

Zmiernenie

online radikalizácie a
nenávisti

Realizované s podporou Nadácie „Anna Lindh“ a
spoluzakladateľ Európskej únie

Výsledky prieskumu

O projekte

Projekt sa zaoberá procesom radikalizácie, ktorá vedie k násilnému extrémizmu v online sfére. S rozšírením globálnych pandémieí sa mnoho aspektov života prenieslo do online oblasti. Rovnako tak aj pokusy o radikalizáciu mladých ľudí smerom k násilnému extrémizmu. Online radikalizácia nie je novinkou, ale nabrala na obrátkach v čase krízy COVID-19.

Cieľom projektu je preto posilniť odolnosť mladých ľudí - budúcich lídrov zo zraniteľných komunít - proti radikalizácii a extrémizmu, a to ich mobilizáciou a aktiváciou priamo v ich komunitách. Odolnosť mladých ľudí sa posilňuje rozvíjaním kritického myslenia a informovanosti o dezinformáciách v online priestore. Dopad projektu spočíva vo vytvorení siete aktívnych mladých ľudí, ktorí pôsobia ako implementátori myšlienok a cieľov projektu vo svojich komunitách, čím podporujú oficiálne politiky zamerané na radikalizáciu a násilný extrémizmus v konkrétnych krajinách projektu.

Cieľom je posilniť odolnosť mladých ľudí zo zraniteľných komunít voči radikalizácii a extrémizmu tým, že ich zmobilizuje a aktivizuje vo svojich komunitách posilnením kritického myslenia a zvýšením informovanosti o dezinformáciách online. Dopad projektu bude spočívať vo vytvorení siete aktívnych budúcich lídrov, ktorí budú šíriť osvetu proti radikalizácii vo svojich komunitách. Hlavným cieľom je aktivácia a posilnenie kapacít mladých lídrov, ktorí sa chcú stať viditeľnými aktérmi proti radikalizácii v Bosne a Hercegovine, Libanone a na Slovensku. Mladí lídri sa naučia, ako funguje online radikalizácia, a „vyzbroja sa“ proti radikálnej rétorike propagandy. Naučia sa hľadať pomoc pre seba alebo svojich rovesníkov, ktorý môžu byť bezprostredne ohrození radikalizáciou. Osnovy školení sa zamerajú aj na kritické myslenie, dezinformácie, strategickú komunikáciu a líderstvo.

Radikalizácia nepochybne nie je nový fenomén a niekoľko zainteresovaných strán pracuje na jej odstránení a súvisiacich problémoch. Našou ambíciou je poskytnúť platformu pre komplexnejšiu spoluprácu na riešenie radikalizácie mladých v online sfére.

O nadácii Anny Lindhovej – Anna Lindh Foundation

Projekt sa uskutočnil s podporou Nadácie Anny Lindhovej - Anna Lindh Foundation (<https://www.annalindhfoundation.org/>).

Anna Lindh Foundation je medzinárodná organizácia, ktorá pracuje v a zameriava sa na stredomorský región na podporu dialógu medzi kultúrami a občianskou spoločnosťou tvárou v tvár narastajúcej nedôvere a polarizácii.

Za obsah tejto publikácie nesie výlučnú zodpovednosť Humanity in Action Bosna a Hercegovina a nemusí nevyhnutne odrážať pozíciu Nadácie Anny Lindhovej alebo Európskej únie.

O konzorciu

Humanity in Action Bosna a Hercegovina (HIA) je medzinárodná organizácia a súčasť siete pridružených organizácií v Dánsku, Francúzsku, Nemecku, Holandsku, Poľsku a USA. Zameriava sa na budovanie mieru, odolnosť voči radikalizácii, sociálne vylúčenie a násilie založené na diskriminácii. V miestnom kontexte sa snaží vybudovať sieť študentov a mladých profesionálov, ktorí sa venujú ľudským právam a aktívnemu občianstvu, a zároveň podporuje zmierenie a obnovu sociálnej dôvery medzi hlboko rozdelenými etnickými a náboženskými skupinami.

Hlavnými cieľmi HIA je informovať mladých ľudí o porušovaní práv menšín v demokratických krajinách; podpora rastu a rozvoja mladých odborníkov zameraných na ľudskú dôstojnosť a práva menšín či budovanie nadnárodnej, medzigeneračnej siete súčasných a nových lídrov v rôznych profesijných oblastiach, ktorí zdieľajú tieto záväzky.

Aie Serve je nezisková mimovládna organizácia vedená mládežou z Libanonu, ktorá pracuje na posilnení postavenia mládeže šírením hodnôt rešpektu, tolerance a lásky. Aie Serve funguje v rámci 3 programov:

A) Aie Skills - školiaca časť mimovládnej organizácie. Ponúka workshopy o najrozmanitejších soft zručnostiach na univerzitách a v miestnych komunitách. Ich aktivity pomáhajú mládeži stať sa aktívnymi občanmi vo svojich komunitách.

B) Aie kluby - tieto kluby pôsobia na univerzitách a v miestnych komunitách. Fungujú ako mini aktivity v rámci komunity na témy ako: informovanosť, rozvoj a služby.

C) Aie Exchange - tento program bol vytvorený s cieľom pomôcť mládeži objaviť iné kultúry, podeliť sa o skúsenosti a rozšíriť sieť partnerstiev.

Strategic Analysis je nezávislý think-tank zo Slovenska, ktorý poskytuje odborné znalosti pre súkromný sektor, verejné inštitúcie, médiá a občiansku spoločnosť. Zameriava sa predovšetkým na európske susedstvo. Tím pre strategickú analýzu kombinuje viac ako desaťročné skúsenosti s prácou a vytváraním sietí v celom európskom susedstve. Jeho odbornosť zahŕňa dôkladné znalosti dvoch regiónov - krajín západného Balkánu a krajín Východného partnerstva z hľadiska geopolitiky, vnútornej politiky, medzinárodných vzťahov, bezpečnosti, hospodárstva, podnikateľského prostredia, občianskej spoločnosti a kultúry. Strategic Analysis ponúka odborné znalosti a kapacity v štyroch rôznych oblastiach: školenia; podpora akcií; budovanie siete kontaktov a výskum.

Autori správy:

Veronika Kusyová

Humanity in Action, Bosna a Hercegovina

Alexandra Tóthová

Strategic Analysis, Slovensko

Ján Cingel

Strategic Analysis, Slovensko

Ivan Iliev

Strategic Analysis, Slovensko

Tala Azzam

AIE Serve, Libanon.

Preklad do arabčiny: Džana Branković

Preklad do bosienčiny: Neven Kosorić

Preklad do slovenčiny: Ivan Iliev

Grafický návrh: Senid Hodžić, Azem Kurtić

V Sarajeve v Bosne a Hercegovine, August 2021.

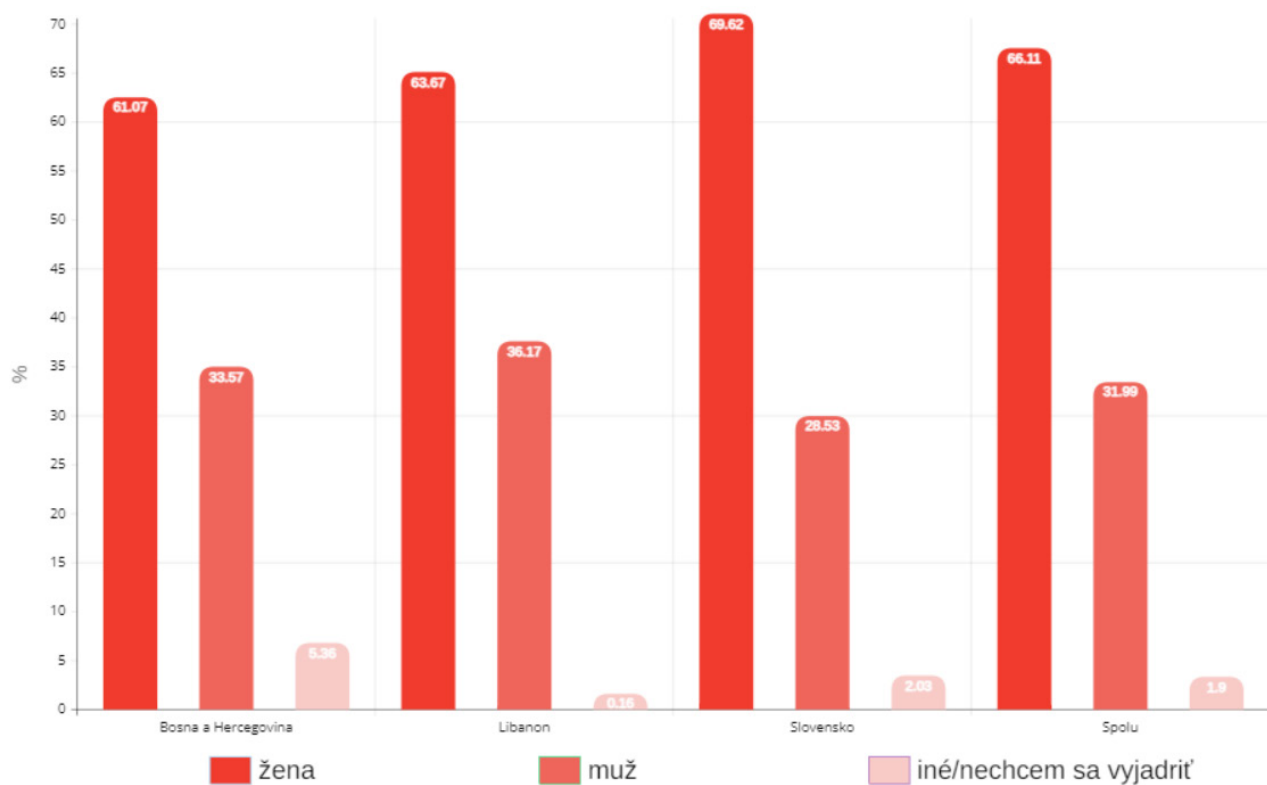
O zbere údajov

Kľúčom k prevencii radikalizácie online, ktorá vedie k násilnému extrémizmu, je pomenovať jej korene a príčiny. Cieľom kvalitatívneho online prieskumu je zmapovať, ako mladí ľudia vnímajú problém online radikalizácie a nenávistných prejavov v krajinách, ktorých sa projekt týka a taktiež určiť jej súčasný rozsah. Údaje zahrnuté v tejto správe merajú postoje a znalosti mladých ľudí v troch projektových krajinách - Bosne a Hercegovine, Libanone a na Slovensku.

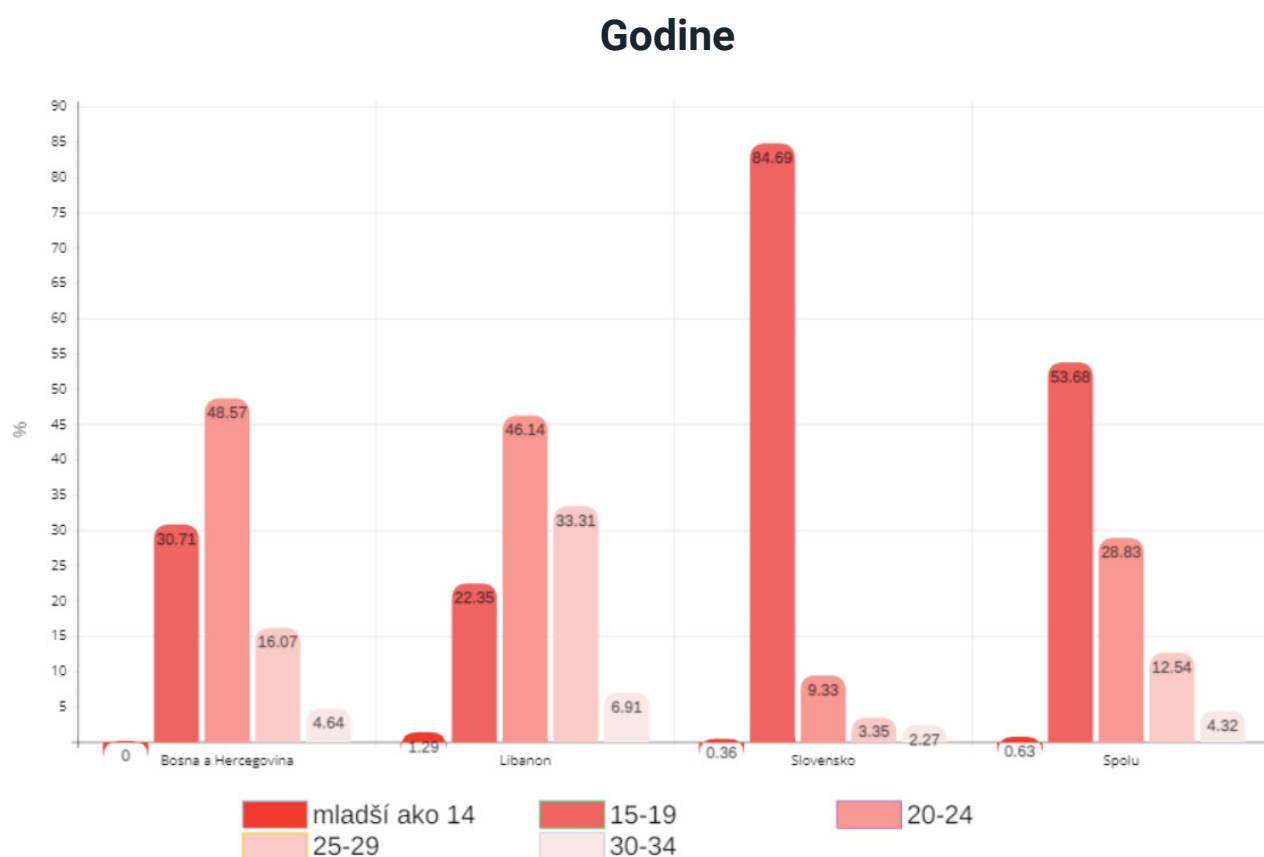
Online kvalitatívny prieskum sa uskutočnil od marca 2021 do apríla 2021 prostredníctvom formulárov Google a zameral sa na mládež vo veku 15 až 35 rokov. Prieskum distribuovali v miestnych jazykoch účastníci projektu, partneri projektu, ako aj partnerské stredné a vysoké školy. Do prieskumu bolo zhromaždených **292** odpovedí z Bosny a Hercegoviny, **695** odpovedí z Libanonu a **846** odpovedí zo Slovenska, čo predstavuje celkový počet **N = 1,833**.

Socio-demografické informácie o respondentoch

Otázka 40: Rodové vyváženie vzorky

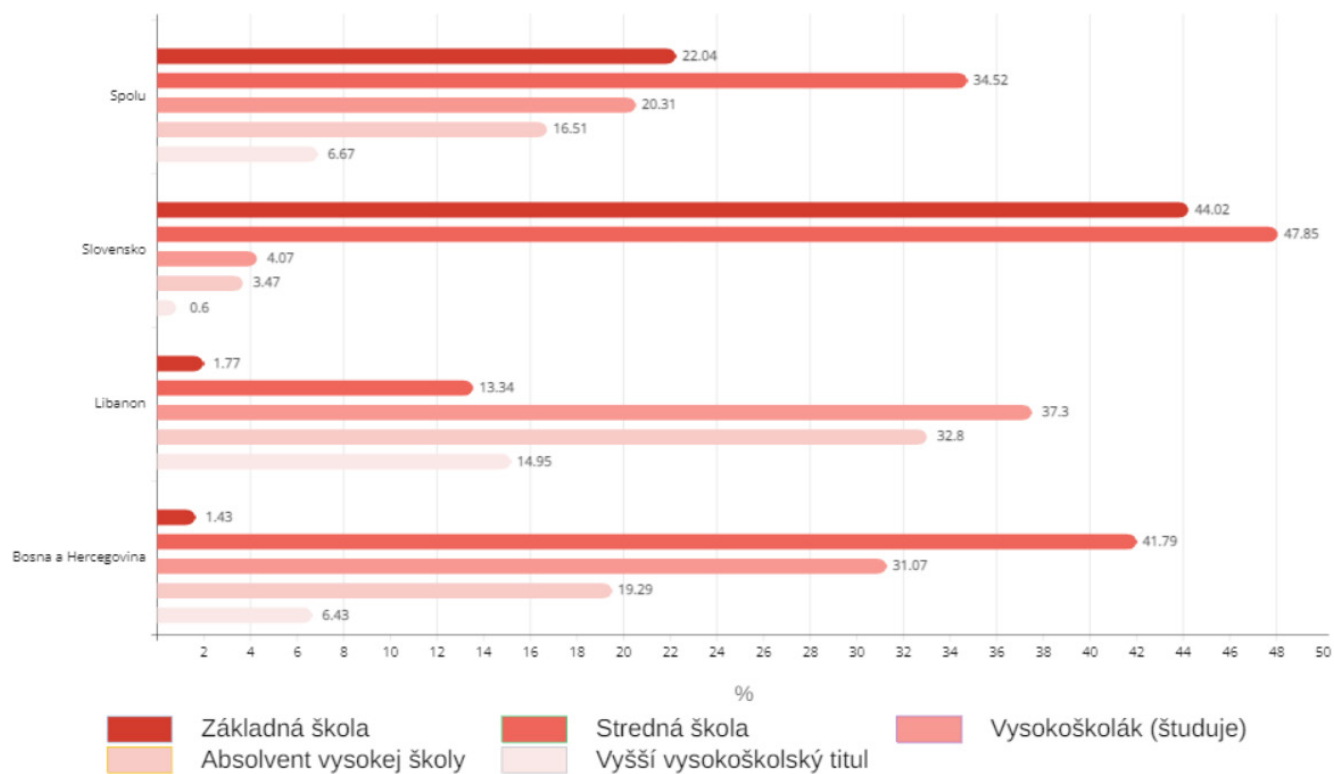
Otázka 41: Vekové zastúpenie respondentov

V tejto štúdii boli interpretované iba údaje vo vekovej skupine 15-30 rokov. Aj keď boli tieto údaje pozberané z kategórie mladších ako 14 rokov a starších ako 31 rokov, z dôvodu malého percenta tejto skupiny, údaje od respondentov nad 35 rokov boli z ďalšieho spracovania a interpretácie vylúčené. Celkovo bolo z konečnej interpretácie vylúčených 17,38% respondentov.

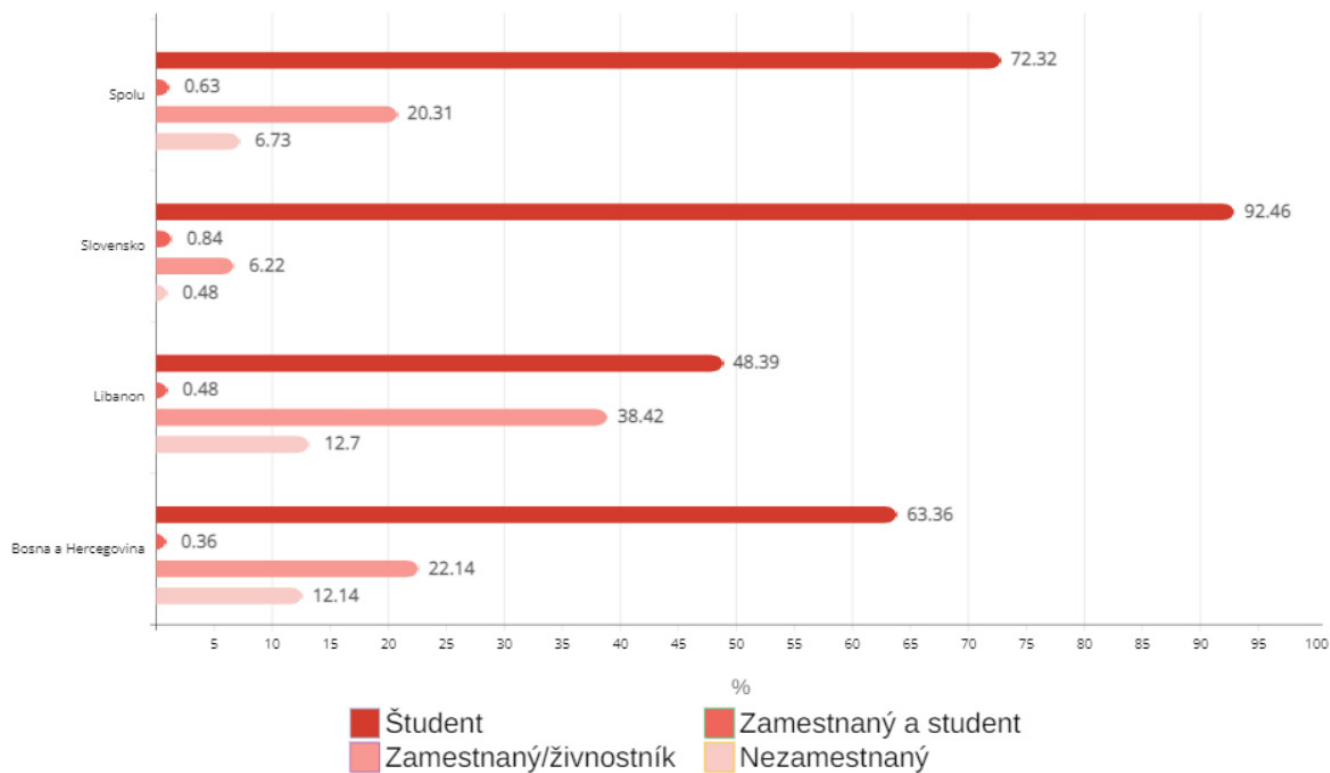
Otázka 43: Štruktúra vzdelávania respondentov

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie

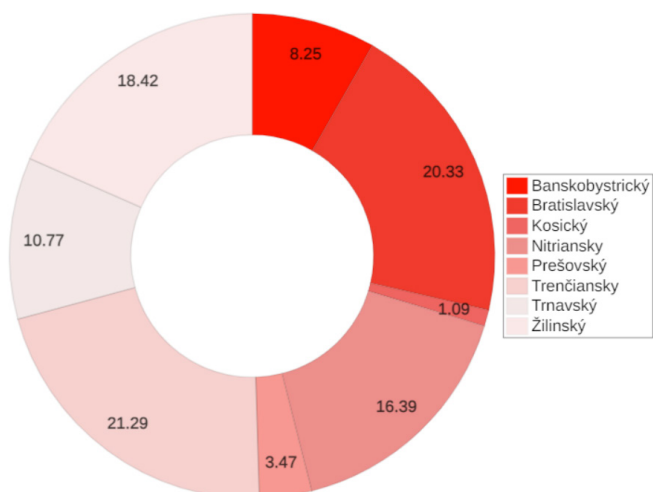
Otázka 44: Zamestnanecká štruktúra respondentov

Povolanie

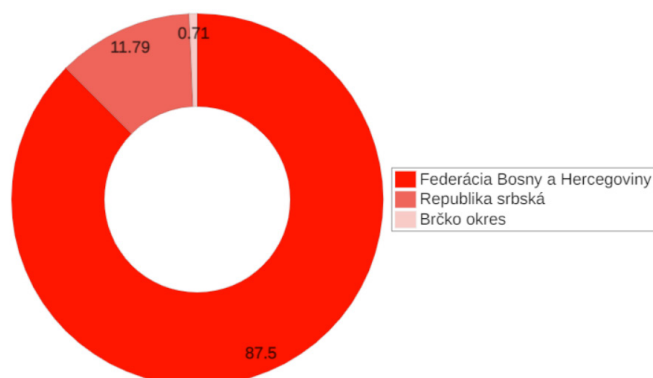

Otázka 42: Geografické rozloženie respondentov podľa regiónov v rámci krajín projektu

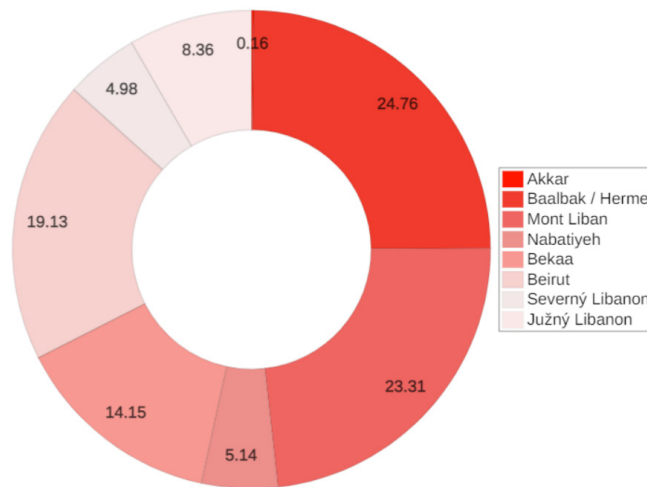
Slovensko

Bosna a Hercegovina

Libanon

Informácie o krajine a situácia počas zberu údajov

Created by Bence Bezereďy
from Noun Project

Bosna a Hercegovina je európska krajina na Balkánskom polostrove, hlavným mestom je Sarajevo. Krajina sa vyznačuje bohatou rozmanitosťou z hľadiska etnického a náboženského vyznania: prítomný je islam (50,7%), pravoslávne kresťanstvo (30,7%) a rímskokatolícka cirkev (15,2%), čo reflektuje tri najväčšie etické skupiny – Bosniakov (48,8%), Srbov (32,7%) a Chorvátov (14,6%). Odhadovaný počet obyvateľov je 3,33 milióna, z čoho mládež vo veku 15-29 rokov predstavuje 17,7%.

Created by Ted Grajeda
from Noun Project

Libanon je stredomorská pobrežná krajina v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky, hlavným mestom je Bejrút. Krajina bola pre arabský svet krížovatkou rôznych náboženských a etnických skupín, čo sa odzrkadľuje na jej politickom vedení. Rovnováha medzi náboženskými komunitami je však nestabilná. Odhadovaný počet obyvateľov je 6,86 milióna, z čoho mládež vo veku 15-29 rokov predstavuje 24,6%.

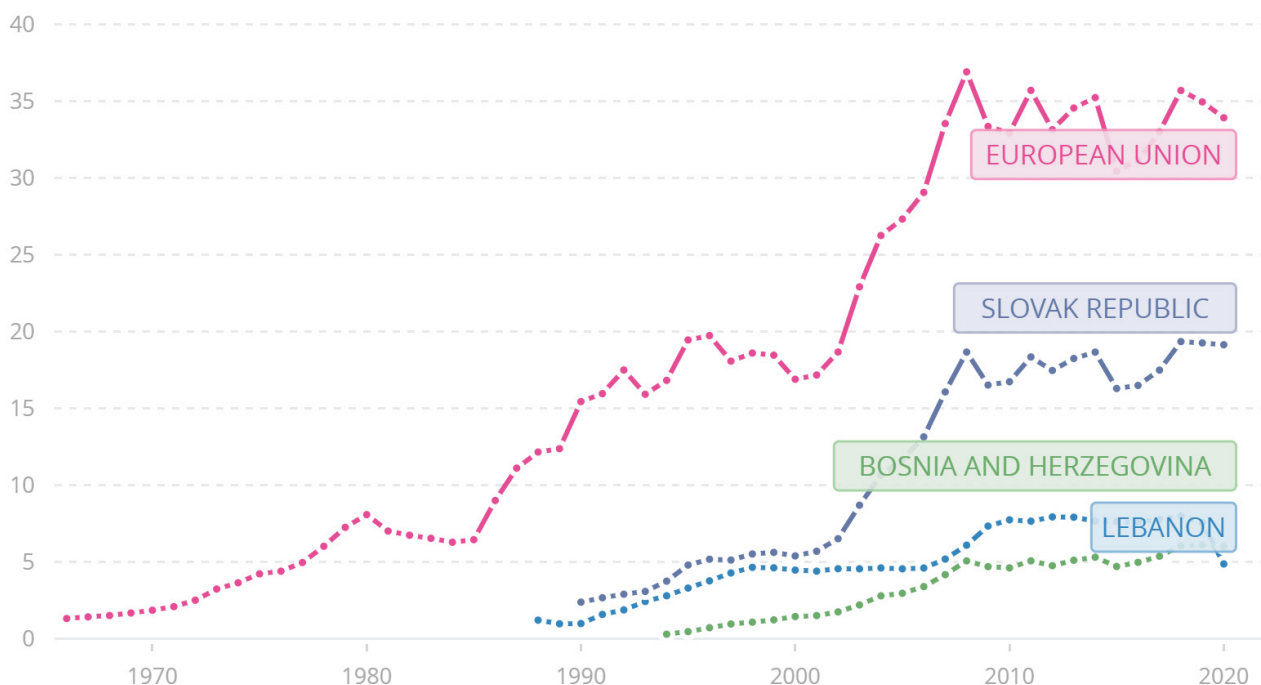

Created by Bence Bezereďy
from Noun Project

Slovensko je stredoeurópsky štát, od roku 2004 je členom Európskej únie a hlavným mestom je Bratislava. 81,4% populácie sú etnickí Slováci, drvivá väčšina obyvateľstva je kresťanská - 62% sa hlási k rímskokatolíckej cirkvi. Odhadovaný počet obyvateľov je 5,45 milióna, z čoho mládež vo veku 15-29 rokov predstavuje 17,5%.

Zhromažďovanie údajov sa uskutočnilo počas druhej vlny pandémie COVID-19. Vo všetkých krajinách bola zavedená určitá forma obmedzení pohybu a stretávania sa na zmiernenie šírenia vírusu. Vzhľadom na túto špecifickú situáciu sa výsledky prieskumu môžu líšiť od predchádzajúcich štúdií.

HDP na obyvateľa (súčasný USD)

Zdroj: Údaje národných účtov Svetovej banky a dátové súbory národných účtov OECD

Úvod:

Naše deti učíme od malička nerozprávať sa s cudzími ľuďmi, vyhýbať sa zlodejom, podvodníkom - tým, ktorí im môžu ublížiť, a zlým ľuďom vôbec. V online sfére je však situácia odlišná - dalo by sa povedať, že hrozby prítomné v online sfére sú menšie, nereálne, nehmotné, a preto sa nie je čoho báť. Máme tendenciu uvažovať o tom, že to, čo sa deje online, zostáva online. Avšak, najmä pri pandémie COVID-19, ktorá presúva takmer všetky aspekty života do online priestoru, pomaly spoznávame skutočnú silu online sféry. Online hrozby sú reálne a môžu sa celkom ľahko stať nepríjemnou skúsenosťou.

Mladí ľudia pristupujú na neobmedzený internet trochu nepripravení na to, s čím sa tam stretnú, čo ich robí náchylnými na manipuláciu, radikalizáciu a dokonca extrémizáciu. Nehovoriac o kyberšikane či nenávistných prejavoch, ktoré sú na sociálnych sieťach všadeprítomné.

Moderné technológie a online komunikačné platformy presunuli sociálne hrozby nenávistných prejavov, radikalizácie a násilného extrémizmu do online sféry, čím dodávajú problému globálny rozmer - obsah je možné rozšíriť na globálne publikum jednoduchým kliknutím prsta - internet umožňuje cestovanie informácií bez obmedzenia hranicou, či už umelou alebo prírodnou.

V rámci tejto štúdie autori hodnotia vnímanie a postoje mládeže k hrozbám, nenávistným prejavom, radikalizácii a extrémizmu, so zvláštnym dôrazom na študentov stredných škôl. Cieľom tejto štúdie je prispieť k výskumu online radikalizácie mládeže a jej vnímania online nenávistných prejavov, ktoré sú prítomné na internete a sociálnych sieťach. Najprv sme sa pozreli na obsah, ku ktorému majú mladí ľudia prístup na internete, a na to, ako často sa stretávajú s diskutabilnými alebo problematickým obsahom. Potom sme sa pýtali na ich vnímanie spoločnosti, ich hodnoty, postoje a presvedčenie.

Cieľom štúdie je sformulovať ďalšie odporúčania pre prácu na tejto téme s mládežou na základe dôkazov z kvalitatívneho online prieskumu.

Kvalitatívny online prieskum je rozdelený do nasledujúcich sekcií:

1. Obsah na internete

V tejto časti sme skúmali problematický obsah, s ktorým sa respondenti stretávajú, keď sú online.

2. Vnímanie spoločnosti

Do tejto sekcie bolo zaradené vnímanie rodovej rovnosti, dodržiavanie zákonov a pravidiel, otvorenosť voči rôznym etnikám a aktivity vo voľnom čase.

3. Prístup a používanie internetu

V tejto sekcii sme hľadali odpovede na otázky, ktoré aplikácie mladí ľudia najčastejšie používajú, ako trávia čas, keď sú online, ako často denne používajú internet a či diskutujú o svojej prítomnosti na internete so svojimi rodičmi alebo skúsenejšími autoritami. Okrem toho bola zahrnutá aj otázka týkajúca sa overovania informácií online.

4. Bezpečnosť

Do tejto sekcie boli zaradené otázky týkajúce sa bezpečnosti mládeže a vnímania hrozieb v online priestore.

5. Demokratické procesy a participácia

Mládež na celom svete je často kritizovaná za to, že nie je aktívna v demokratických procesoch. Táto časť skúmala, či sa mladí ľudia zúčastňujú volieb, aký je ich postoj k demokracii, vláde a multikulturalizmu.

6. Viera

V tejto časti sa skúmala viera v radikálov, terorizmus a násilie.

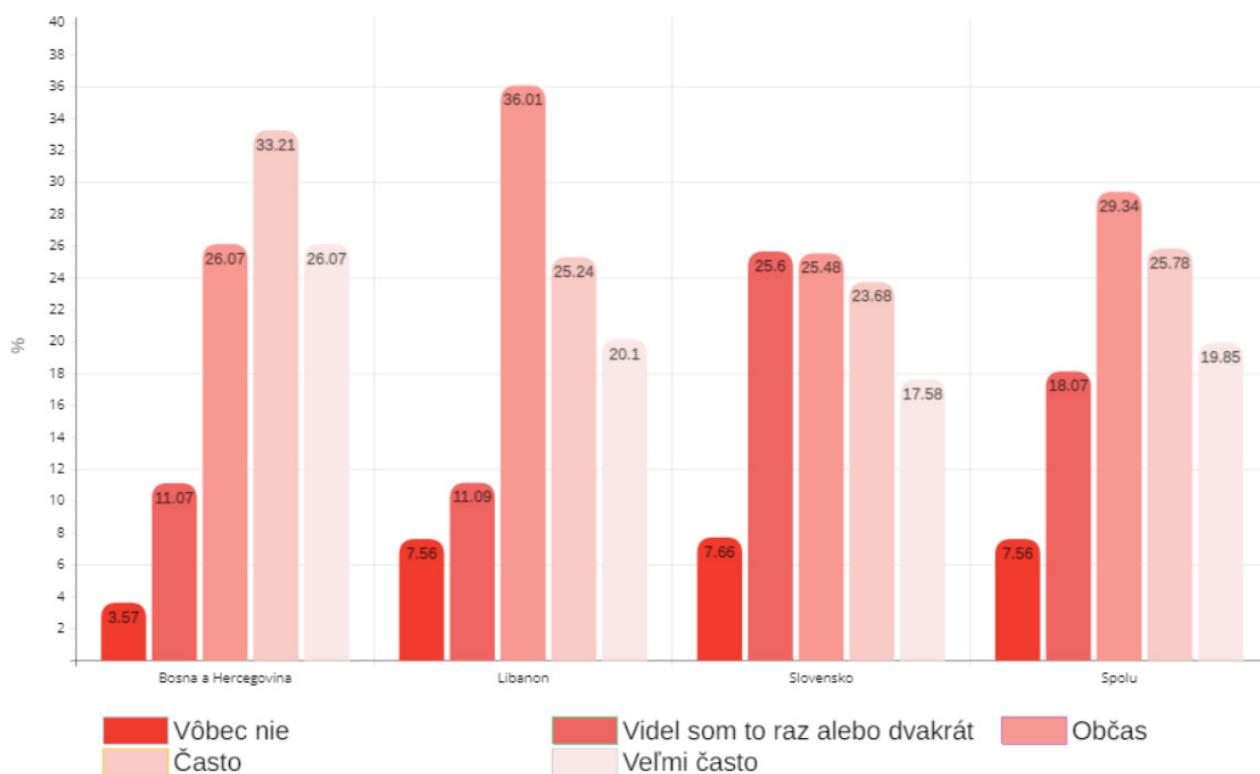
7. Postoje

V tejto sekcii sme hľadali odpovede na to, u koho mládež hľadá inšpiráciu a ako tolerantná je voči rôznym skupinám v spoločnosti.

Obsah na internete

Otázka 1: Ako často sa na internete stretávate s nasledujúcim obsahom?

Nenávistné prejavy na základe rasy, etnického pôvodu, náboženstva, pohlavia, sexuálnej orientácie alebo zdravotného postihnutia

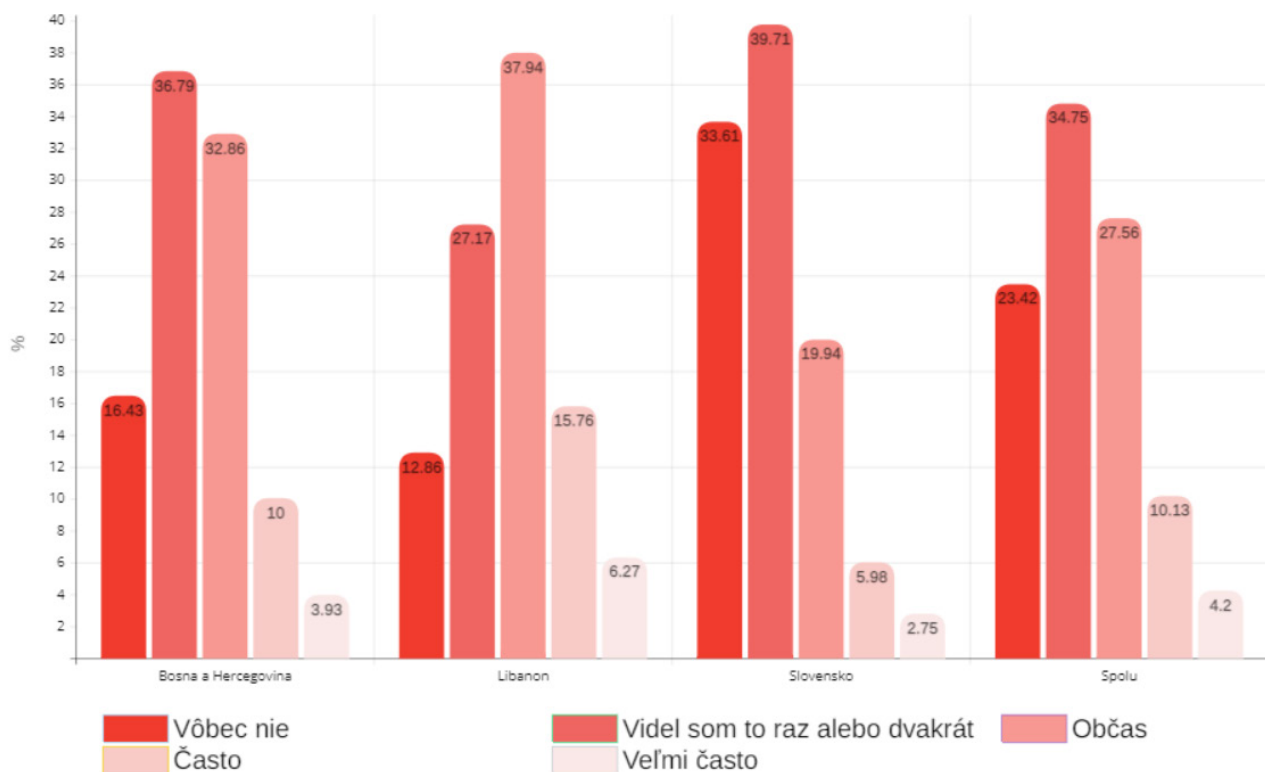

V rozmanitejších spoločnostiach sú nenávistné prejavy na internete častejšie. Na základe výsledkov prieskumu mladí ľudia na internete v priemere „niekedy“ narážajú na prejavy nenávisti na základe rasy, etnického pôvodu, náboženstva, pohlavia, sexuálnej orientácie alebo zdravotného postihnutia.

Respondenti z Bosny a Hercegoviny identifikovali najčastejší online kontakt s nenávistnými prejavmi. Presnejšie, tretina odpovedala, že sa s nenávistnými prejavmi stretáva online „často“ a 26% „veľmi často“. Prieskum tiež zistil, že mladí ľudia z ostatných krajín zapojených do projektu čelia nenávistným prejavom online - iba asi 7,5% mladých ľudí odpovedalo, že sa s nenávistnými prejavmi online vôbec nestretlo. Najnižší podiel bol v Bosne a Hercegovine, kde iba 3,6% opýtaných mladých ľudí odpovedalo, že nezažili nenávistné prejavy online.

Ako ukazuje graf Otázka 3., mládež v uvedených krajinách uprednostňuje život v multietnických spoločnostiach. Napriek tomu, že nenávistné prejavy sú na internete bežné, väčšina mládeže je voči iným etnikám tolerantná.

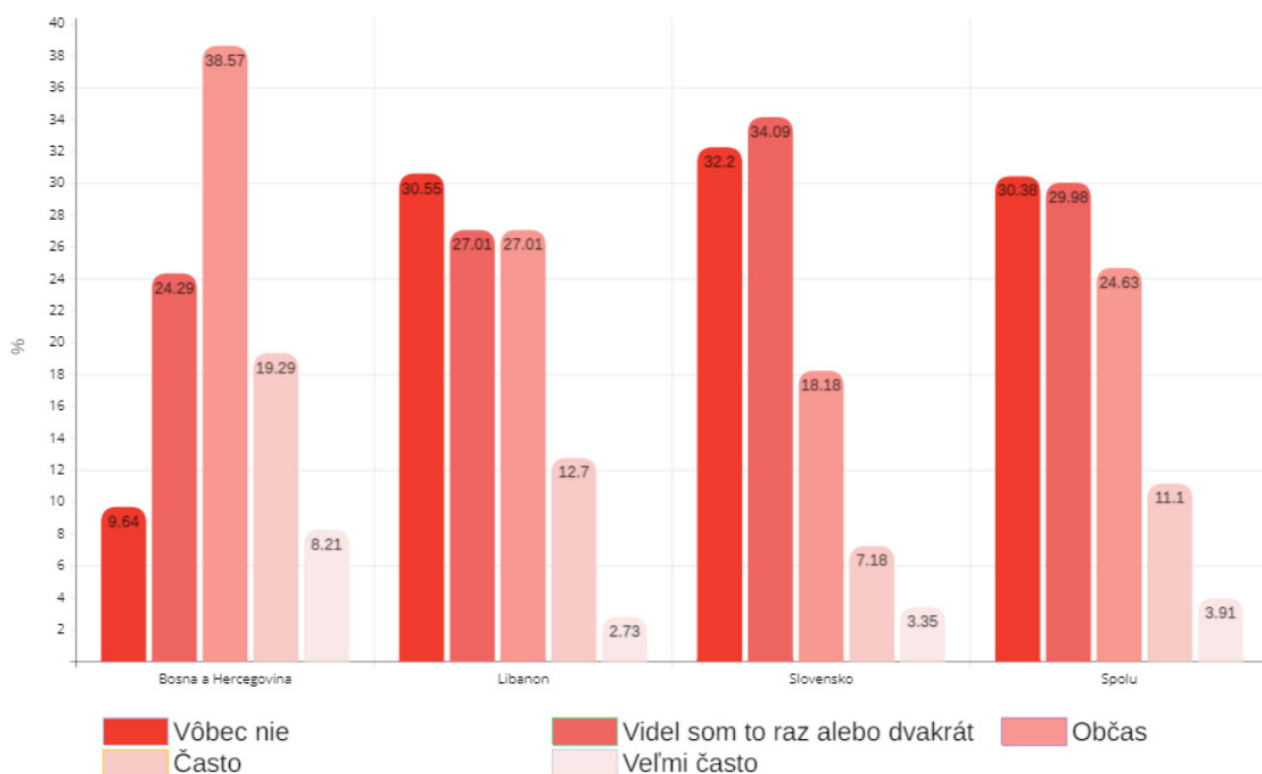
Obsah zobrazujúci vraždu, mučenie alebo dekapitáciu (fotky/videá)

Banalizácia agresie môže viesť k nárastu extrémizmu. Média, vrátane sociálnych médií odhaľujú brutalitu a násilie, aby vytvárali názory, ale ako vedľajší účinok znecitlivejú spoločnosť voči smrteľnej kriminalite a násiliu. V Bosne a Hercegovine a Libanone pôsobia radikálne skupiny ako ISIS alebo Hizballáh, ktoré produkujú extrémistický obsah. Mládež je preto takémuto obsahu vystavovaná častejšie. Obe tieto krajiny sa navyše nachádzajú v politickej situácii, ktorá prispieva k podpore kultúry netolerancie a násilia znižovaním rozmanitosti v záujme uprednostnenia jednej (alebo inej) skupiny v spoločnosti a vytvárania výrazných identít, ktoré môžu vzájomne kolidovať.

Násilný obsah online, ako sú videá alebo fotografie z vraždy, mučenia alebo dekapitácie, bol na Slovensku menej rozšírený - tretina opýtaných mladých ľudí odpovedala, že sa s takýmto obsahom na internete nestretla, alebo ho videla len veľmi zriedka, pričom takmer 40% opýtaných ho videlo raz alebo dvakrát. V Libanone sa takmer 38% opýtaných s takýmto obsahom niekedy stretla a viac ako 15% opýtaných videlo podobný obsah často. V Bosne a Hercegovine takmer 37% opýtaných mladých ľudí odpovedalo, že videli takýto obsah najmenej raz alebo dvakrát, takmer 33% niekedy a viac ako 10% často. V priemere dve tretiny všetkých opýtaných mladých ľudí zažili vysoko násilný obsah online, vo forme videí alebo fotografií.

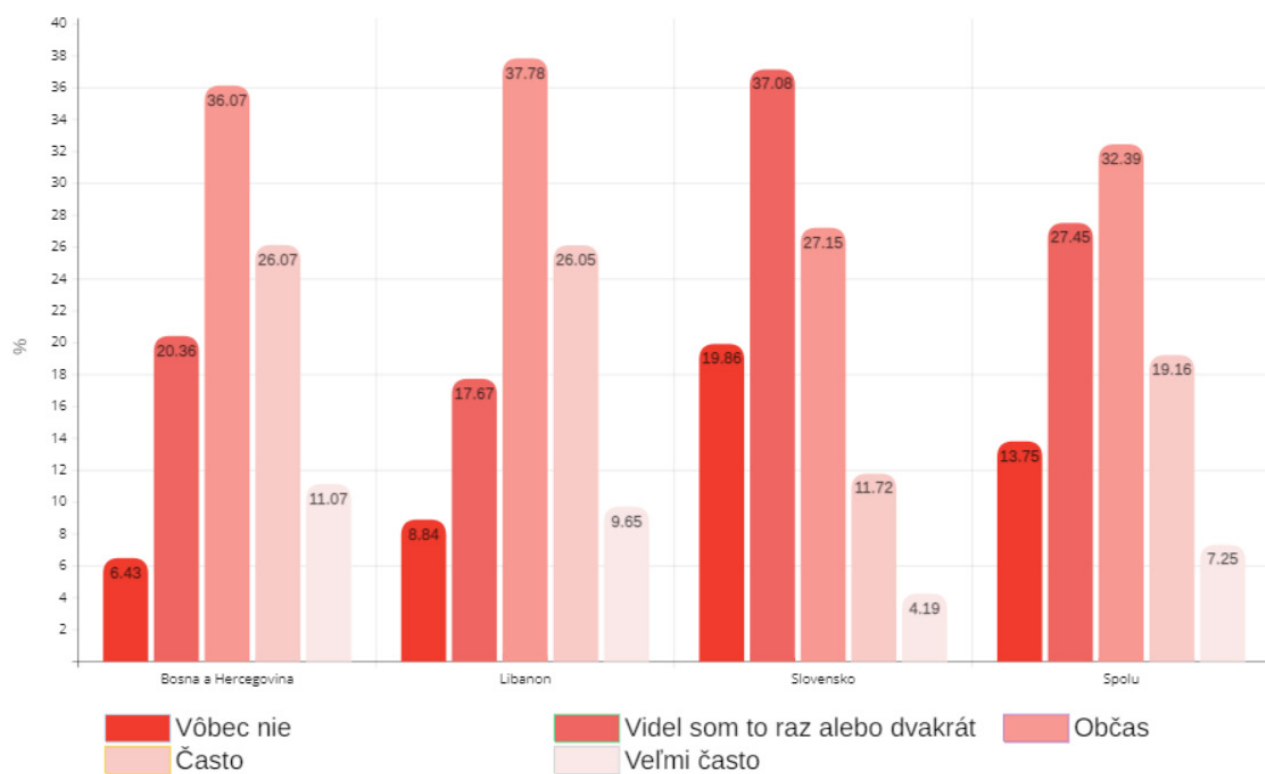
Povzbudzovanie k páchaniu trestných činov alebo násilia

Podpora zločinu a násilia online-viac ako dve tretiny opýtaných mladých ľudí zažilo príspevky na sociálnych médiách s cieľom podnecovať násilie a páchať zločin s najvyšším výskytom v Bosne a Hercegovine, kde viac ako 38% opýtaných uviedlo, že takýto obsah niekedy videli, viac ako 19% ho videlo často a viac ako 8% veľmi často. Na Slovensku naopak viac ako 37% opýtaných mladých ľudí odpovedalo, že nezažili príspevky podnecujúce páchanie zločinu alebo násilia na sociálnych sieťach alebo sa s ním stretli iba raz alebo dvakrát (34%).

Rôzne medzinárodné správy ukazujú, že Bosna a Hercegovina a Libanon sú krajiny s menej fungujúcim presadzovaním práva, s korupciou v policajných a štátnych inštitúciách, a preto je boj proti zločinu a násiliu menej účinný, rovnako ako aj proti šíreniu násilného obsahu.

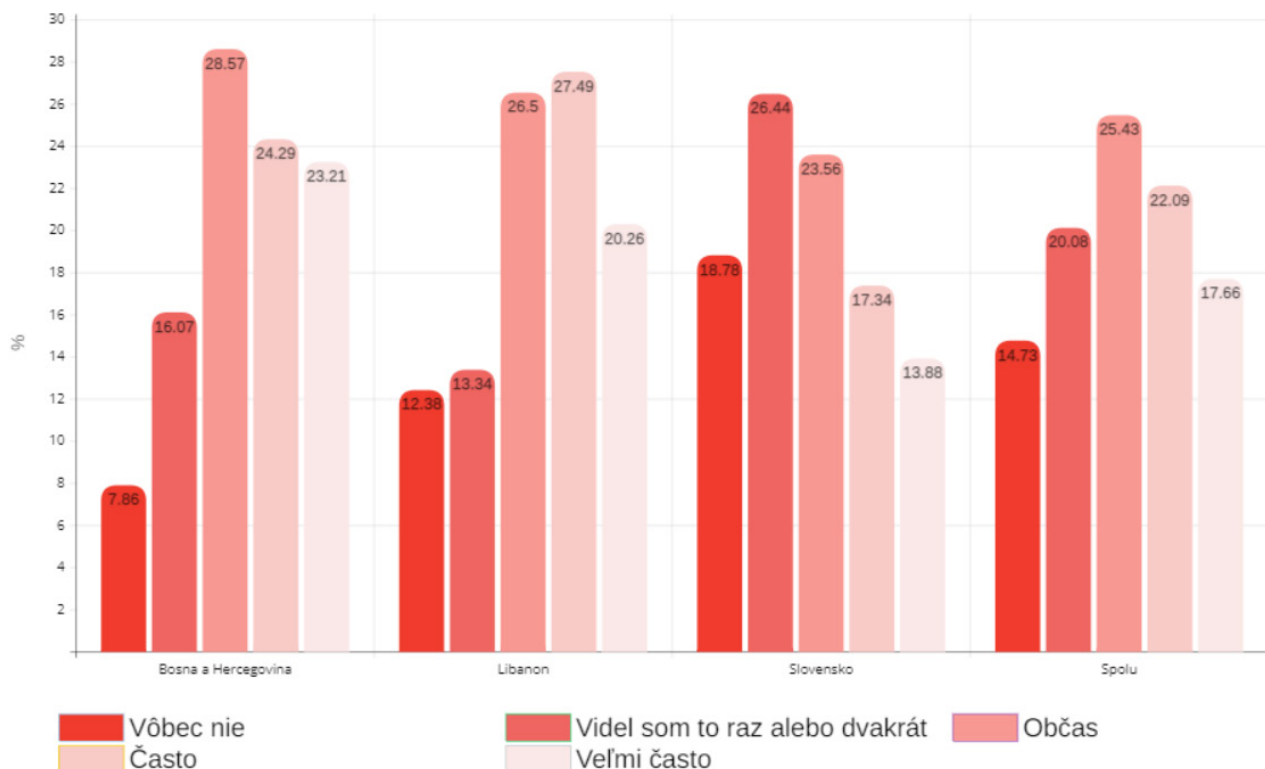
Obsah zobrazujúci fyzickú alebo psychickú agresiu (bitie, verbálne alebo fyzické zneužívanie) - vo forme fotografií alebo videí

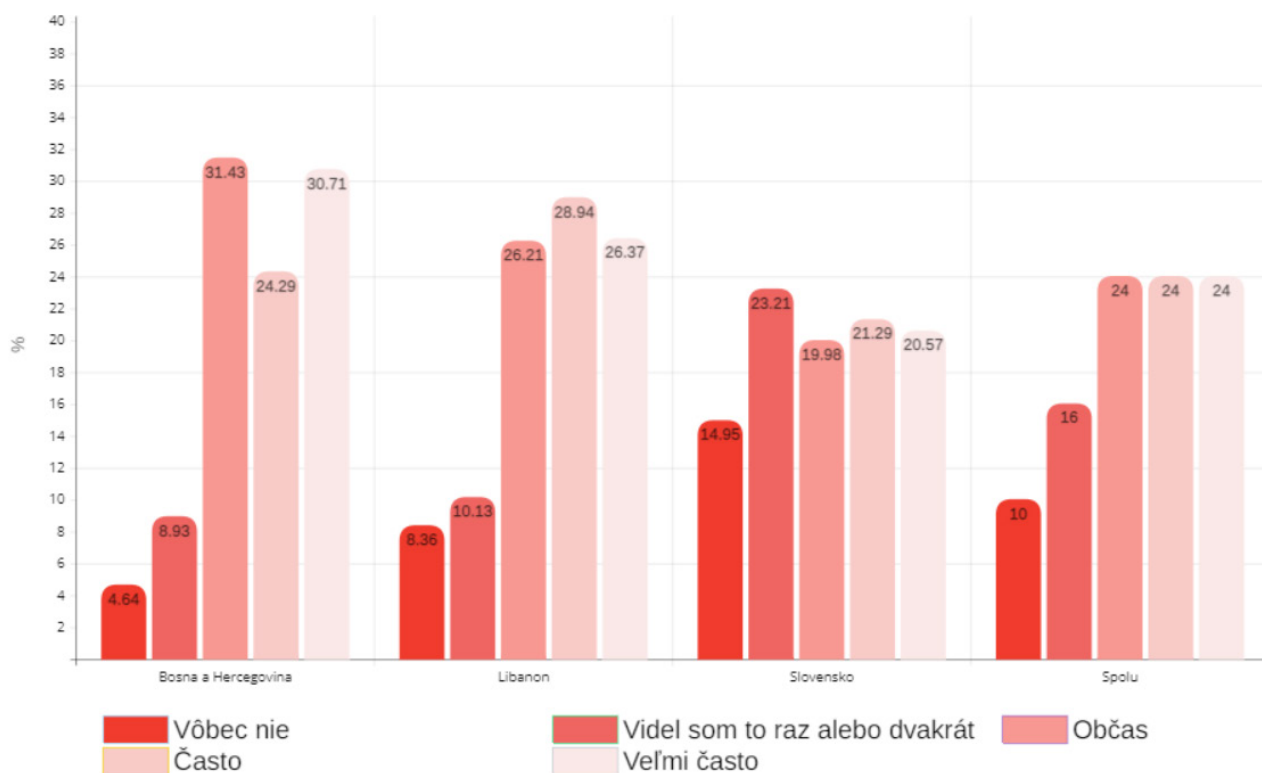
Viac ako 86% opýtaných mladých ľudí sa stretlo s online obsahom, ktorý ukazuje fyzické týranie ako je bitie či verbálne alebo telesné zneužívanie vo forme videí alebo fotografií.

Ako už bolo spomenuté, v Bosne a Hercegovine a Libanone sú radikálne skupiny, ktoré produkujú extrémistický obsah a boj proti zločinu a násiliu je menej účinný. V dôsledku toho je v uvedených krajinách agresívny obsah častejšie k dispozícii na internete.

Šikanovanie alebo urážanie online - akoukoľvek formou buď proti vám, alebo proti niekomu inému

Šikanovanie alebo urážanie online vo všeobecnosti voči ľuďom, ktorých nepoznáte

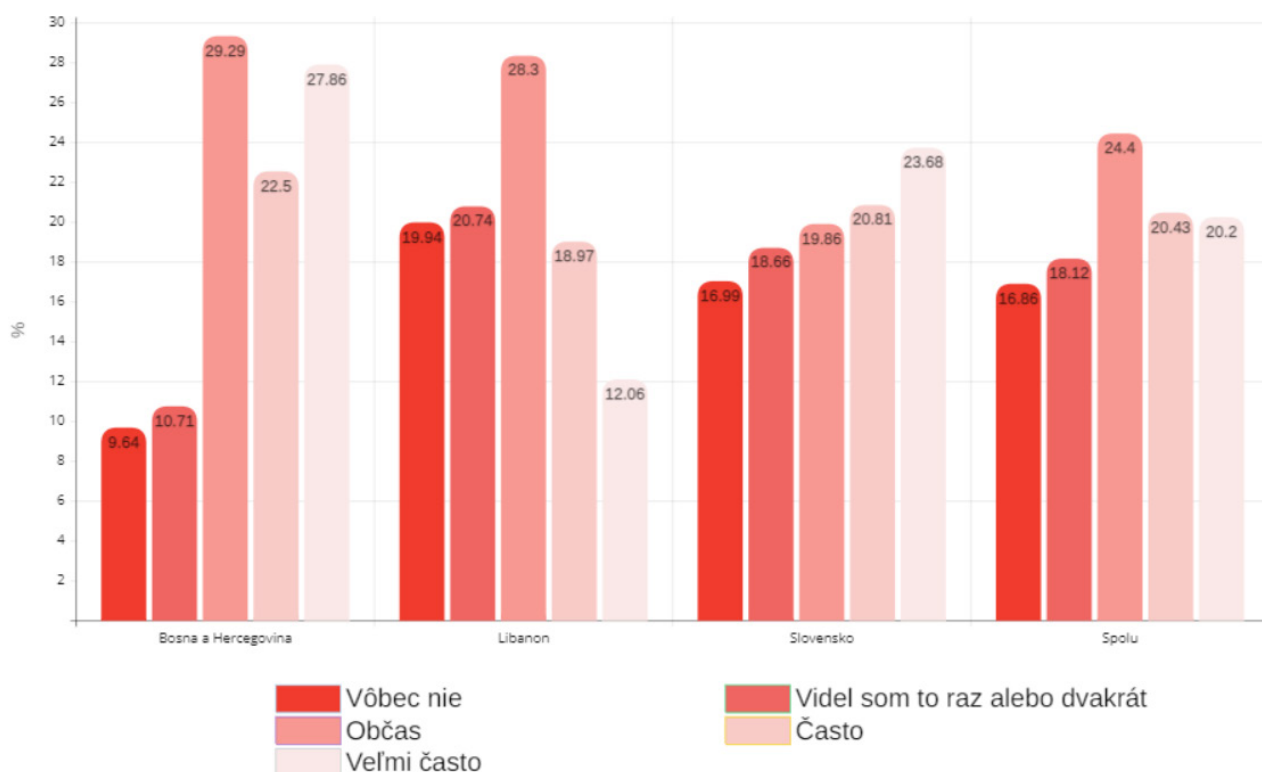
Vek, v ktorom deti a mládež čelia kyberšikane, sa znižuje. Na základe štúdie (1) sú v ranom veku obeťami šikanovania predovšetkým chlapci; počas puberty sa pomer vyrovnáva.

Sociálne médiá a internet sú vo všeobecnosti tiež zosilňovačom určitého správania, najmä medzi mládežou - je jednoduchšie napísať niekomu zlovestné komentáre než povedať zlovestné slová tvárou v tvár, pretože agresor sa nestretáva s okamžitou emocionálnou reakciou, ako sklamanie, ľútosť alebo hnev. Ten istý vzorec možno uplatniť pri vydieraní, šikanovaní alebo takzvanom vychádzaní, keď agresor zverejňuje uniknutý materiál s intímny obsahom.

Relatívne vysoké čísla sa ukázali vtedy, keď sme sa mladých ľudí v prieskume pýtali na kyberšikanu a urážanie online. Viac ako 85% odpovedalo, že zažili kyberšikanu proti sebe alebo ľuďom, ktorých poznajú, a takmer 90% bolo svedkami kyberšikany alebo urážok voči ľuďom, ktorých nepoznali. Monitorovanie šikanovania v Bosne a Hercegovine a Libanone prakticky nefunguje.

Odporúčanie: posilniť úsilie polície o monitorovanie sociálnych médií s cieľom filtrovať šikanovanie online, najmä v Bosne a Hercegovine a Libanone.

Trolling

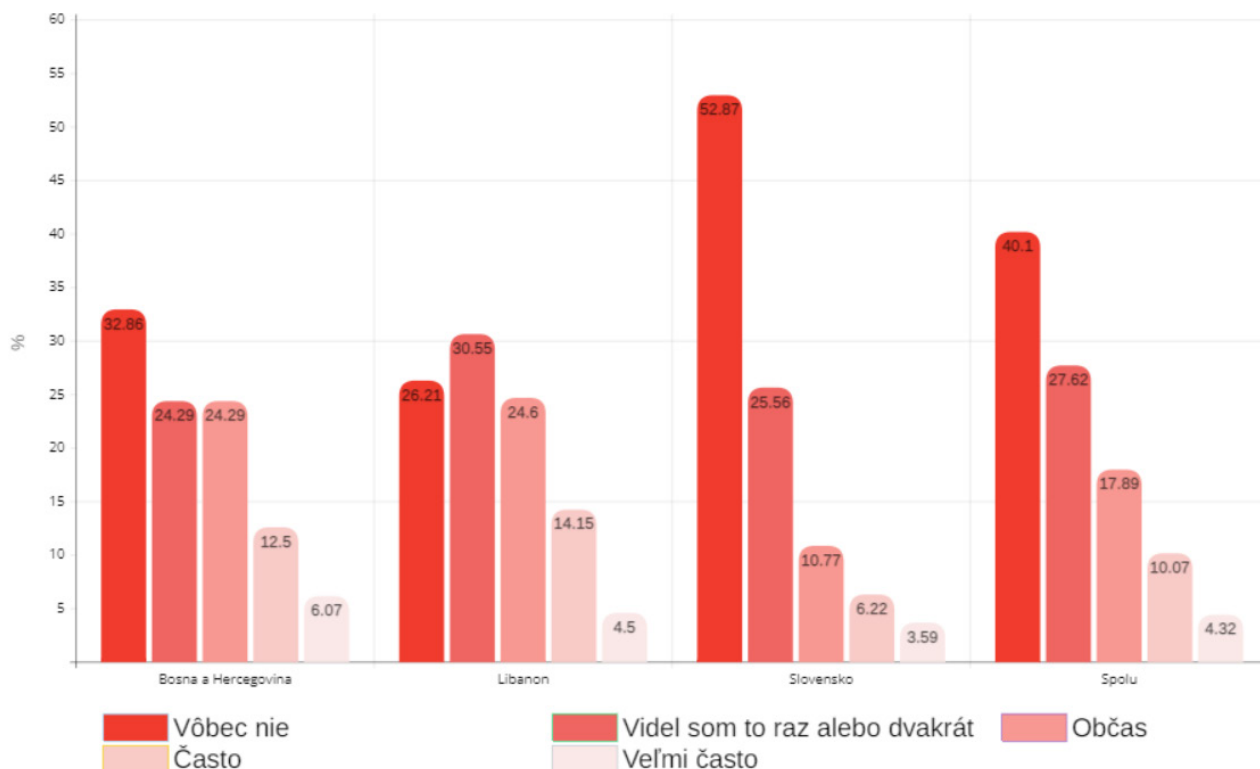
Vo svete internetu nazývame trollův ľudmi, ktorí v diskusiách úmyselne ubližujú a provokujú ostatných, aby vyvolávali alebo podnecovali agresiu, obťažovanie alebo znevažovanie, pričom často používajú falošné účty, aby zostali v anonymite. Trollovia unášajú konverzáciu spôsobom, ktorý znemožňuje konštruktívnu a kultivovanú diskusiu - nadávkami, vulgárnymi výrazmi, niekedy až lynčovaním.

Niekedy je možné najať trollův na obranu záujmov tých, ktorí ich platia. Trolli to niekedy robia z nudy, zo zábavy alebo z nutkania prejať svoj exhibicionizmus. Existuje však niekoľko charakteristík, ktoré zdieľajú všetci trollovia: po prvé, psychopatia alebo nedostatočná citlivosť na pocity a chýbajúce vedomie alebo sociálna otupenosť; za druhé, narcizmus, obsedantná dôležitosť seba samého a neustále nutkanie venovať pozornosť; po tretie, machiavellianizmus, tendencia manipulovať a kontrolovať ostatných akýmikoľvek potrebnými prostriedkami, a napokon, sadizmus, potreba vidieť druhých trpieť, aby sa zaistil pocit nadradenosti (2).

V dnešnej dobe je trolling bežným javom, s ktorým sa možno stretnúť na internete, čo potvrdzujú aj respondenti. Vo všetkých projektových krajinách väčšina respondentov často vidí trolling na internete - na Slovensku viac ako 64%, v Bosne a Hercegovine viac ako tri tretiny opýtaných a v Libanone takmer 60%. Vďaka zlepšeniu trollovania ako hrozby v online sfére môže mládež rýchlo identifikovať obsah.

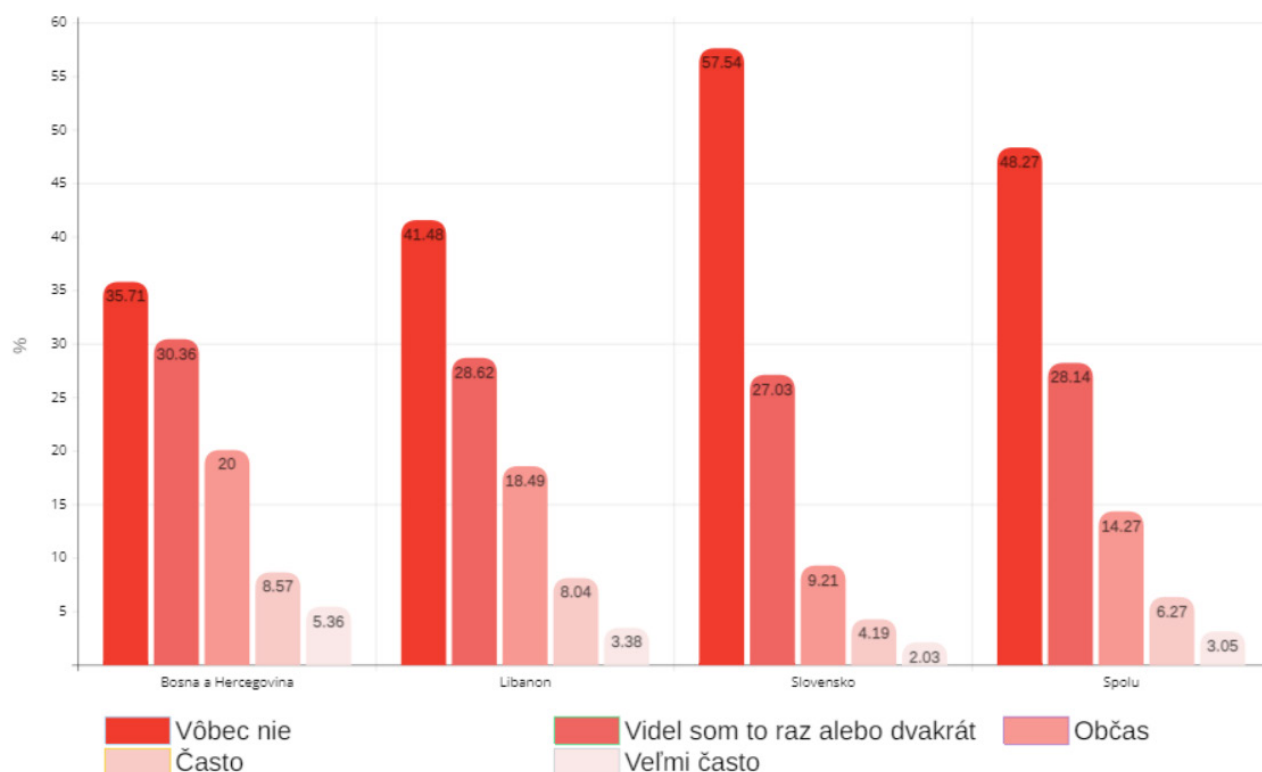
Odporúčanie: posilniť povedomie o aktivitách trollův.

Sexuálny násilný obsah (znásilnenie, fyzické zneužívanie, detská pornografia, tvrdá pornografia)- vo forme fotografií alebo videí

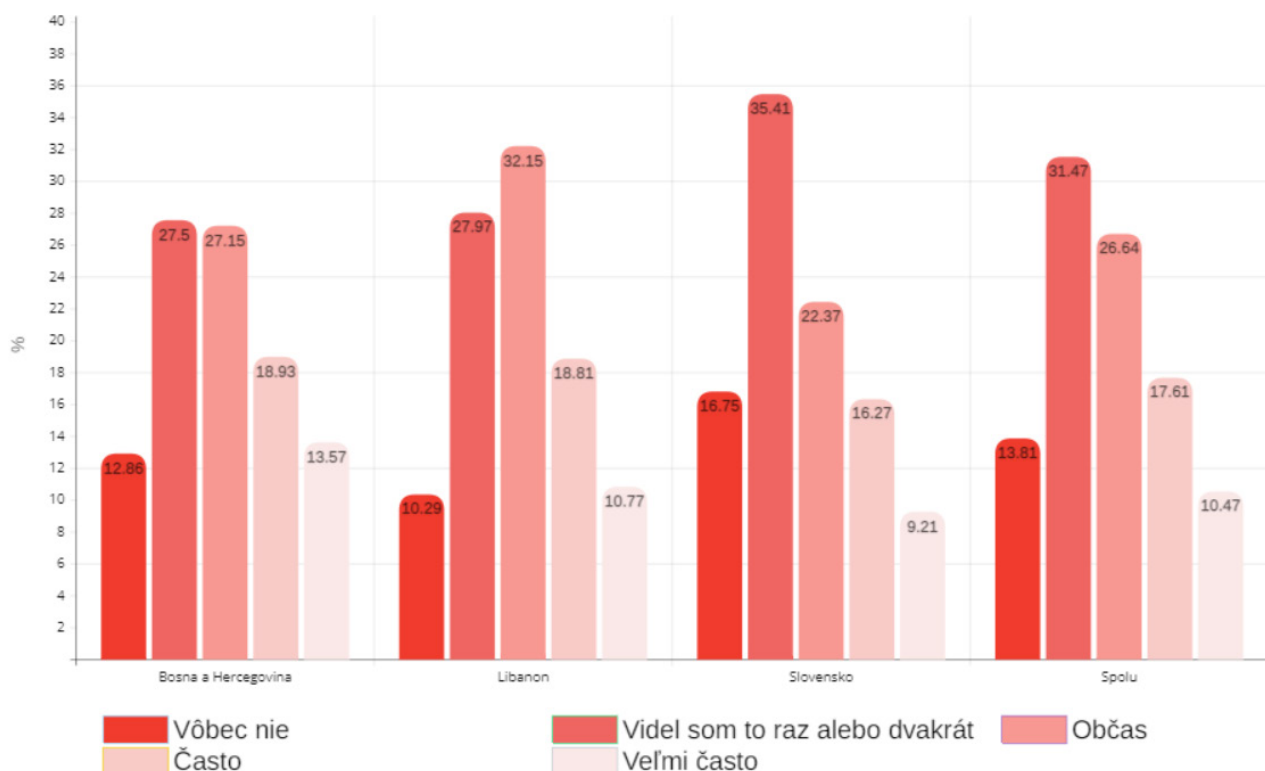
Nevyžiadaný, sexuálne explicitný obsah online zažilo približne 60% opýtaných mladých ľudí zo všetkých troch krajín projektu.

Povzbudzovanie k samovražde alebo sebapoškodzovaniu

Mierne viac ako polovica opýtaných mladých ľudí zažila príspevky, ktoré ich povzbudzovali k samovražde alebo sebapoškodzovaniu. Mladí ľudia z Bosny a Hercegoviny hlásili takéto pokusy najviac, okolo 65%. V Libanone to bolo približne 58% a na Slovensku asi 42% respondentov. Giganti sociálnych médií, ako sú Facebook a Instagram, zintenzívňujú boj proti tomuto trendu tým, že automaticky identifikujú a odstraňujú príspevky, ktoré propagujú sebapoškodzovanie a samovraždy. Iné platformy hľadajú spoľahlivý technologický nástroj, ktorý by s takýmto obsahom bojoval online.

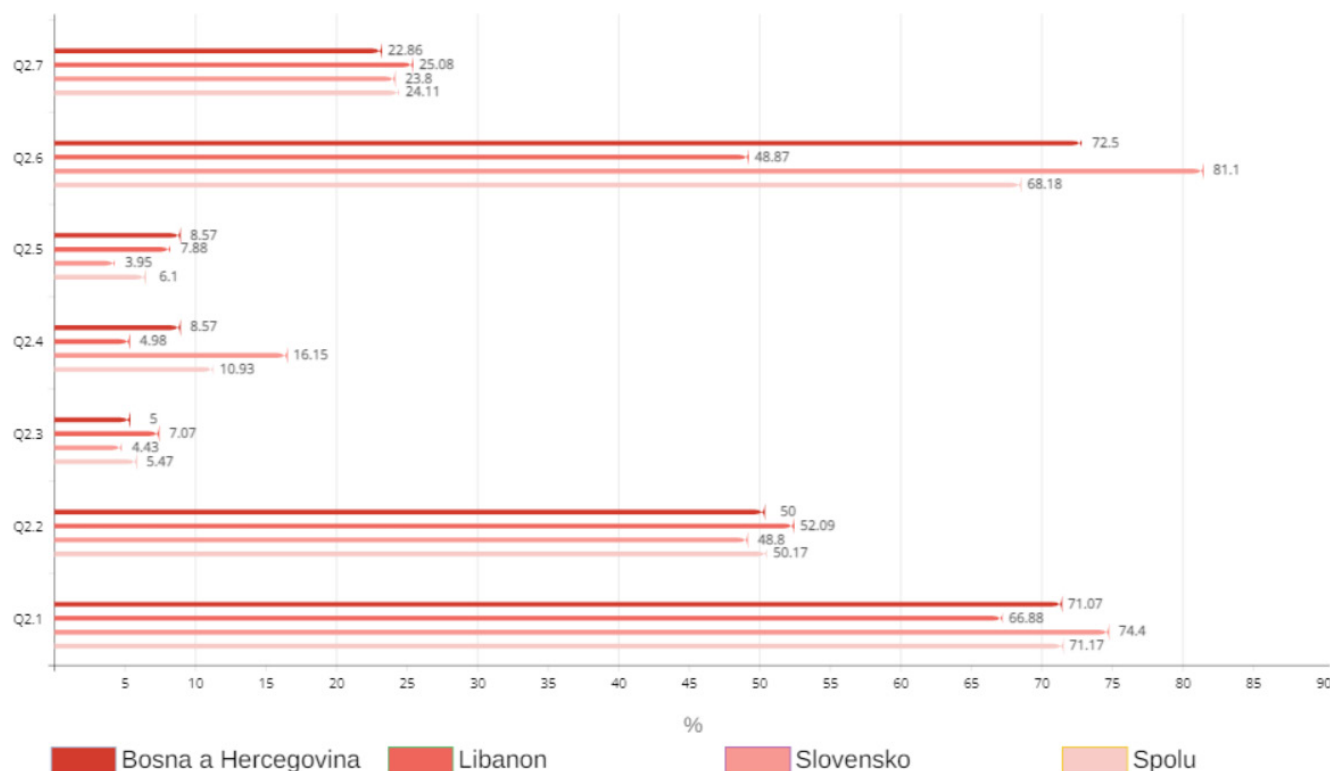
Poškodzovanie a mučenie zvierat

Štátne orgány a zákonodarcovia registrujú globálny trend chrániť a rešpektovať práva zvierat vo všetkých krajinách projektu. Obsah zobrazujúci ubližovanie a mučenie zvierat často prispieva k normalizácii násilia v online priestore. Na internete je taký obsah celkom bežný na základe údajov zhromaždených od našich respondentov, v Libanone sa viac ako 61% opýtaných s takýmto obsahom stretáva „niekedy“, „často“ a „veľmi často“. Toto číslo je v Bosne a Hercegovine takmer 60%, zatiaľ čo na Slovensku takmer necelých 50%.

Vnímanie spoločnosti

Otázka 2: Verím, že (vyberte viac možností):

Q2.1 - každý človek je si rovný, každý môže dosiahnuť svoje ciele prácou a úsilím

Q2.2 - hoci sú si všetci rovní, niektoré osoby majú väčšie privilégia ako iné (na základe peňazí, talentu, vedomostí, rodinného zázemia a iných charakteristík). Nie každý môže dosiahnuť svoje ciele prácou a úsilím

Q2.3 - niektorí ľudia sú od narodenia lepší ako iní (na základe etnickej príslušnosti, náboženstva, rasy...)

Q2.4 - zákony a pravidlá v mojej krajine zaobchádzajú so všetkými rovnako

Q2.5 - niektorí ľudia môžu porušovať zákony a pravidlá a to je v poriadku

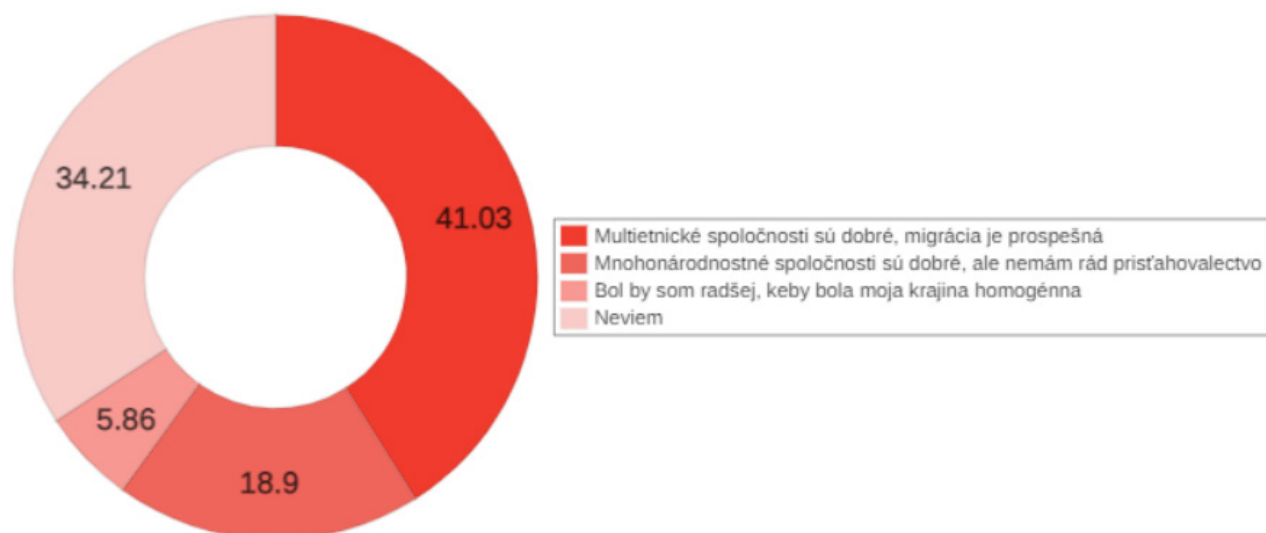
Q2.6 - niektorí ľudia môžu porušovať zákony a pravidlá a to NIE JE správne

Q2.7 - ľudia v mojom okolí (moja rodina, priatelia, známi) si myslia, že niektorí ľudia sú lepší ako iné na základe ich narodenia, rasy alebo etnickej príslušnosti

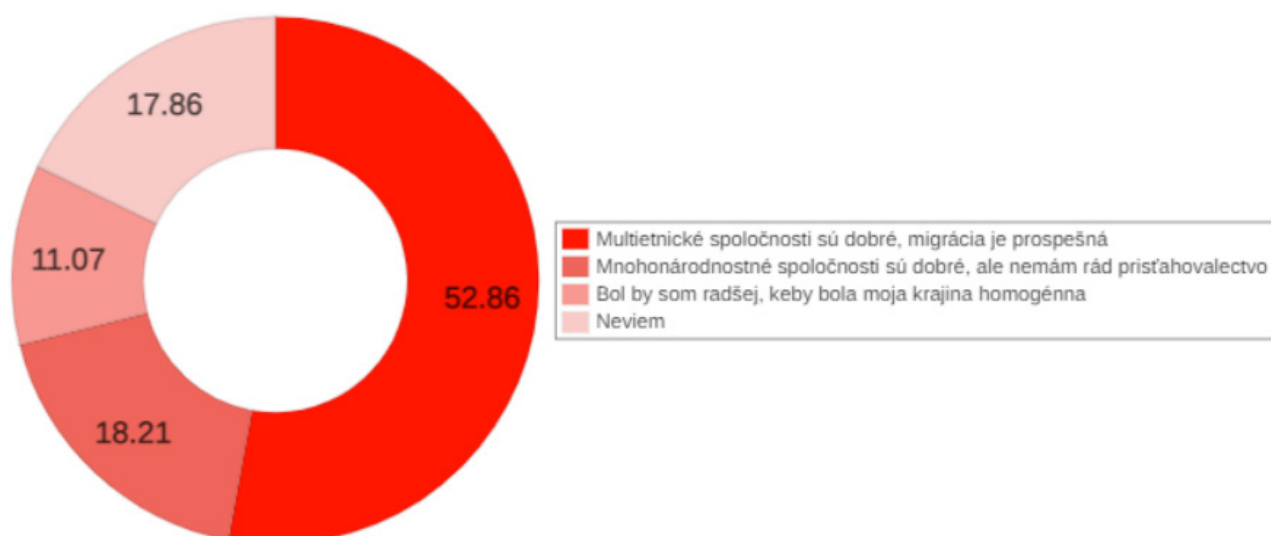
Mladí ľudia zo všetkých troch projektových krajín sa domnievajú, že ľudia sa rodia ako rovní a pravidlá a zákony by mali k ľuďom pristupovať rovnako. Respondenti si tiež myslia, že tvrdou prácou môžu v živote dosiahnuť svoje ciele. Zastávajú tiež názor, že spoločnosť by vo všeobecnosti mala podporovať sociálnu mobilitu s cieľom dosiahnuť rovnosť medzi ženami a mužmi. Vo svojich odpovediach zároveň uviedli, že existujú ľudia, ktorí sú privilegovaní na základe svojho bohatstva, talentu, znalostí, rodinného zázemia alebo iných charakteristík. Preto uznávajú pravidlá a zákony a myslia si, že nie je v poriadku ich porušovať (viac ako 81% mladých Slovákov, 72,5% mladých ľudí z Bosny a Hercegoviny a niečo vyše 48% z Libanonu).

Otázka 3: Verím, že:

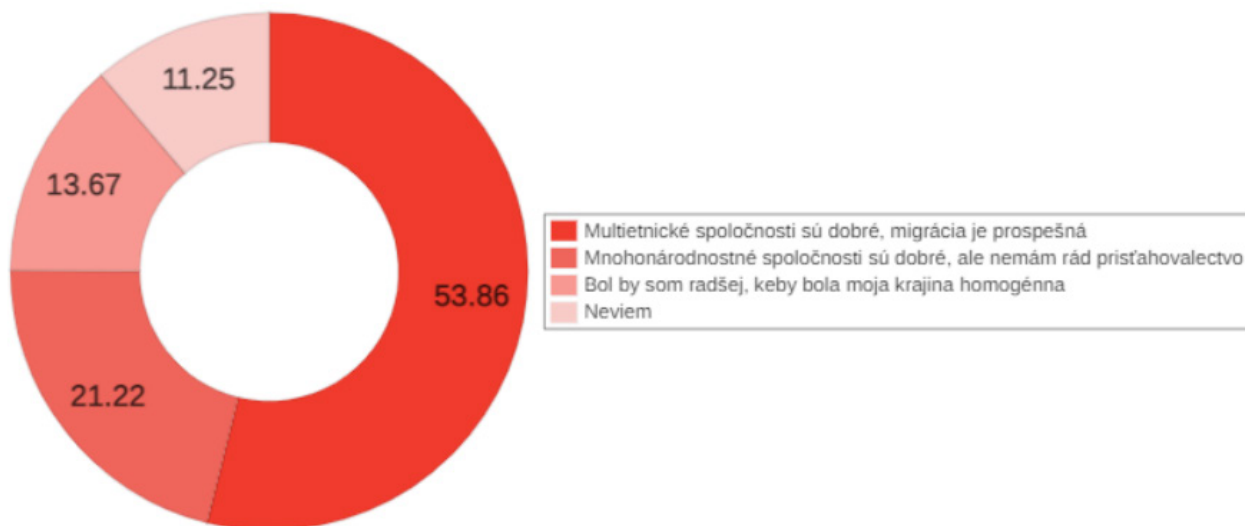
Slovensko

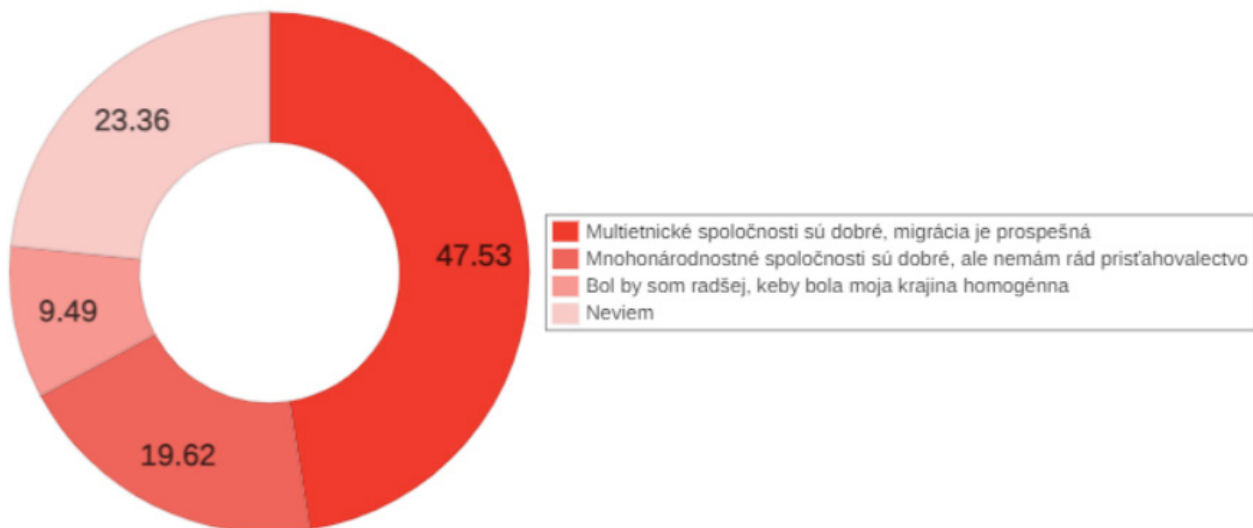
Bosna a Hercegovina

Libanon

Spolu

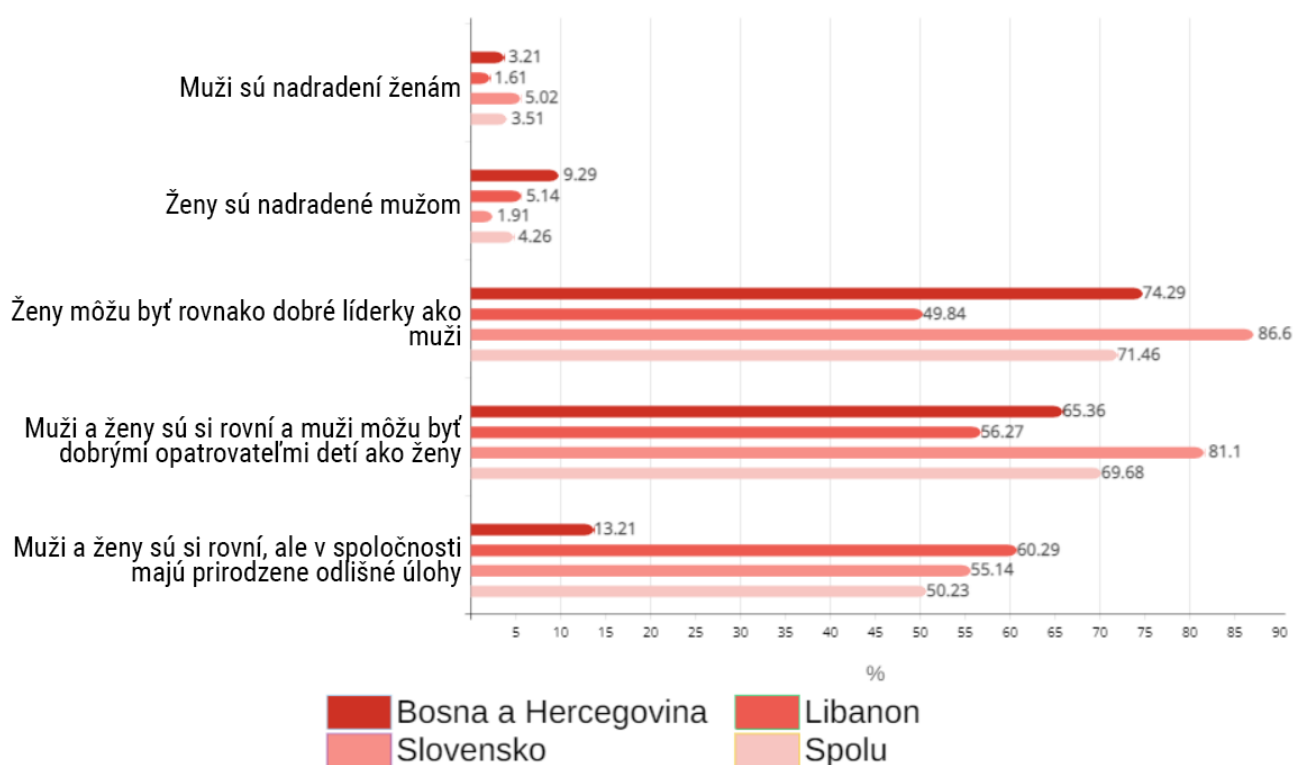

Jedným zo základných faktorov, ktoré môžu viesť k radikalizácii a násilnému extrémizmu je neschopnosť prijať rozmanitosť. Extrémistické skupiny sú proti hodnotám demokratických spoločností, akými sú inklúzia, tolerancia, multikulturalizmus a multietnicita. Cieľom štúdie bolo zmapovať postoje k multietnickým spoločnostiam a identifikovať stupeň zraniteľnosti mládeže vo vybraných projektových krajinách.

Mladí ľudia zapojení do projektu majú tendenciu podporovať multietnickú spoločnosť, aj keď existujú určité rozdiely. Značná časť mladých ľudí zo Slovenska - viac ako 34% - nevedelo odpovedať, či je multietnická spoločnosť pozitívna alebo negatívna. Slovensko je relatívne etnicky homogénna krajina a prieskum tiež ukazuje, že mladí ľudia nad otázkami súvisiacimi s mnohonárodnostnou spoločnosťou príliš neuvažujú. Zatiaľ čo Bosna a Hercegovina a Libanon sú veľmi rozmanité a mnohonárodnostné krajiny s konkrétnymi štátnymi štruktúrami - oficiálnymi aj neoficiálnymi - mladí respondenti sa v otázke multietnického štátu vyjadrili, že takmer 53% respektíve 54% respondentov má v tejto otázke pozitívne vnímanie.

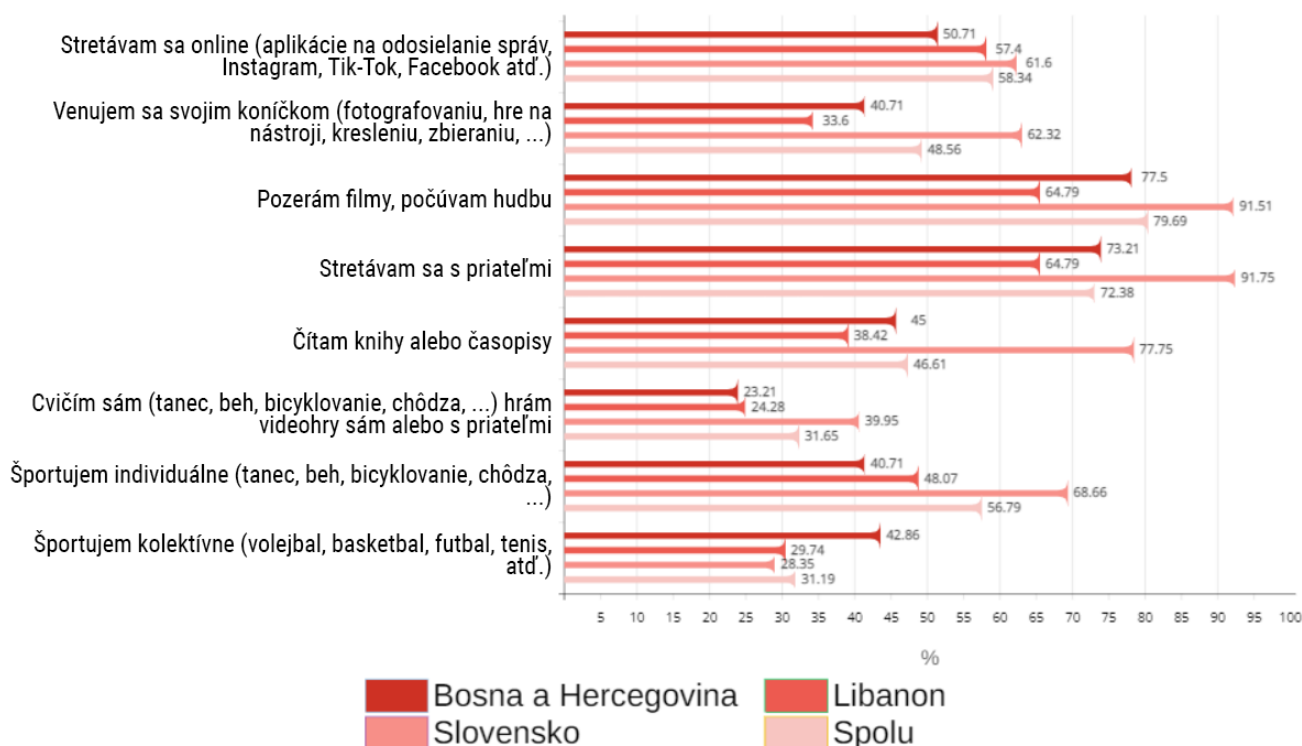
Takmer polovica respondentov sa domnieva, že multietnické spoločnosti sú dobré a migrácia je prospešná. Tieto výsledky môžu vyplývať z ich pozitívnych skúseností s inými etnikami a migrantmi v ich krajine. Postoj mládeže v tejto otázke bol tiež zmapovaný v Otázke 39., ktorá znova potvrdila trend, že mládež prijíma rozmanitosť - väčšina respondentov by sa spriatelila s niekým s iným etnickým pôvodom, krajinou pôvodu, sexuálnou orientáciou, ekonomickým pozadím atď.

Otázka 4: Verím, že (vyberte viac možností):

Z grafu vyplýva, že drvivá väčšina respondentov podporuje rodovú rovnosť a rovnaké príležitosti v oblasti kariéry a starostlivosti o deti pre obe pohlavia. Len zlomok respondentov zdieľa patriarchálny svetonázor. Opýtaní mladí ľudia majú v priemere celkom vyvážené názory na úlohy mužov a žien v spoločnosti z hľadiska role a rovnosti.

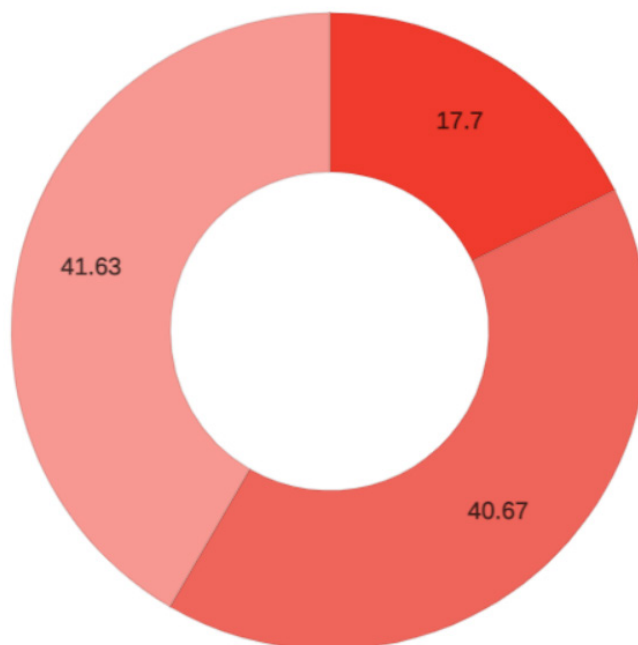
Otázka 5: Vo svojom voľnom čase rád (vyberte viac možností):

Keď boli mladí ľudia požiadaní, aby opísali, ako trávajú svoj voľný čas, väčšina z nich pozerá filmy alebo počúva hudbu. Na druhom mieste bolo stretávanie sa s priateľmi pred individuálnymi športovými aktivitami. Pokračujúce pandémie mohli tieto výsledky ovplyvniť, pretože počas zberu údajov boli v krajinách projektu implementované obmedzenia a sociálne distancovanie s cieľom zmierniť šírenie vírusu COVID-19.

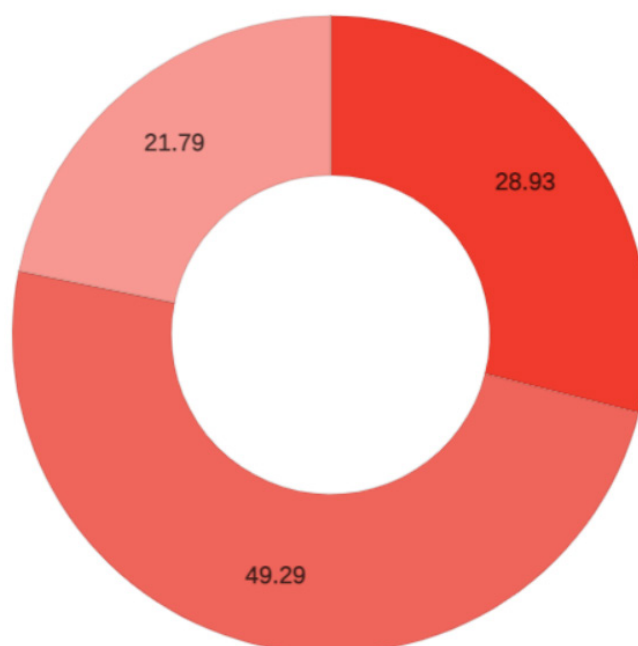
Otázka 6: Som veriaci?

Slovensko

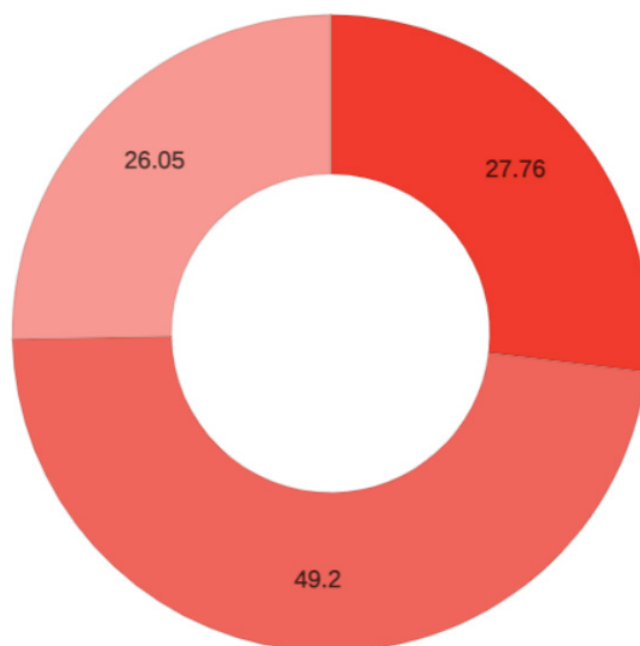
Áno, identifikujem sa ako náboženský a pravidelne navštevujem svoje miesto uctievania
Áno, identifikujem sa ako nábožensky presvedčený, ale miesto uctievania nenavštevujem alebo ho navštevujem len príležitostne
Nie, nepovažujem sa za náboženského

Bosna a Hercegovina

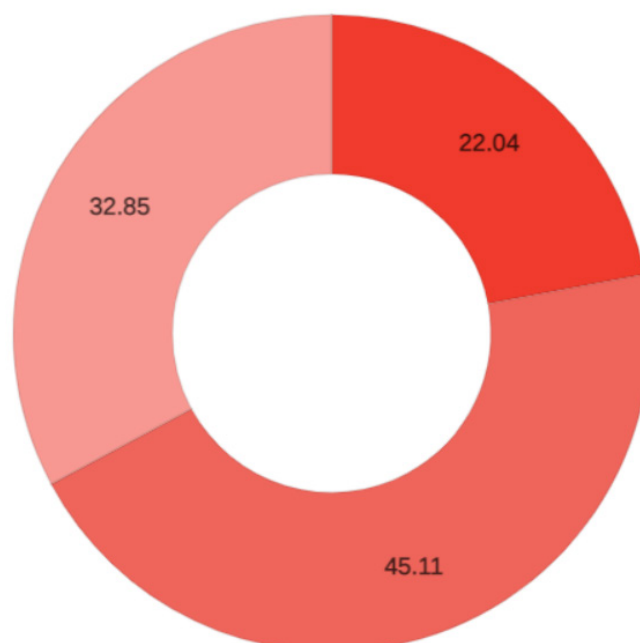
Áno, identifikujem sa ako náboženský a pravidelne navštevujem svoje miesto uctievania
Áno, identifikujem sa ako nábožensky presvedčený, ale miesto uctievania nenavštevujem alebo ho navštevujem len príležitostne
Nie, nepovažujem sa za náboženského

Libanon

■ Áno, identifikujem sa ako náboženský a pravidelne navštevujem svoje miesto uctievania
■ Áno, identifikujem sa ako nábožensky presvedčený, ale miesto uctievania nenavštevujem alebo ho navštevujem len príležitostne
■ Nie, nepovažujem sa za náboženského

Spolu

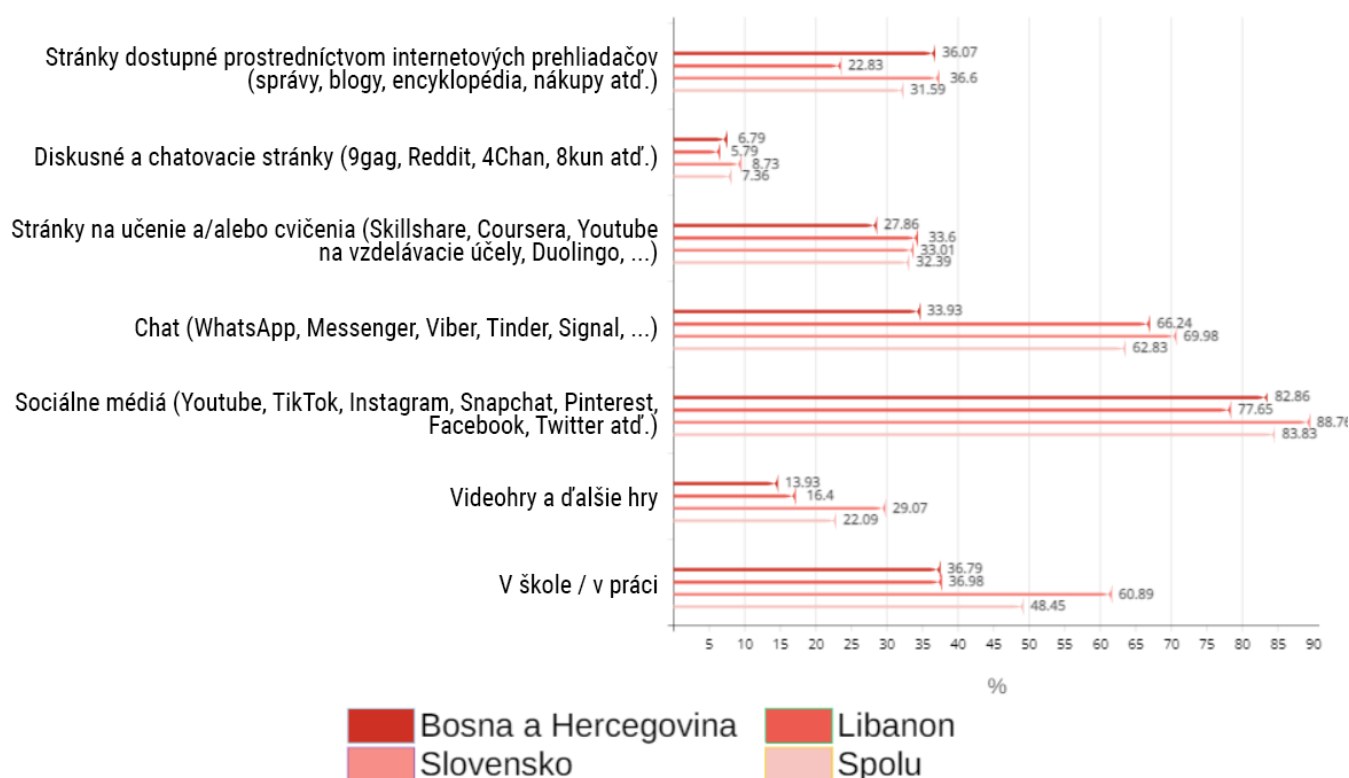

■ Áno, identifikujem sa ako náboženský a pravidelne navštevujem svoje miesto uctievania
■ Áno, identifikujem sa ako nábožensky presvedčený, ale miesto uctievania nenavštevujem alebo ho navštevujem len príležitostne
■ Nie, nepovažujem sa za náboženského

Pokiaľ ide o náboženské presvedčenie, viac ako 58% mladých Slovákov sa považuje za náboženských, aj keď iba takmer 18% sa aktívne zúčastňuje bohoslužieb na bohoslužobných miestach. V Bosne a Hercegovine viac ako 78% opýtaných mladých ľudí deklarovalo náboženské presvedčenie a takmer 29% sa pravidelne zúčastňuje na bohoslužbách. V Libanone takmer 74% opýtaných mladých ľudí odpovedalo, že majú náboženské presvedčenie, a z nich sa takmer 25% pravidelne zúčastňuje bohoslužieb. Na základe odpovedí mladých účastníkov je Slovensko z týchto troch projektových krajín najmenej náboženským (takmer 42% mladých ľudí sa nehlási k žiadnemu náboženstvu).

Prístup k internetu a používanie internetu

Otázka 7: Kde trávite väčšinu času, keď ste online (vyberte viac možností)?

Ako ukazuje prieskum, mladí ľudia trávajú väčšinu času na internete prostredníctvom sociálnych médií (Slovensko takmer 89%, Bosna a Hercegovina viac ako 82%, Libanon takmer 78%). Tento čas zdieľajú pomocou komunikačných aplikácií a platforiem a až na treťom mieste je využitie internetu na pracovné alebo školské účely. Na druhej strane sú tu diskusné platformy - známe šírením dezinformácií a falošných správ, ktoré navštevuje len malá časť opýtaných mladých ľudí.

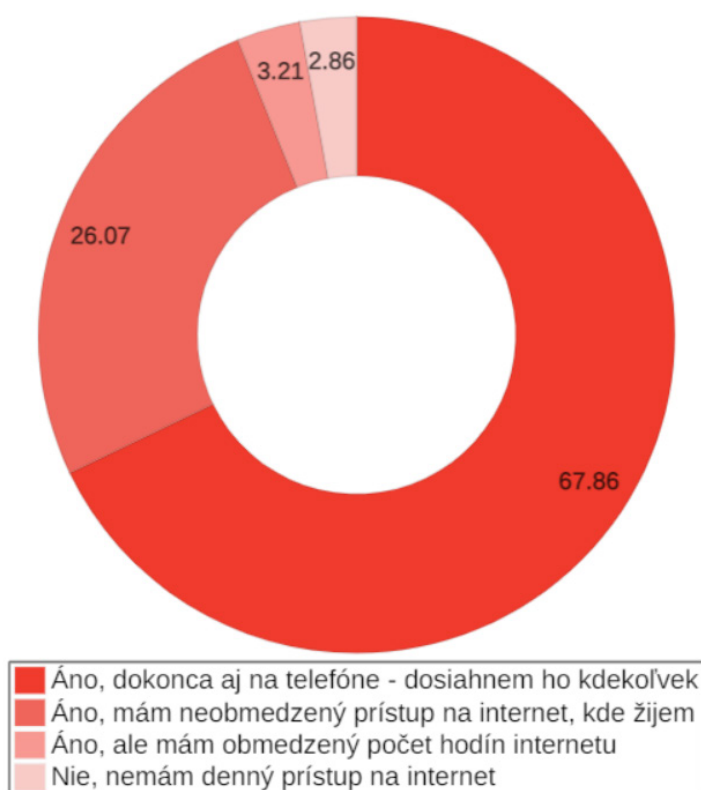
Spochybňovanie obsahu sociálnych médií je preto v dnešnej spoločnosti zásadnou požiadavkou, pretože mládež tam trávi väčšinu času a obsah, s ktorým sa stretávajú prostredníctvom sociálnych médií (pozri Otázka1.), je často diskutabilný.

Otázka 8: Aký je váš prístup na internet?

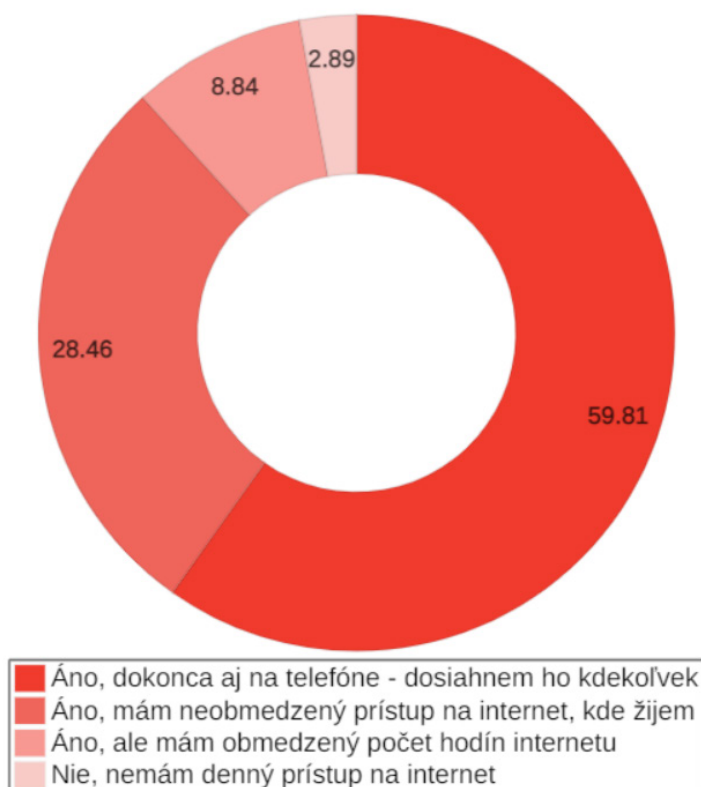
Slovensko

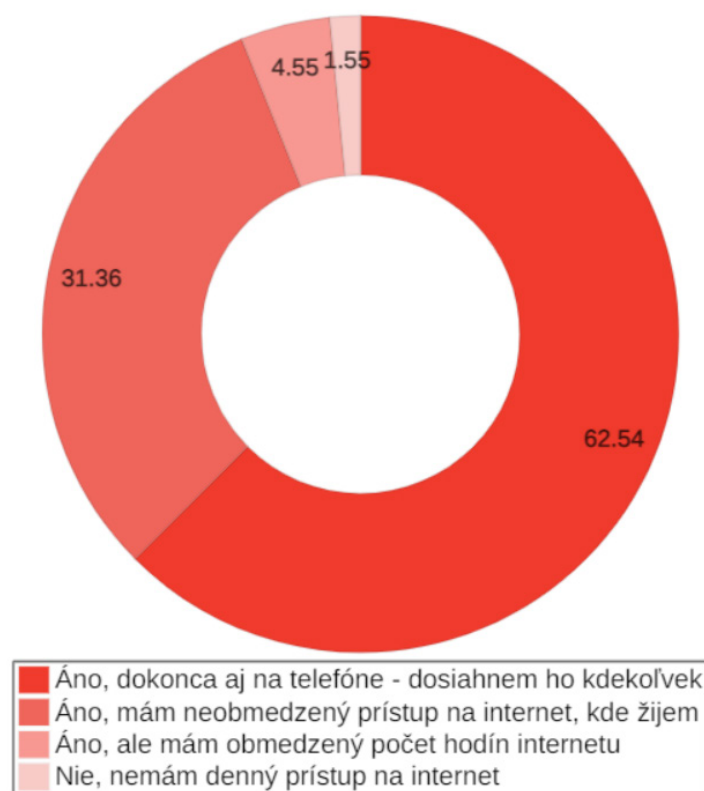
Bosna a Hercegovina

Libanon

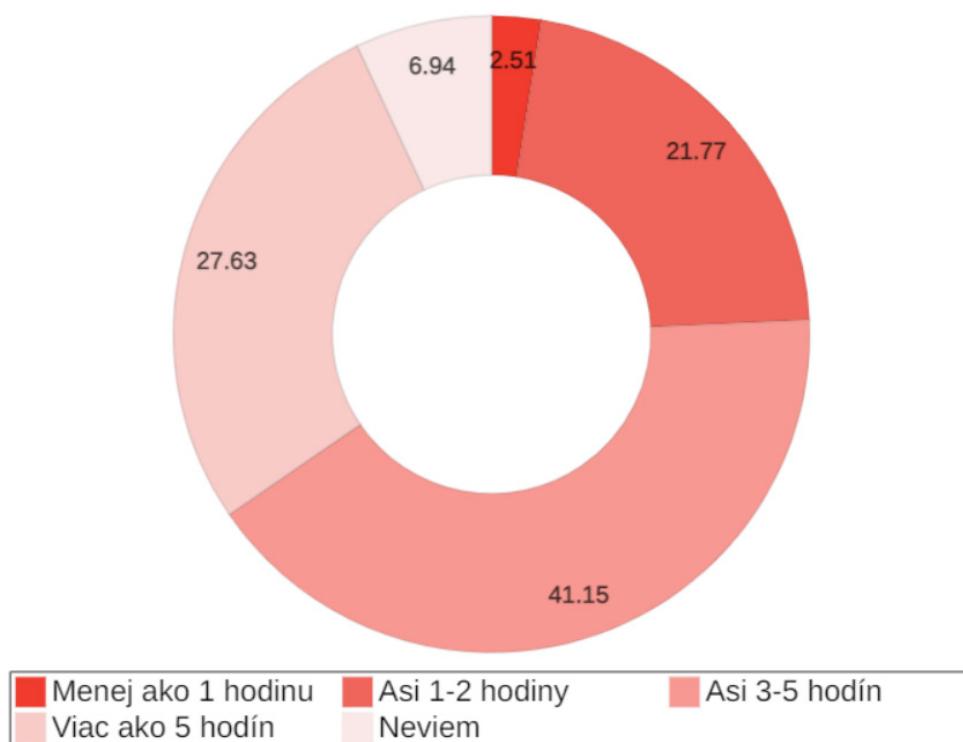
Spolu

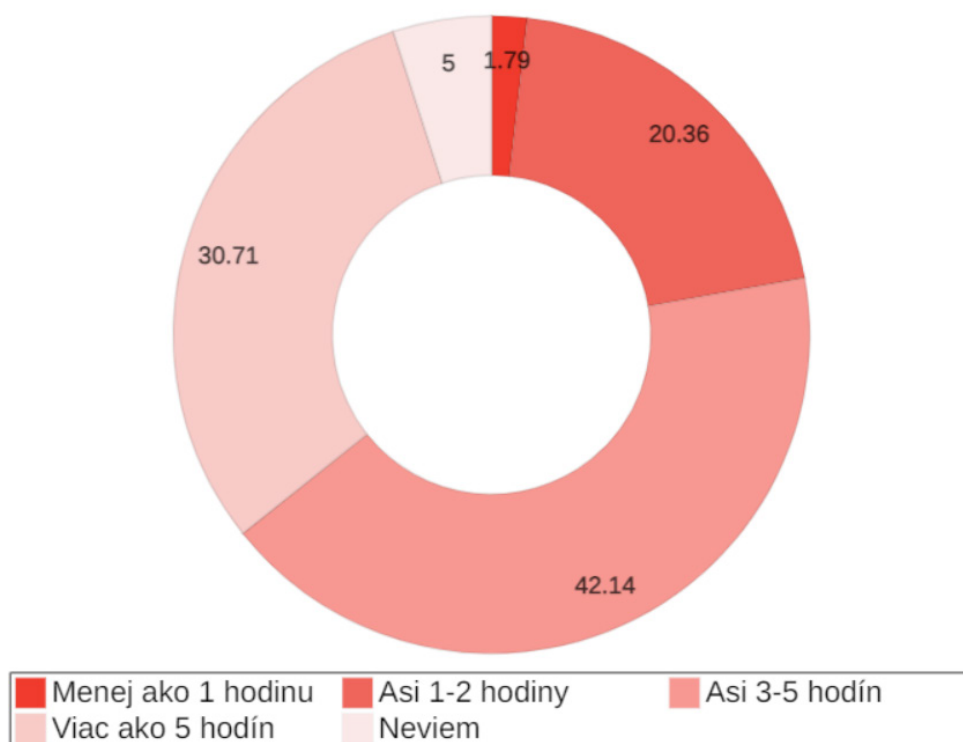
Väčšina respondentov má neobmedzený prístup na internet. To môže mať pozitívne aj negatívne účinky. Po prvé, môžu rýchlo nájsť informácie. Na druhej strane sú však škodlivému obsahu vystavení prakticky neustále.

Otázka 9: Koľko času zvyčajne trávite na internete okrem školských a/alebo pracovných povinností?

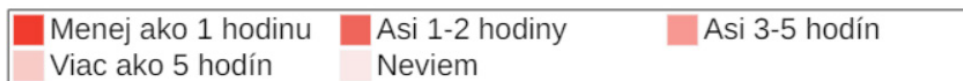
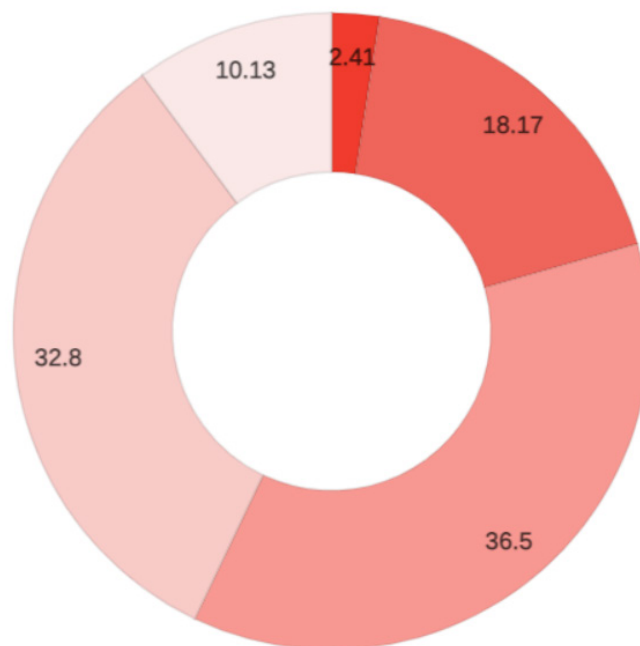
Slovensko

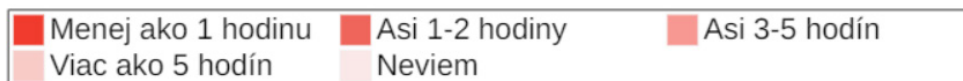
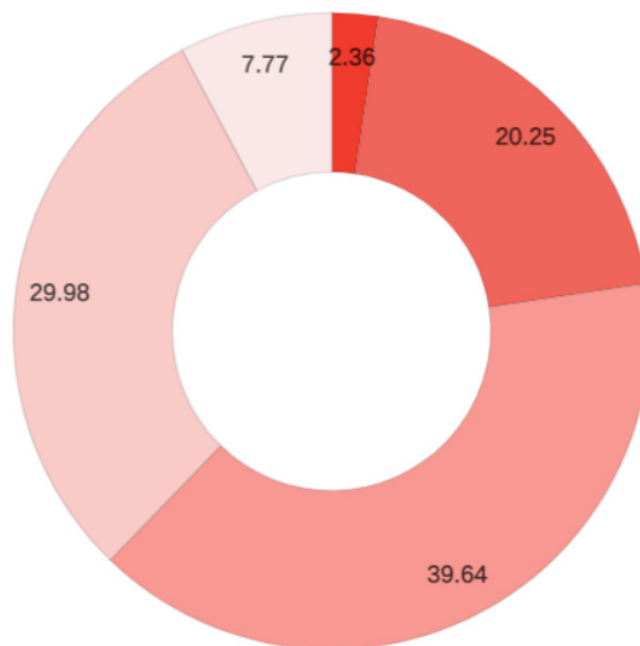
Bosna a Hercegovina

Libanon

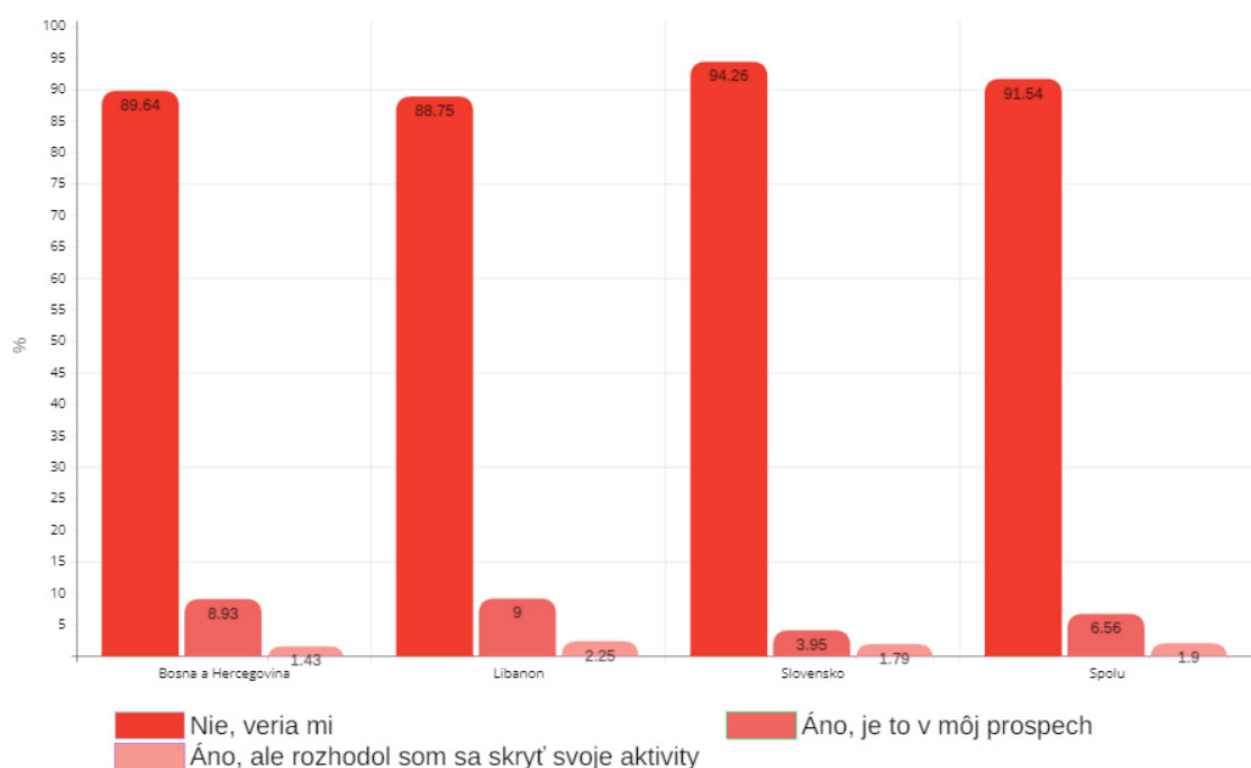

Spolu

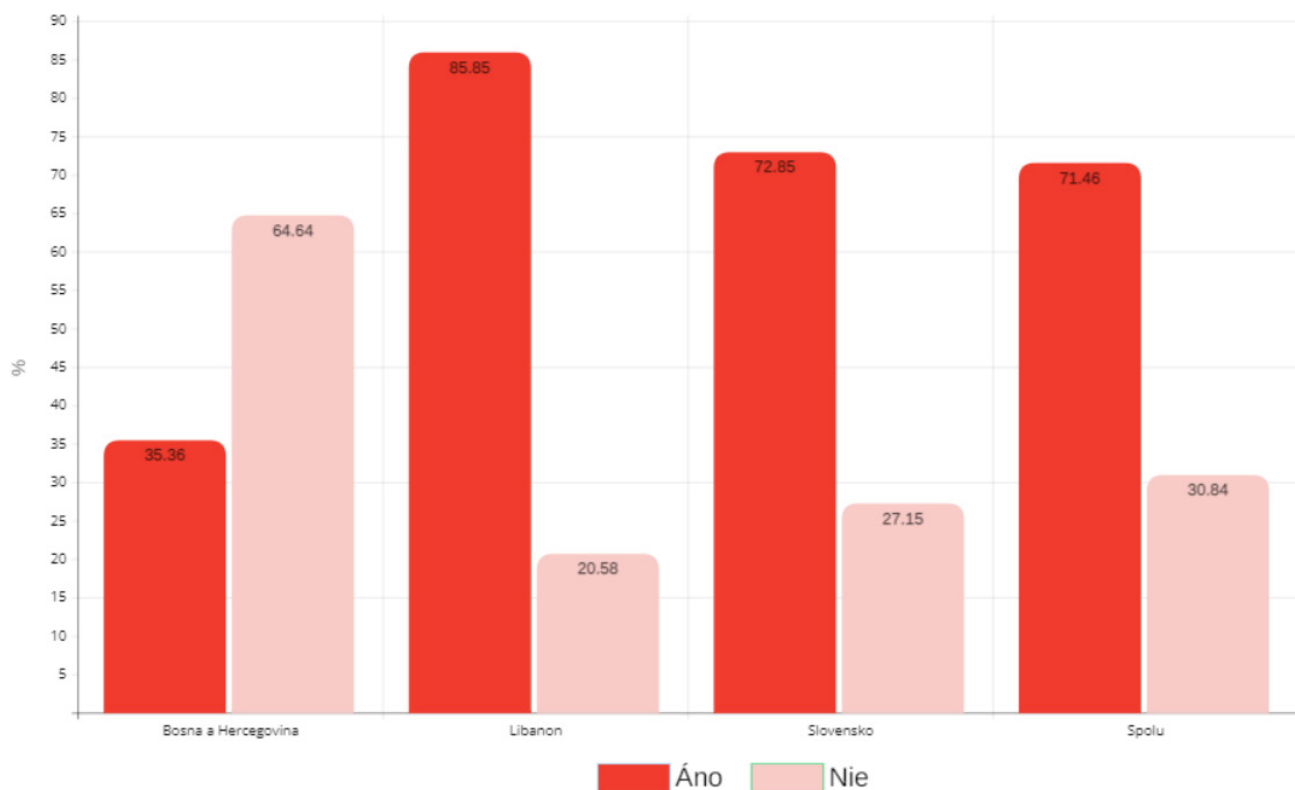
Celkovo majú mladí ľudia dobrý prístup na internet vo všetkých krajinách projektu - zvyčajne cez mobilné telefóny, a sú jeho veľmi aktívni používatelia. V priemere trávajú na internete viac ako 3 hodiny denne, pričom takmer jedna tretina opýtaných mladých ľudí trávi na internete viac ako 5 hodín denne. To znamená, že mladí ľudia sú prakticky neustále pri zdroji rôznych informácií a takmer pravidelne sú vystavovaní potenciálnym hrozbám z internetu. Opýtaná mládež trávi na internete tri až viac ako päť hodín. To umožňuje viac príležitostí naraziť na škodlivý obsah.

Otázka 11: Dohliada niekto na vaše online aktivity?

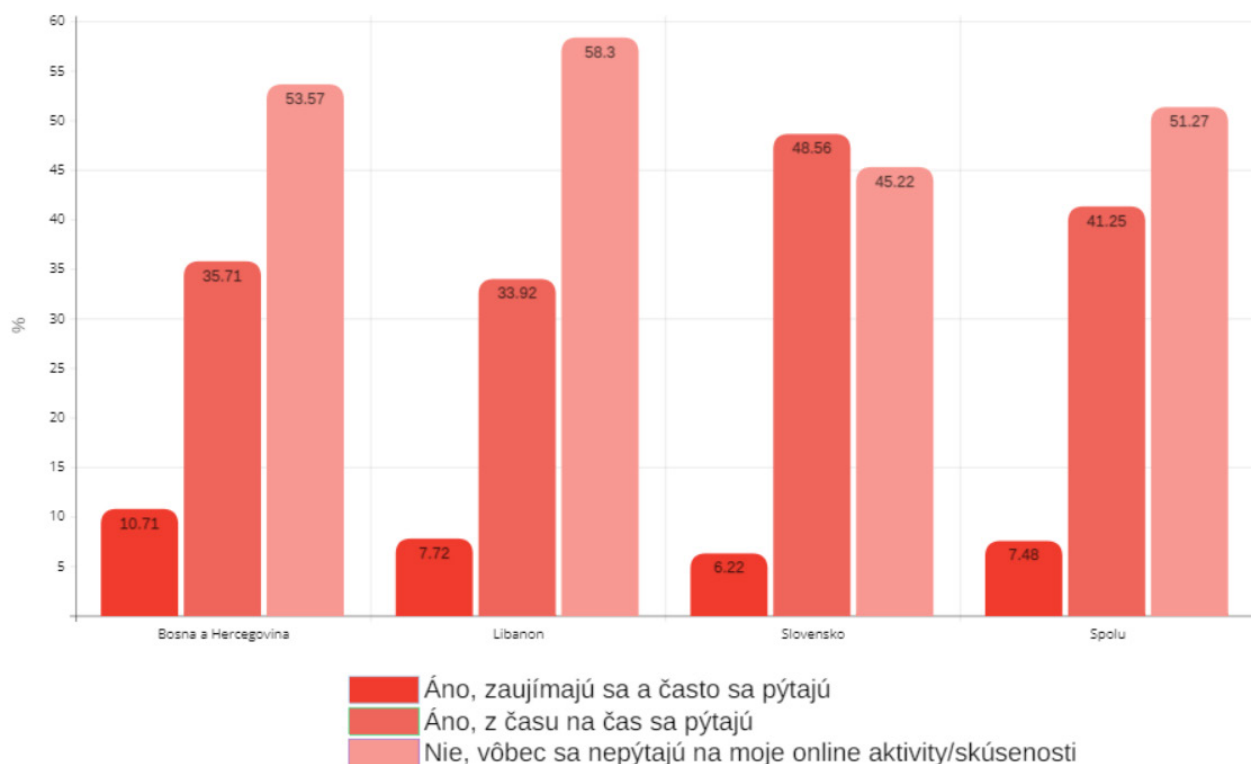
Ako ukazuje tento graf, online aktivity mládeže nie sú kontrolované, čo ich robí zraniteľnými voči škodlivému obsahu.

Otázka 12: Musíte dodržiavať pravidlá stanovené vašimi rodičmi/zákonnými zástupcami, ktoré môžete alebo nemôžete robiť online?

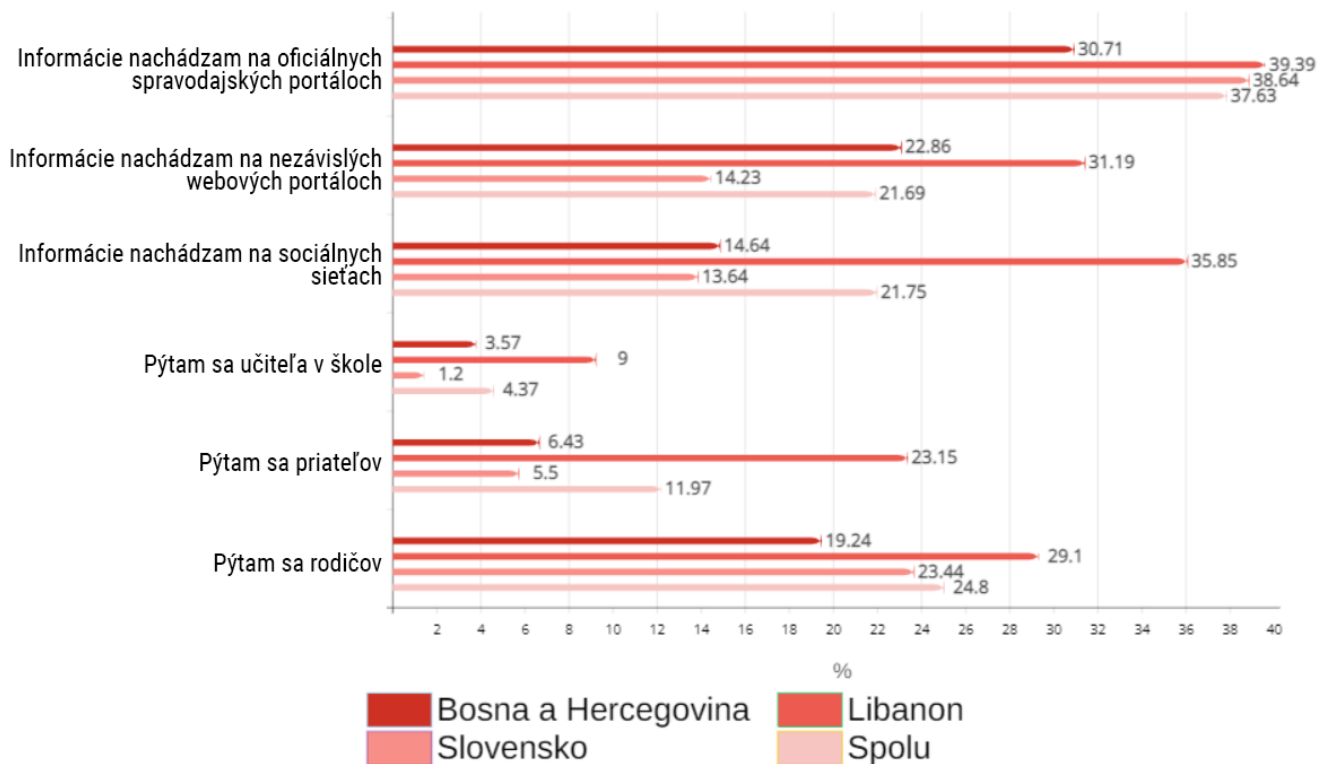
Vzhľadom na vekovú skupinu prieskumu bola väčšina respondentov legálne dospelá alebo sa blížila veku zákonnej dospelosti, čo je 18 rokov vo všetkých krajinách projektu. Väčšina opýtaných mladých ľudí vyhlásila, že na nich pri používaní internetu nikto nedohliada - ani rodičia, ani zákonní zástupcovia. Len malé percento opýtaných mladých ľudí priznalo, že sú pod dohľadom na internete, pričom približne 9% mladých ľudí z Libanonu, viac ako 6,5% z Bosny a Hercegoviny a necelé 4% na Slovensku tvrdia, že to bolo pre ich dobro. V priemere 2% opýtaných mladých ľudí zo všetkých troch projektových krajín priznalo, že skrývajú svoje internetové aktivity pred rodičmi alebo zákonnými zástupcami.

Otázka 13: Pýtajú sa vás vaši rodičia/opatrovníci alebo učitelia na online aktivity alebo skúsenosti?

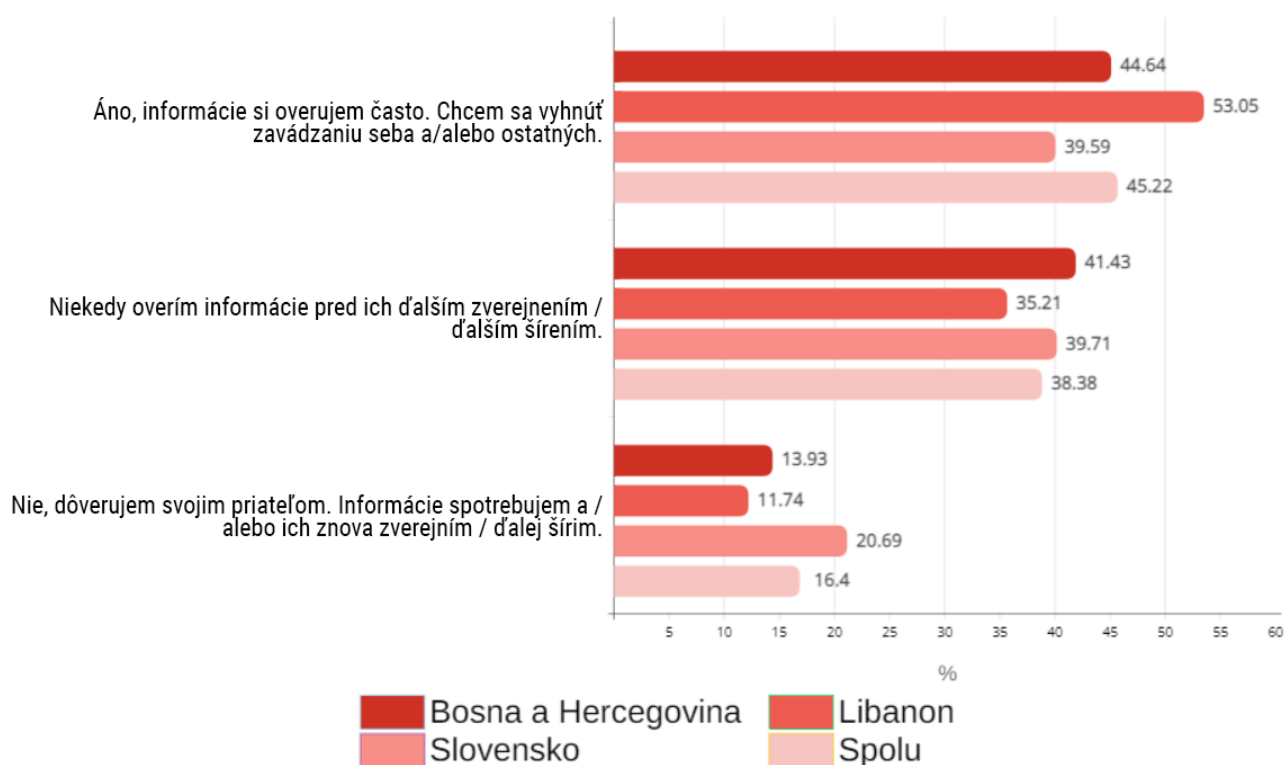

Z odpovedí respondentov opäť vyplýva, že ich online aktivity nie sú nikým kontrolované - čo ponúka veľa šancí naraziť na škodlivý obsah bez vedomia rodičov alebo úradov. Na otázku, či musia dodržiavať konkrétne pravidlá na internete, ktoré im stanovili rodičia alebo zákonní zástupcovia, približne dve tretiny odpovedali, že majú konkrétne pravidlá, ktoré by mali dodržiavať. Jedna tretina zároveň uviedla, že nemajú žiadne obmedzenia, keď sú na internete. Na ďalšiu otázku, či s nimi ich rodičia alebo zákonní zástupcovia aktívne diskutujú o svojich online aktivitách/skúsenostiach, mierne viac ako polovica opýtaných mladých ľudí odpovedala, že ich rodičia/zákonní zástupcovia sa nepýtajú na aktivitu/skúsenosti online. V priemere okolo 7,5% rodičov/zákonných zástupcov opýtaných mladých ľudí pravidelne diskutuje o svojej aktivite online, pričom približne 41% z nich o nej diskutuje z času na čas.

Otázka 14: Ak sa chcete dozvedieť niečo nové alebo porozumieť tomu, čo sa deje vo svete okolo vás, chceli by ste (vyberte viacero možností)?

Otázka 15: Keď vaši priatelia alebo rodina zdieľajú niečo na svojich sociálnych médiách, príspevku alebo informácii, overíte si to?

Mládež hľadá informácie predovšetkým na internete. Na jednej strane je to výhodné, pretože je tam dostupná väčšina spoľahlivých zdrojov. Na druhej strane, negatívnou stránkou tohto javu je, že spolu so spoľahlivými zdrojmi sú mládeži k dispozícii aj radikálne a extrémne zdroje informácií.

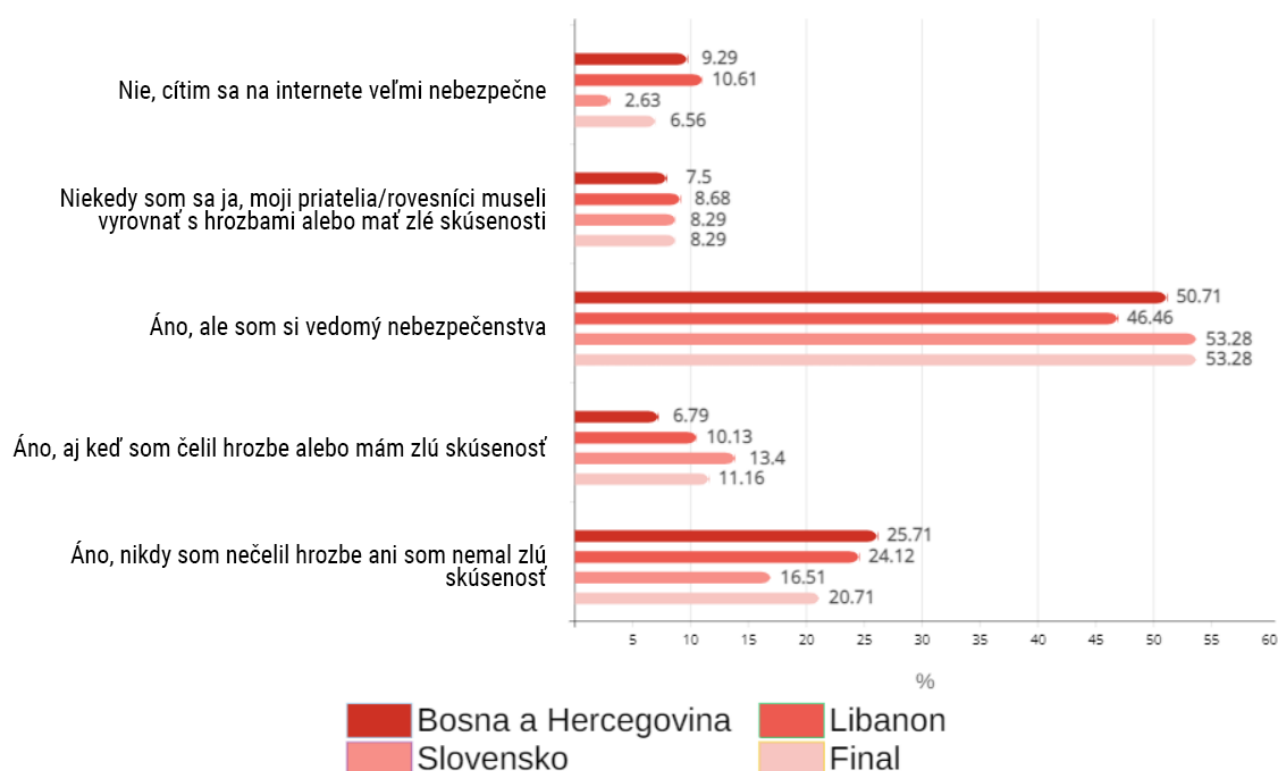
Aj keď sa zdá, že medzi mladými ľuďmi zo všetkých troch projektových krajín vedú oficiálne portály, keď hľadajú informácie o tom, čo sa okolo nich vo svete deje, relatívne vysoké skóre dosiahli aj „nezávislé“ webové portály. Za zdrojom informácií ich nasledujú sociálne siete. Kombinácia overovania informácií a podpory kritického myslenia u mladých ľudí je preto zásadná.

Na základe odpovedí opýtaných mladých ľudí sa zdá, že si radšej overujú informácie, ktoré dostávajú, alebo ich aspoň niekedy overujú. To je povzbudzujúce zistenie, ktoré je pravdepodobne zásluhou anti-dezinformačných kampaní v projektových krajinách. V priemere však viac ako 16% opýtaných ľudí tvrdilo, že svojim priateľom dôveruje a automaticky bez overenia znova uverejňujú/retweetujú/zdieľajú na svojich sociálnych médiách to, čo zverejnili ich priatelia.

Odporúčanie: školiť mládež v interpretácii obsahu, vyhýbať sa hrozbám dezinformáciám, ďalej zdôrazňovať potrebu overovania informácií a učiť mládež kritickému mysleniu.

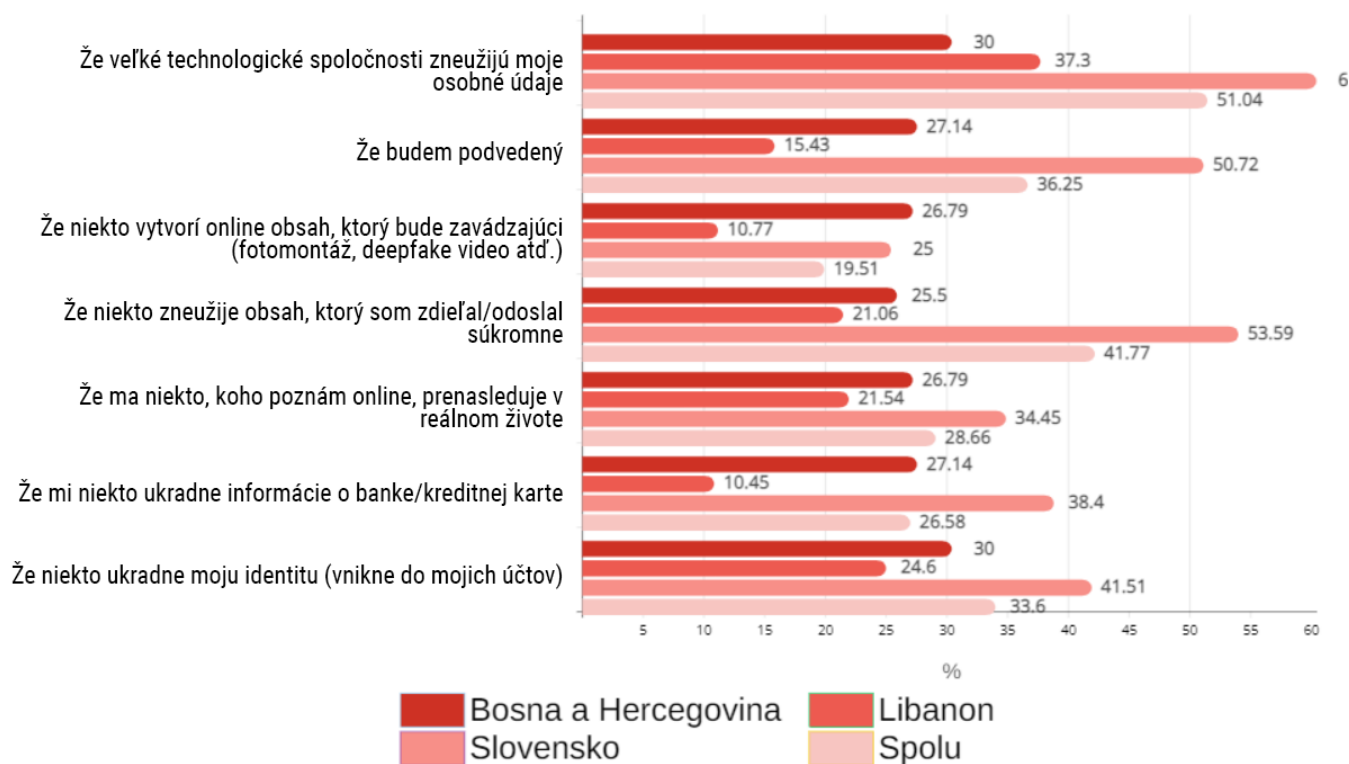
Bezpečnosť

Otázka 16: Cítite sa bezpečne, keď ste online (vyberte jednu možnosť)?

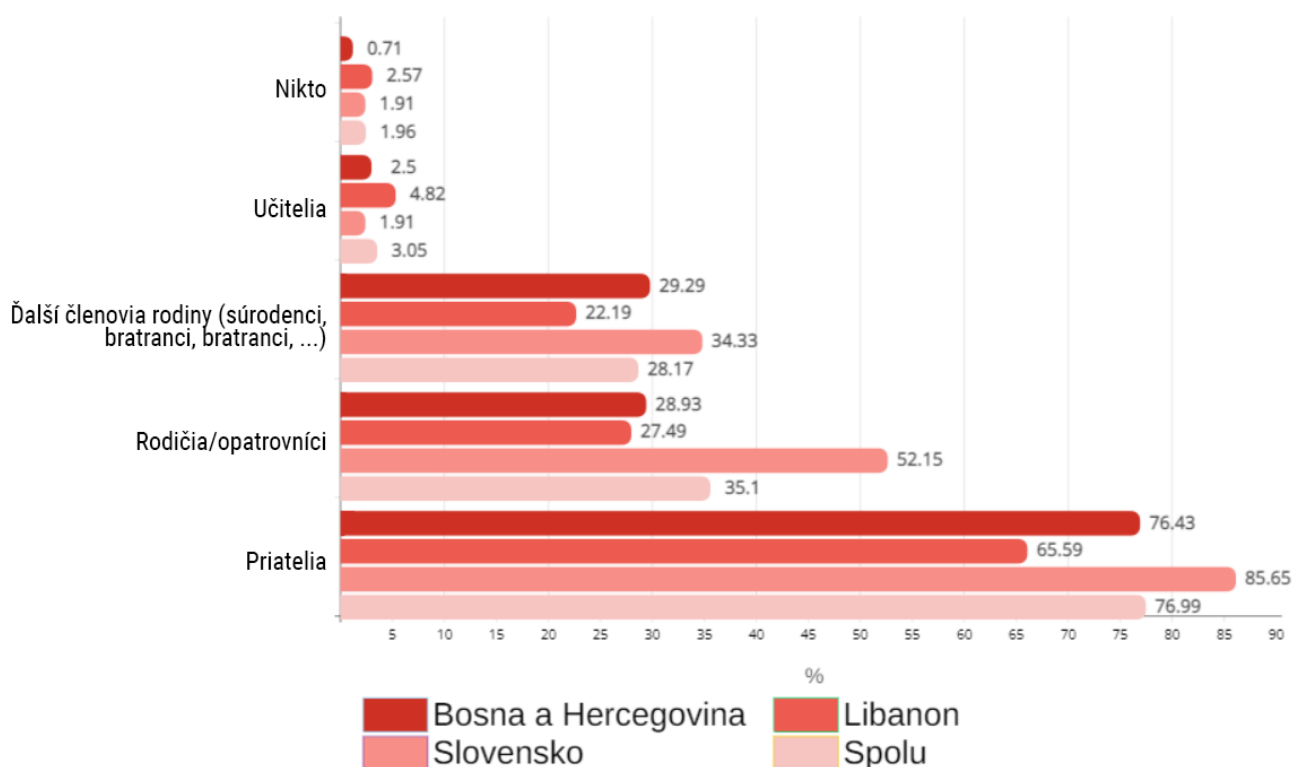
Mládež sa na internete väčšinou cíti bezpečne, súčasne však chápu, že tam môžu byť príjemcami nebezpečných informácií. Podľa prieskumu sú mladí ľudia na internete sebavedomí - väčšinou sa cítia bezpečne, ale tvrdia, že si uvedomujú potenciálne hrozby. Slovenskí respondenti boli najsebavedomejší, ale zároveň tu bol najvyšší počet respondentov, ktorí na internete uviedli aj nepríjemné skúsenosti. Najväčší počet mladých ľudí, ktorí sa na internete necítia bezpečne (viac ako 10% respondentov), pochádza z Libanonu. V priemere vo všetkých troch projektových krajinách väčšina respondentov nikdy nečelila hrozbe na internete. Uvedomujú si však nebezpečenstvo, ktoré na nich na internete číha.

Otázka 17: Čo vás znepokojuje pri používaní internetu (vyberte viacero možností)?

Krádež identity, hacknutie do účtu a outing sú najväčším problémom väčšiny respondentov. Nasledoval strach, že veľké technologické spoločnosti môžu zneužiť osobné údaje. Dotazovaní mladí ľudia sa však najmenej obávali úniku problémov z online prostredia do reálneho života, aj keď medzi krajinami, v ktorých sa projekt realizuje, existujú malé rozdiely, pričom najmenej sa tejto hrozby obávajú mladí ľudia z Libanonu.

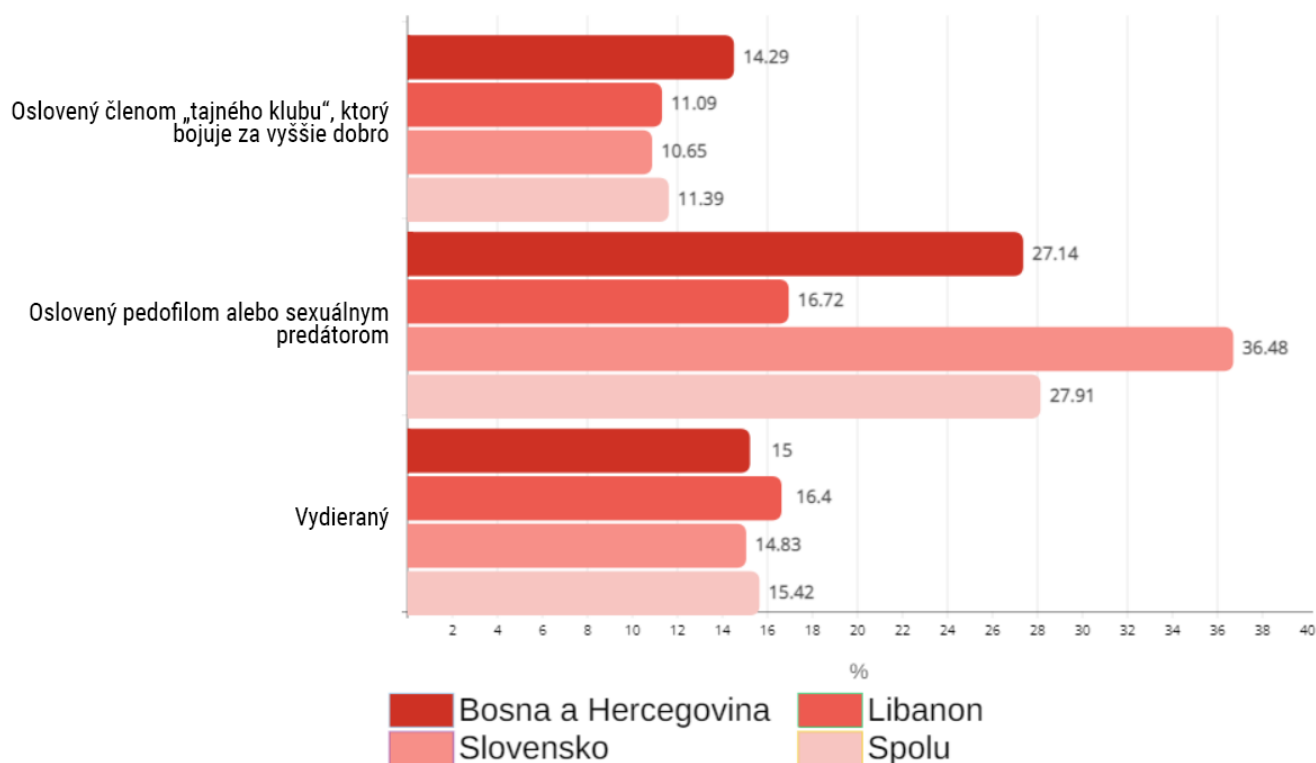
Otázka 18: Ak sa vás niečo týka na internete, s kým o tom diskutujete (vyberte viac možností)?

Podľa opýtaných mladých ľudí sú prvým kontaktom, na ktorý sa možno obrátiť a diskutovať v prípade hrozby identifikovanej na internete ich priatelia. Dôvodom tohto javu je, že je jednoduchšie niečo zdieľať medzi priateľmi a rovesníkmi, než to oznámiť autoritám, ako sú učitelia alebo rodičia.

Nedostatok informovanosti o prenose hrozby do skutočného života (Otázka 16.) a zdieľanie negatívnej skúsenosti iba s priateľmi namiesto autorít je znepokojivá kombinácia. Zdieľanie negatívnych online skúseností s priateľmi môže prispieť k ich informovanosti, ako nespádnuť do pasce online predátora. To však nerieši hrozbu zlomyseľne motivovaných jednotlivcov a online skupín, ktorí sa snažia zneužívať mladých ľudí a ich dôveru, pretože adekvátne by ich mohli potrestať iba štátne orgány.

Otázka 19: Boli ste niekedy (vyberte viac možností):

Výročná správa Internet Watch Foundation (3) v roku 2019 zistila, že 9 z 10 webových stránok obsahujúcich sexuálne zneužívanie detí je registrovaných v Európe, Slovensko je jednou z 10 krajín - hostuje 6% obsahu. Na základe správy sa znepokojivo zvyšuje množstvo „samo-vygenerovaného“ obsahu zneužívania detí vytvoreného prostredníctvom webových kamier.

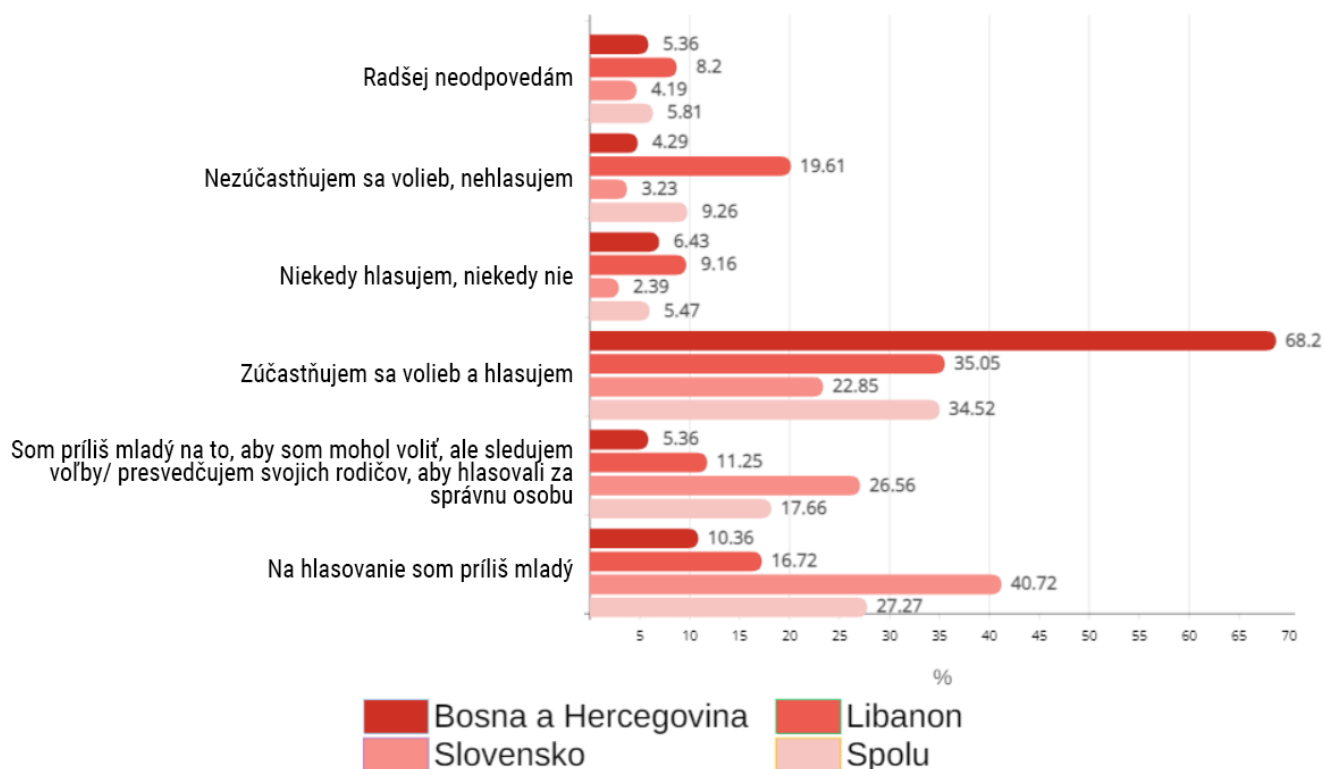
Je veľmi znepokojujúce, že takmer jedna tretina respondentov odpovedala, že sa na nich obrátil pedofil alebo sexuálny predátor. Takzvaný grooming, fenomén, keď si dospelý zvyčajne vytvára emocionálne spojenie s budúcim úmyslom sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania, je prítomný na všetkých stránkach sociálnych médií. Falošné účty sú zamerané na neskúsenú mládež, ktorá ešte nevie odhadnúť riziko.

Navyše, v priemere viac ako 15% opýtaných mladých ľudí pripustilo, že už boli vydieraní online.

Odporúčanie: školiť mladých ľudí o zabezpečení internetu a o tom, čo nezdieľať online (raz online, navždy online). Poučiť mladých ľudí o hrozbách vydierania či prenasledovania v online priestore.

Demokratické procesy a účasť

Otázka 20: Keď prídu voľby, zvyčajne (vyberte jednu možnosť):

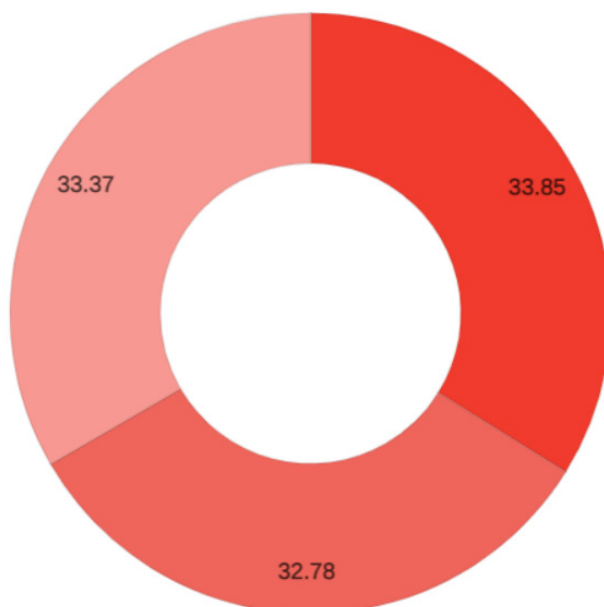

Cieľová skupina bola pomerne široká, vrátane stredoškolákov (najmä na Slovensku), ktorí ešte nehlasujú, ale prieskum chcel zistiť mieru ich aktívnej účasti na demokratických procesoch. Opýtaní mladí ľudia v priemere prejavovali vysokú mieru angažovanosti, pokiaľ ide o voľby. Tiež tí, ktorí sa označili za príliš mladých na to, aby mohli voliť, prejavili záujem o demokratické procesy a sledujú, čo sa deje okolo nich, so svojimi rodičmi alebo rovesníkmi.

Mládež pravdepodobne nie je cieľovou skupinou politikov v uvedených krajinách. Mládež však sleduje politiku a aktívne sa zúčastňuje volieb.

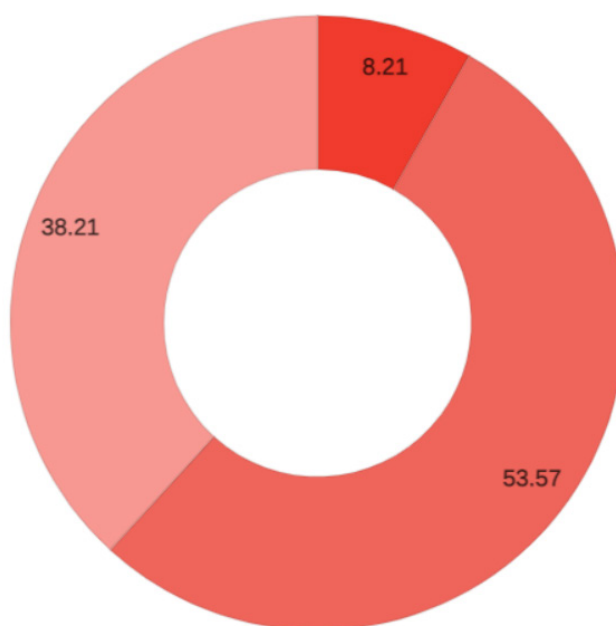
Otázka 21: Verím, že vláda je (vyberte jednu odpoveď):

Slovensko

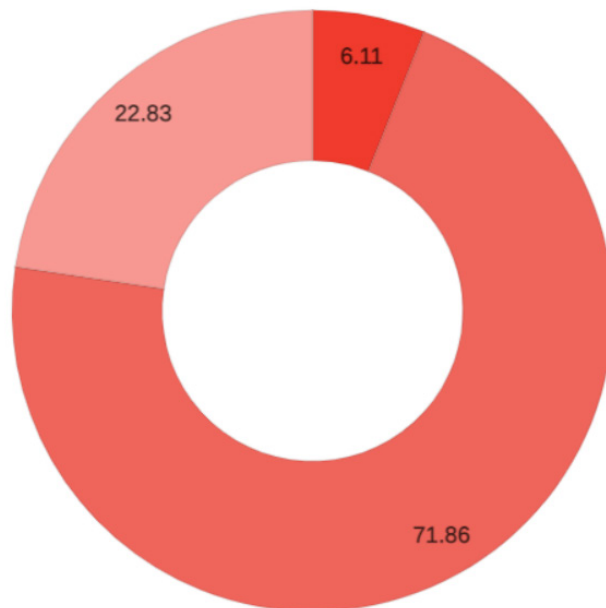
■ Pracuje zodpovedne, k vyššiemu dobru
■ Je neschopná, slabá, zbytočná
■ Uprednostňuje konkrétne skupiny na základe kontaktov, etnickej príslušnosti atď.

Bosna a Hercegovina

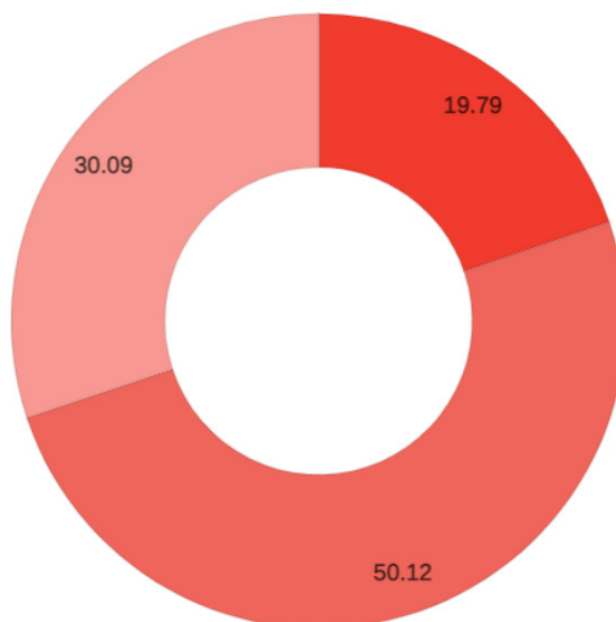
■ Pracuje zodpovedne, k vyššiemu dobru
■ Je neschopná, slabá, zbytočná
■ Uprednostňuje konkrétne skupiny na základe kontaktov, etnickej príslušnosti atď.

Libanon

- Pracuje zodpovedne, k vyššiemu dobru
- Je neschopná, slabá, zbytočná
- Uprednostňuje konkrétne skupiny na základe kontaktov, etnickej príslušnosti atď.

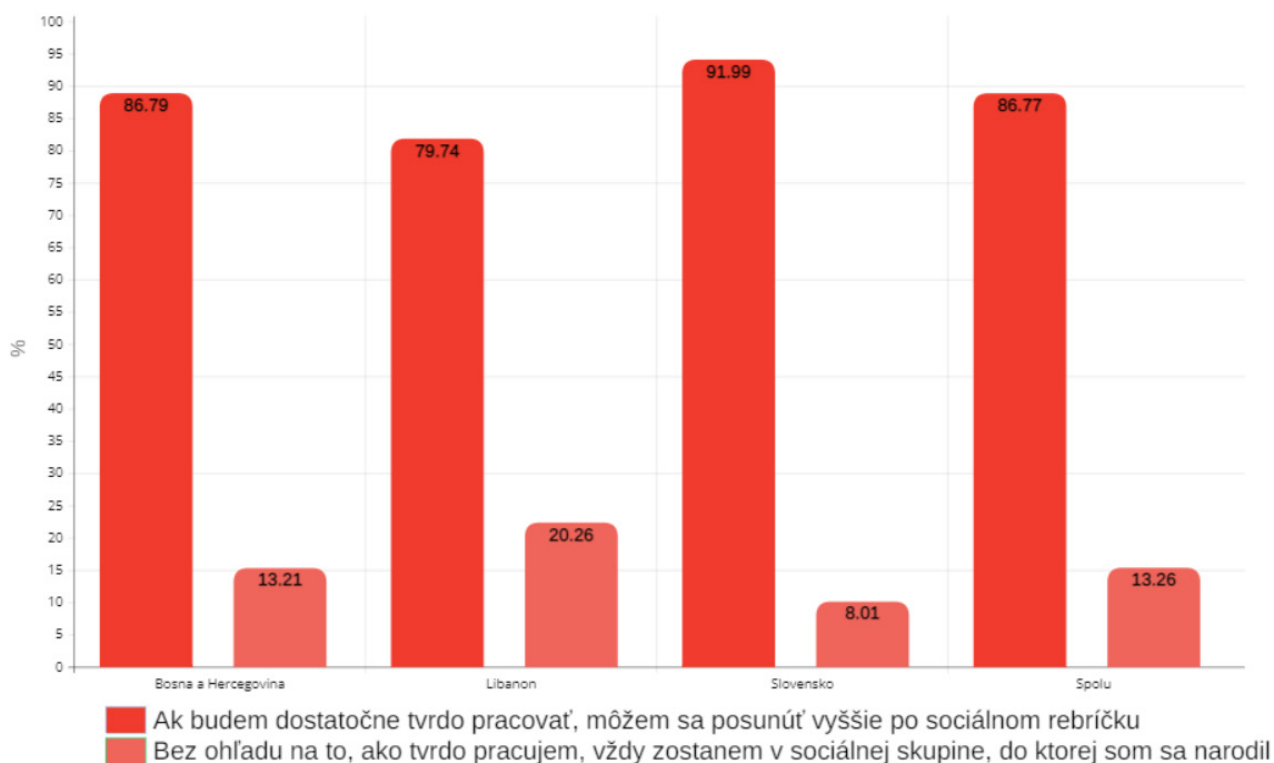
Spolu

- Pracuje zodpovedne, k vyššiemu dobru
- Je neschopná, slabá, zbytočná
- Uprednostňuje konkrétne skupiny na základe kontaktov, etnickej príslušnosti atď.

Zlyhávajúca štátna kapacita prispieva k rastúcej nerovnosti a ponecháva verejný priestor otvorený pre alternatívnych neštátnych aktérov, ktorí môžu brániť násilnému extrémizmu. Dôvera voči vládam v projektových krajinách výrazne klesá. Úroveň dôvery vo vládu bola zaznamenaná pomerne nízka, pretože počas pandémie COVID-19 boli vlády kritizované viac ako obvykle kvôli často zlému riadeniu proti-pandemických opatrení. Dôvera voči vláde sa preto mohla znížiť viac ako obvykle. Tento podiel však odzrkadľuje dlhodobý trend - na Slovensku, takmer tretina opýtaných mladých ľudí považuje vládu za slabú, nekompetentnú a zbytočnú, v Bosne a Hercegovine je to viac ako polovica mladých ľudí a v Libanone sú to dve tretiny. Tento trend odráža vývoj v projektových krajinách počas obdobia implementácie. Najmä v Libanone sa situácia dramaticky zhoršila v dôsledku hospodárskej a finančnej krízy spojenej so sociálnou krízou a vážnymi obavami o bezpečnosť.

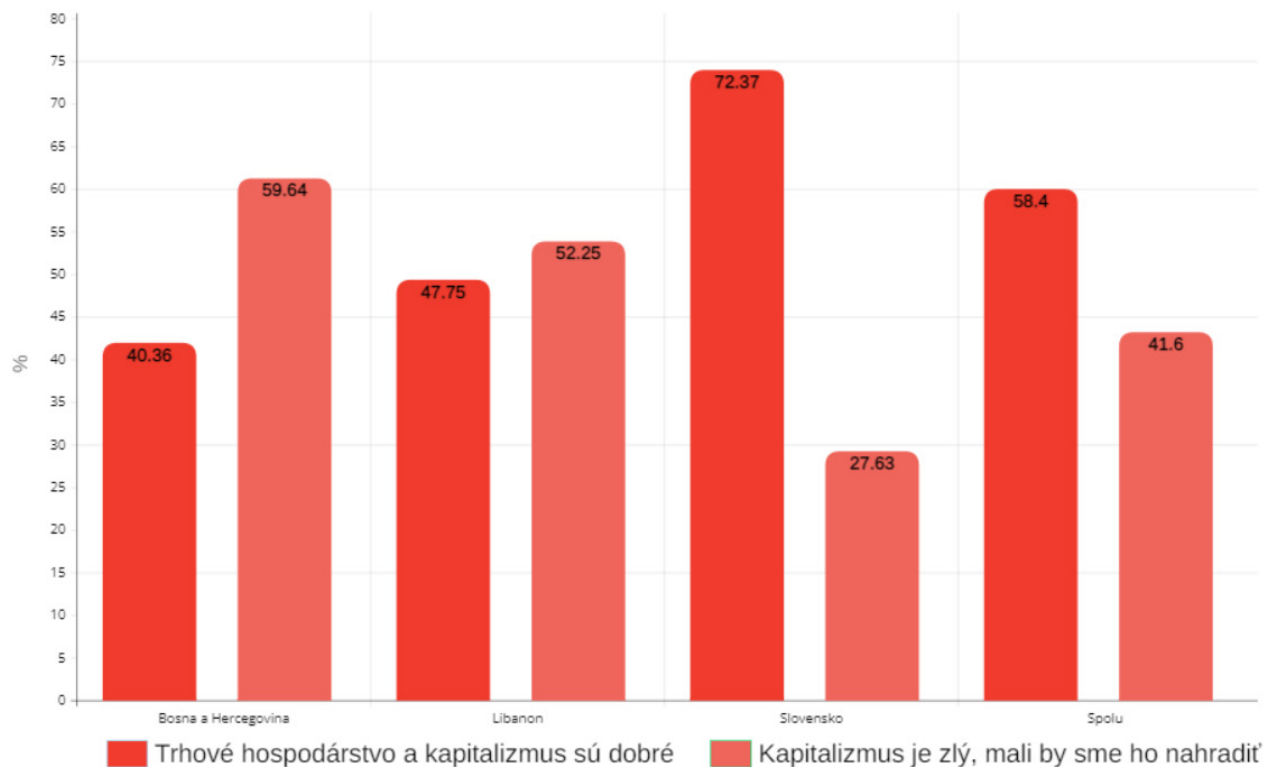
Otázka 22: Verím, že:

Ekonomické začlenenie je veľmi dôležitým faktorom, ktorý bráni radikalizmu a násilnému extrémizmu, pretože jeho nedostatok vedie k frustrácii, chudobe, nezamestnanosti a systémovému odmietaniu príležitostí. Odpovede opýtaných naznačujú, že mládež verí, že rast smerom nahor na sociálnom rebríčku je možný, ak človek tvrdo pracuje. To naznačuje pozitívnu predstavu opýtanej mládeže o budúcnosti a príležitostiach.

Viac ako 86% respondentov sa domnieva, že ak budú tvrdo pracovať, mohli by sa posunúť vyššie v sociálnom rebríčku. Výsledky sú trochu diferencované na základe postavenia krajiny, v ktorej sa projekt nachádza, pričom väčšina opýtaných na Slovensku, v krajine EÚ, súhlasí s uvedenou tézou, s Bosnou a Hercegovinou na druhom mieste a Libanonom ako tretím, s pätinou mladých ľudí skeptických voči zlepšovaniu svojho sociálneho postavenie na základe ich snahy.

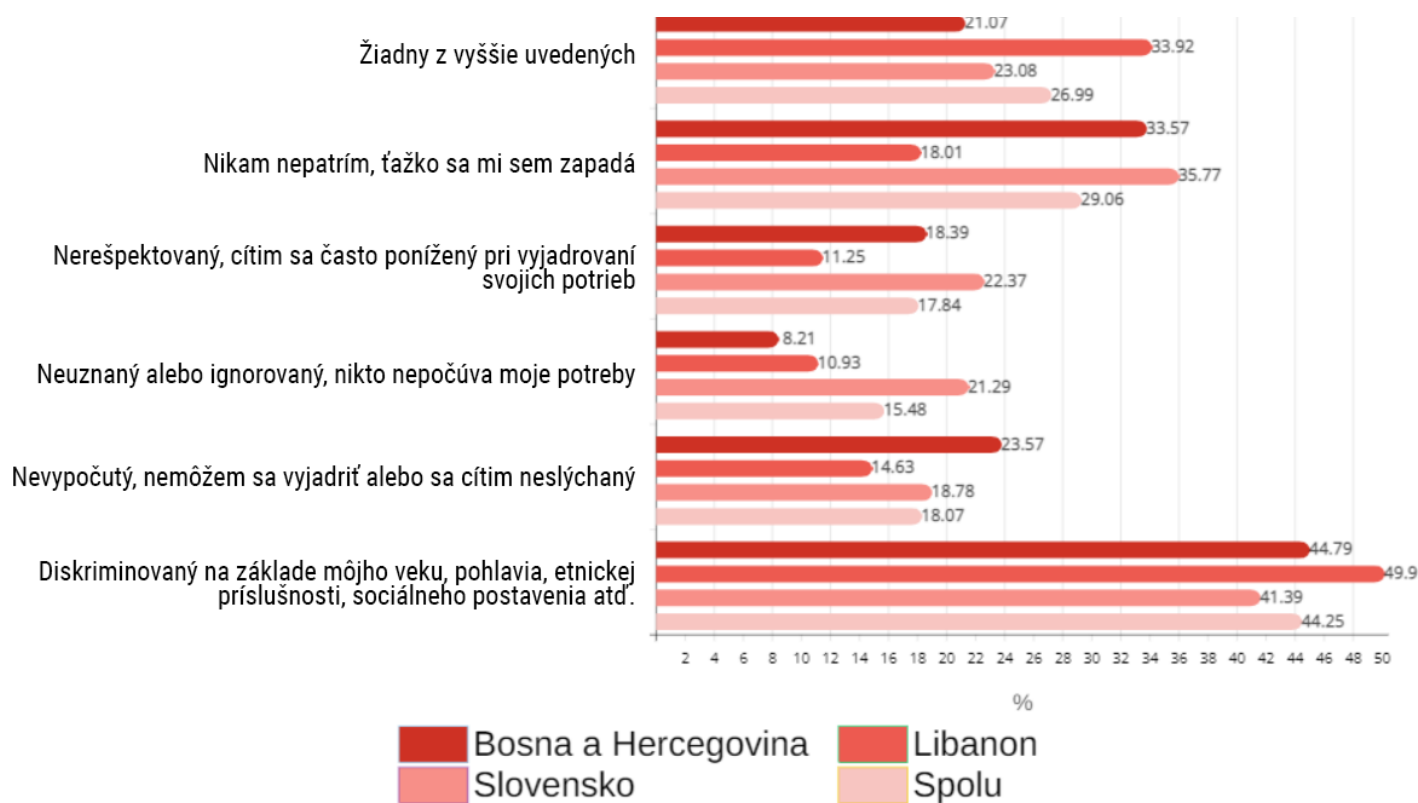
Otázka 23: Verím, že:

Opýtaní mladí ľudia boli relatívne neistí, keď sa ich pýtali, či sú trhové hospodárstvo a kapitalizmus dobré alebo zlé. Menej ako tretina mladých ľudí zo Slovenska si myslí, že kapitalizmus a ekonomika voľného trhu sú zlé a mali by byť nahradené. Viac ako polovica opýtaných mladých ľudí z Libanonu a viac ako polovica mladých ľudí z Bosny a Hercegoviny verí, že kapitalizmus a ekonomika voľného trhu sú zlé a treba ich zmeniť. Aj keď má kapitalizmus zjavné nedostatky, spochybnenie súčasného stavu ekonomického systému naznačuje možnosť vaku pre nešťátnych aktérov, ktorí ponúkajú alternatívu k voľným trhom, čím sa zvyšuje možnosť extrémistických skupín pracovať s týmto naratívom.

Odporúčanie: zvýšiť ekonomické a finančné vzdelávanie mládeže.

Otázka 24: Často sa cítim (vyberte viac možností):

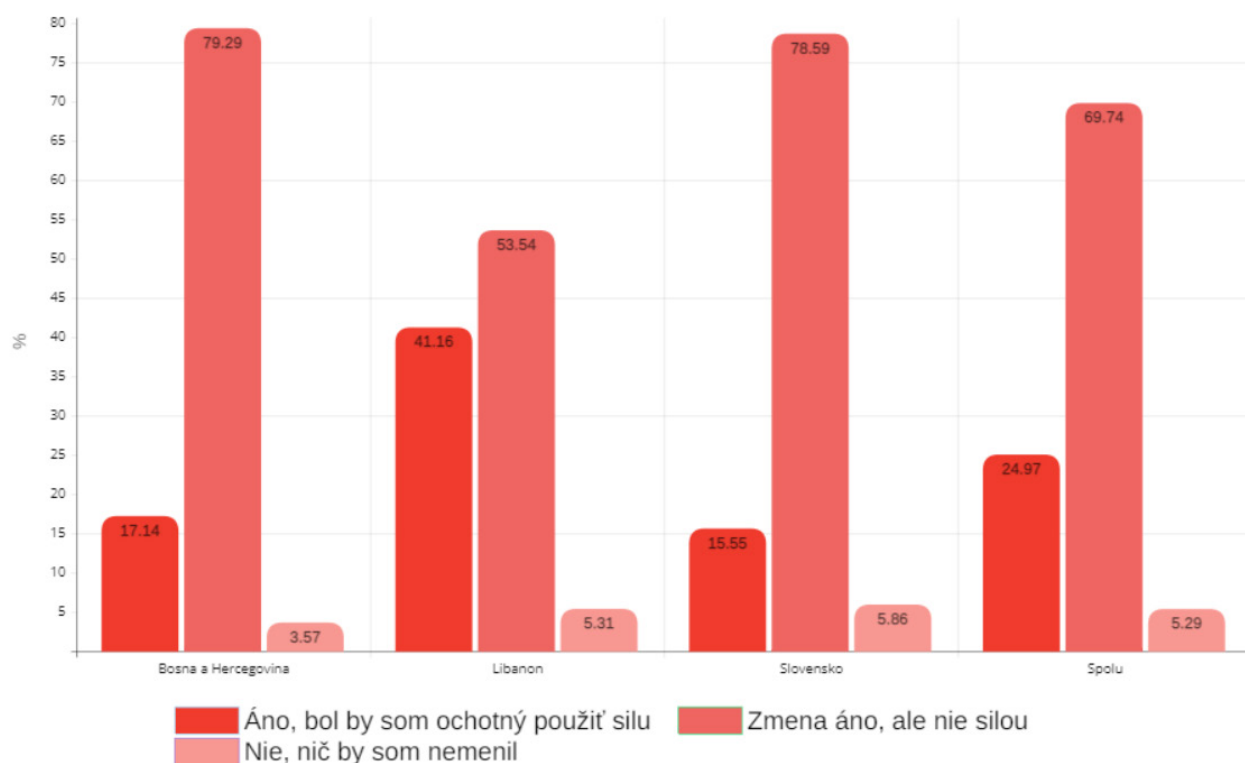

Jedným z faktorov radikalizácie vedúcej k násilnému extrémizmu je pocit neschopnosti vyjadriť sa, poníženie pri vyjadrovaní myšlienok a pocitov a nedostatok pocitu porozumenia. Dospievanie je zraniteľný vek, keď sa tieto pocity vyskytujú častejšie ako neskôr v živote, takže v tomto veku si človek môže osvojiť extrémistické myšlienky. Tieto myšlienky je však možné korigovať prostredníctvom konštruktívneho dialógu.

Viac ako polovica opýtaných sa často cítila diskriminovaná na základe veku, pohlavia, etnického pôvodu, sociálneho postavenia či nevypočutá, neuznaná, nerešpektovaná alebo mala pocit, že nikam nepatrí.

Radikálne skupiny sú pre mládež atraktívne z mnohých dôvodov. Spravidla je to nutnosť akceptácie. V prípade, že to nemožno dosiahnuť zo strany rodičov alebo rovesníkov, obráti sa mládež na alternatívne skupiny s často radikálnym alebo extrémistickým odkazom. V citlivom veku dospievania mládež spochybňuje svoju spolupatričnosť, túži po nových skúsenostiach a istote pri prechádzaní svetom. V tejto dobe sú prirodzené aj spochybňovanie štátnych orgánov a existujúceho sociálneho poriadku. Extrémistické a radikálne skupiny ťažia z týchto túžob a potrieb a ponúkajú alternatívnu autoritu, ktorá odmeňuje oddanosť a dôveru.

Otázka 25: Chcete vo svojej krajine niečo dramaticky zmeniť, v prípade potreby silou?

Na otázku, či je niekto v krajine ochotný niečo dramaticky zmeniť, viac ako 90% všetkých opýtaných mladých ľudí odpovedalo, že áno. Z nich by viac ako 15% mladých Slovákov bolo ochotných použiť silu na dosiahnutie zmeny. Podobne by približne 17% mladých ľudí z Bosny a Hercegoviny bolo tiež ochotných použiť silu. Viac ako 40% libanonských mladých ľudí by bolo ochotných použiť silu na dosiahnutie zmeny vo svojej krajine. V Libanone dochádza k drastickým zmenám pri použití sily. Na druhej strane, v Bosne a Hercegovine násilná zmena vytvorila traumatickú históriu.

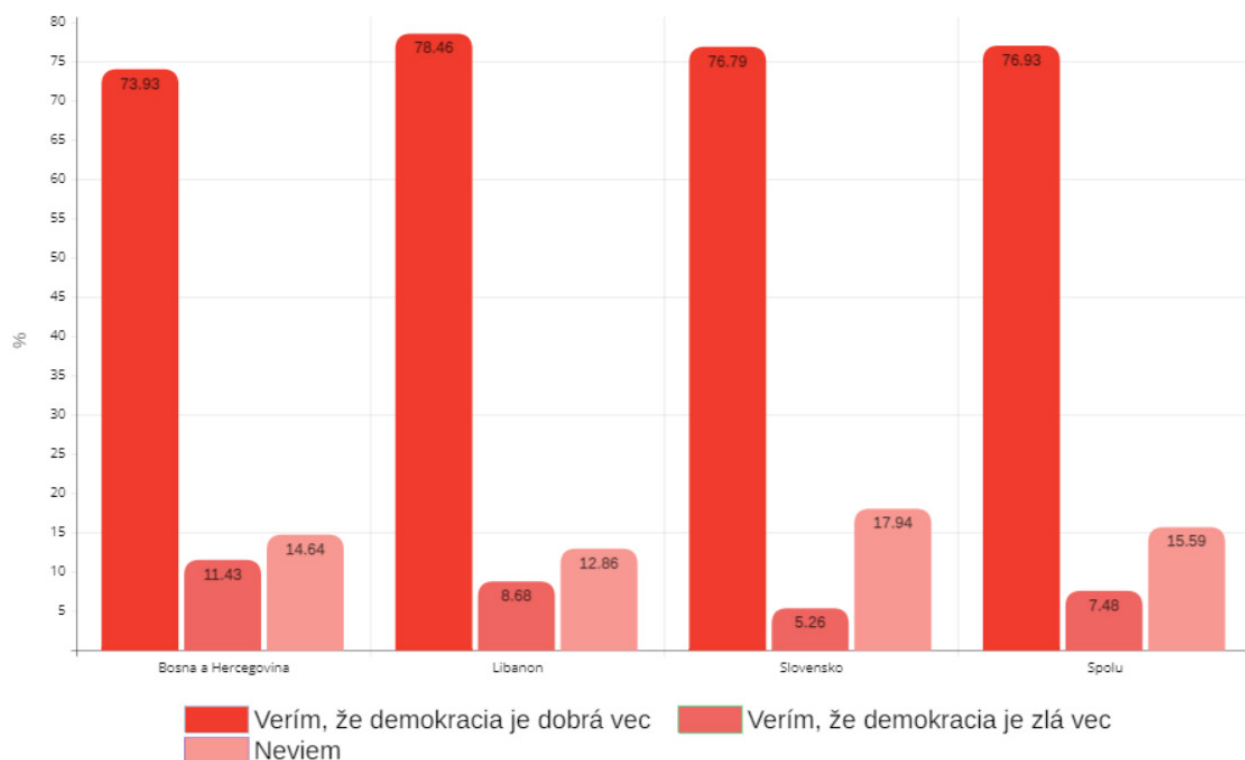
V Libanone došlo k drastickým zmenám pri použití sily. Ľudia sú zvyknutí na zmeny, ktoré boli vykonané silou. Na druhej strane, v Bosne a Hercegovine násilná zmena vytvorila traumu, takže mladí ľudia sú opatrnejší pri použití sily alebo násilia na presadenie zmeny. V prípade Slovenska, krajina nemá históriu zmien používajúcich silu, preto ani mladí ľudia s takýmito udalosťami nemajú žiadne skúsenosti a nepodporujú ich.

Otázka 26: Ktorá z nasledujúcich možností vás najlepšie charakterizuje (vyberte jednu možnosť)?

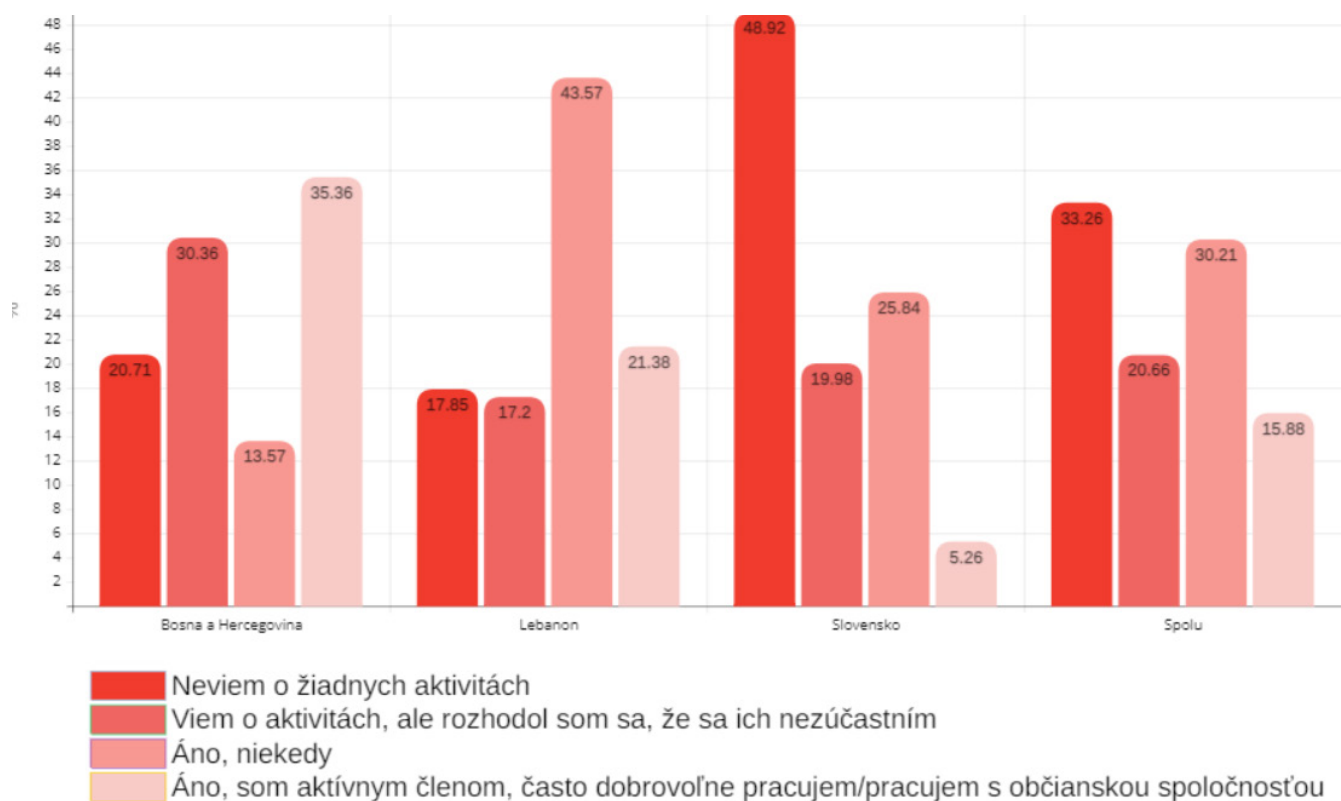
Ako sa uvádza v Otázke 3., takmer polovica respondentov sa domnieva, že multietnické spoločnosti sú dobré a migrácia je prospešná. Respondenti navyše pravdepodobne veria v multietnické spoločnosti, pretože majú pozitívne skúsenosti s inými etnikami a migrantmi vo svojej krajine.

Otázka 27: Ktorá z nasledujúcich možností vás najlepšie charakterizuje (vyberte jednu možnosť)?

Aj keď mládež v uvedených krajinách nie je obvyklou cieľovou skupinou politikov, stále politiku sleduje, aktívne sa zúčastňuje volieb a verí v demokraciu. V tejto časti prieskumu sme sa chceli dozvedieť o presvedčeníach, ktoré zastávajú mladí ľudia z krajín zapojených do projektu. Demokraciu väčšinou považujú za dobrú. Rovnaké by boli aj ich názory na multikulturalizmus – majú väčšinou pozitívne vnímanie, s malou výnimkou mladých ľudí zo Slovenska, kde tretina nemá jasný názor na to, či je multikulturalizmus dobrý alebo zlý.

Otázka 28: Zapájate sa do aktivít občianskej spoločnosti (vyberte jednu možnosť)?

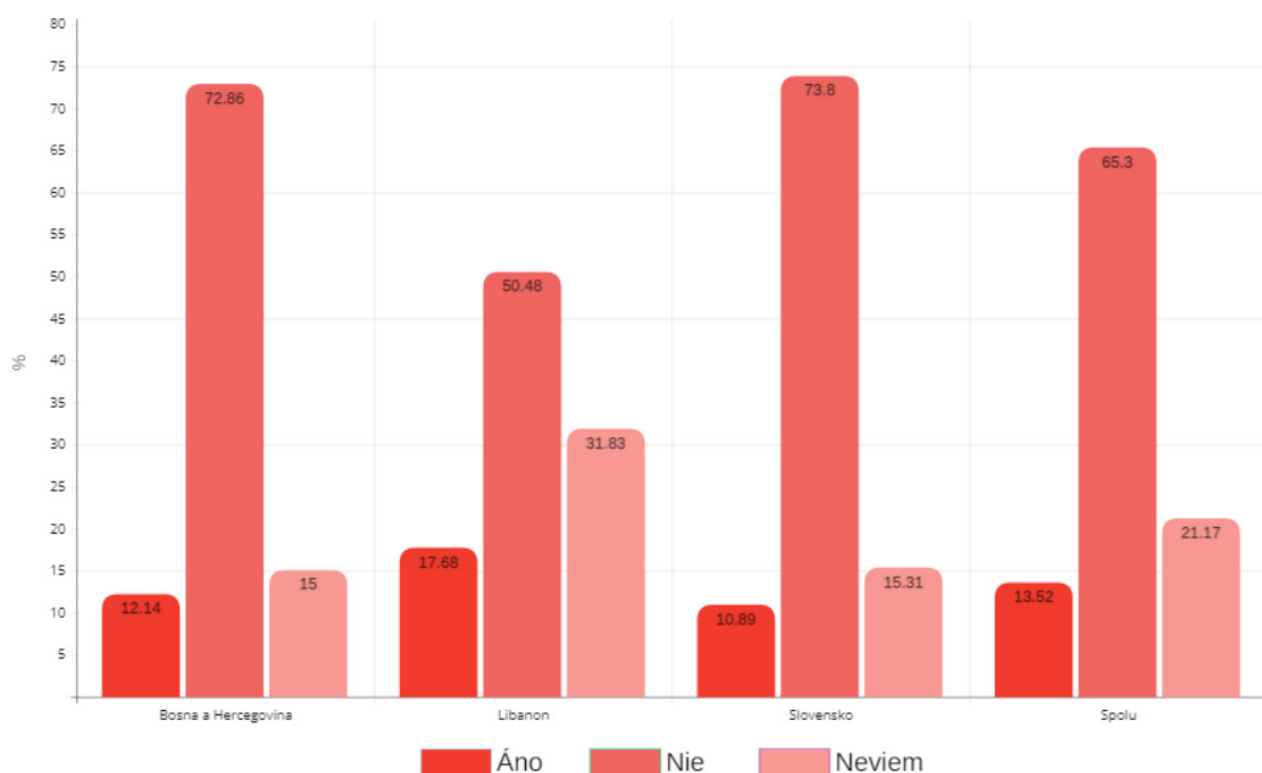
Nakoniec sme sa mladých ľudí pýtali na ich angažovanie sa v občianskej spoločnosti. Zatiaľ čo v Bosne a Hercegovine a Libanone približne polovica opýtaných mladých ľudí odpovedala, že sú niekedy alebo často zapojení do aktivít občianskej spoločnosti, takmer polovica opýtanej slovenskej mládeže odpovedala, že ani nevie o žiadnych aktivitách občianskej spoločnosti, a preto nie sú zapojení.

Je to celkom prekvapivý výsledok, ktorý môže byť spôsobený buď zmenšujúcim sa občianskym priestorom na Slovensku, alebo neefektívnosťou mimovládnych a občianskych organizácií na Slovensku zameriavať sa na mládež. Mimovládne a občianske organizácie na Slovensku musia viac ako zdvojnásobiť svoje úsilie v práci s mladou generáciou a vysvetliť im úlohu občianskej spoločnosti v demokratickom štáte, aby sa vyhli budúcemu politickému vylúčeniu a obmedzeniam občianskej angažovanosti vo verejnom živote.

Odporúčanie: mimovládne a občianske organizácie na Slovensku musia pri práci s mladou generáciou svoje úsilie viac ako zdvojnásobiť.

Presvedčenie

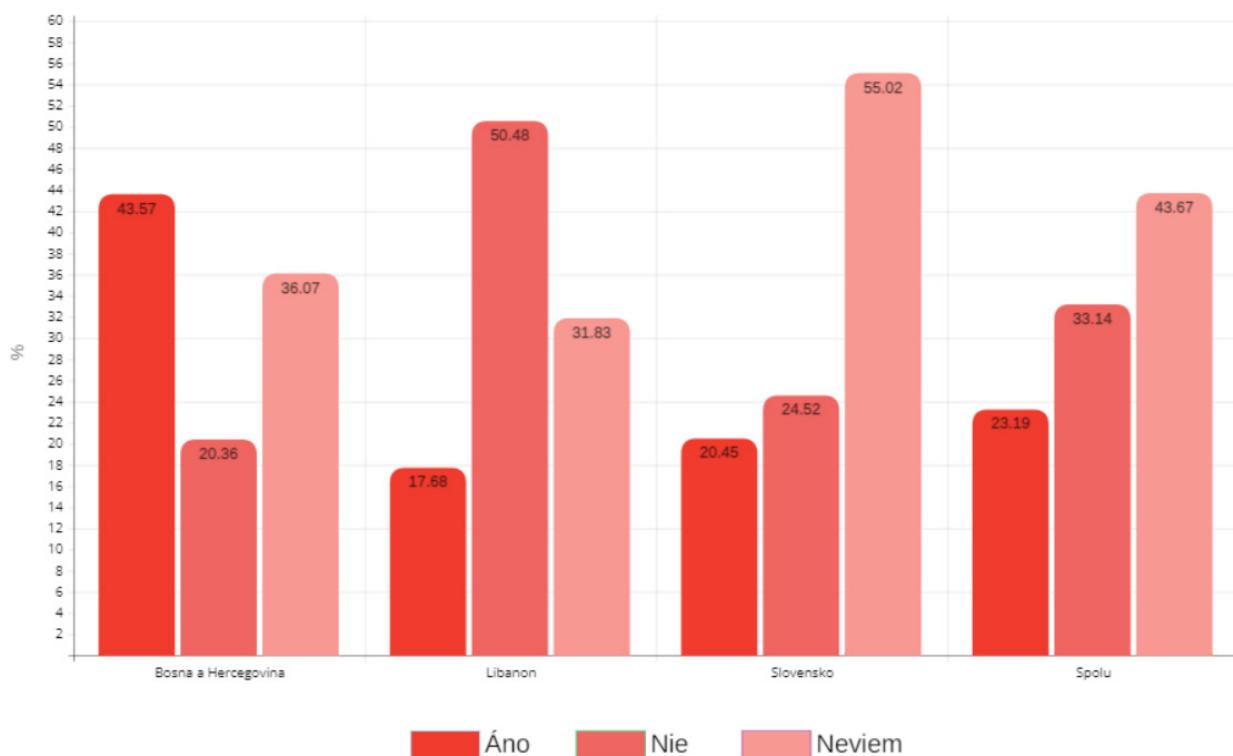
Otázka 29: V spoločnosti je skupina, ktorá je zodpovedná za moje ťažkosti (Rómovia, Židia, migranti, iné menšiny)?

Jedným z faktorov radikalizácie vedúcej k násilnému extrémizmu je vnímanie nespravodlivosti a zlého zaobchádzania s určitou skupinou. Existuje silná väzba medzi systémovou diskrimináciou a politickým násilím. V súlade so zisteniami z predchádzajúcich otázok (pozri Otázka 2., Otázka 3., Otázka 26.) si mládež vo všetkých krajinách projektu cení multikulturalizmus a verí v jeho výhody.

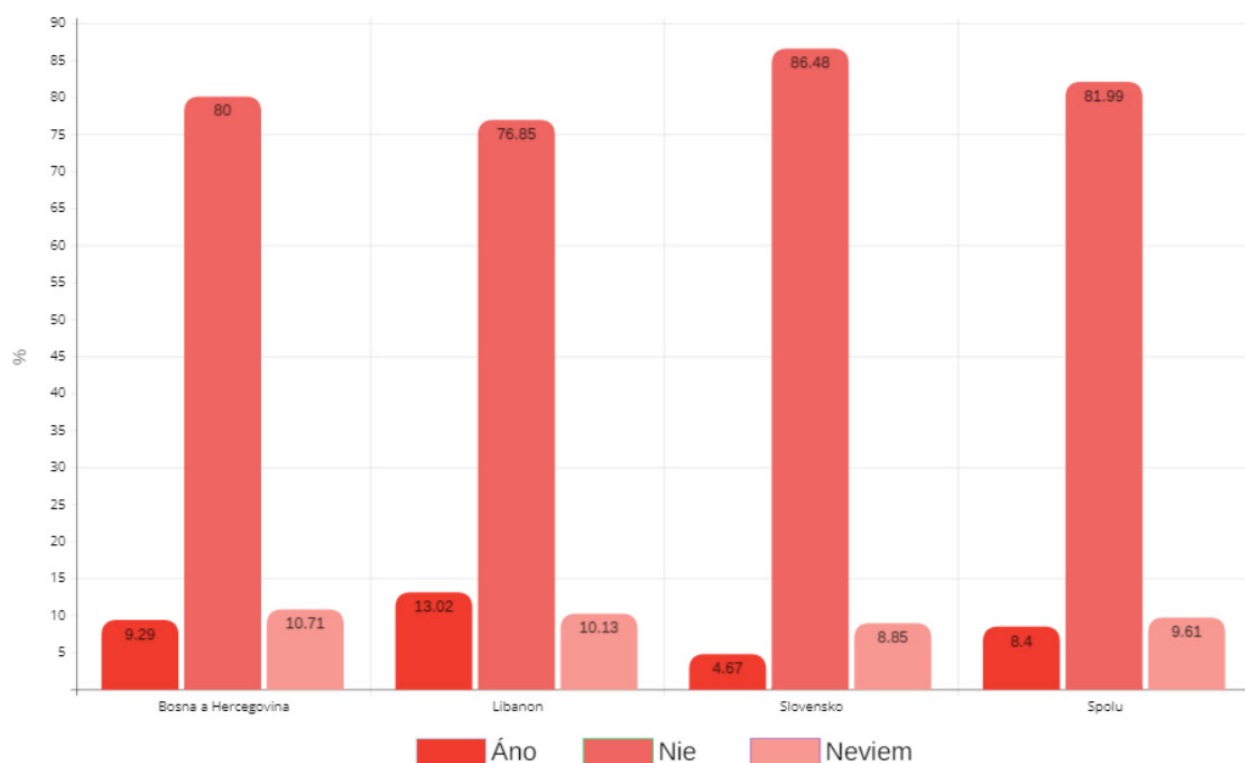
Celkovo má opýtaná mládež kladný vzťah k mnohonárodnostným spoločnostiam a nepovažuje žiadnu konkrétnu skupinu za príčinu svojich problémov alebo zlyhaní. V Bosne a Hercegovine a na Slovensku zdieľa tento názor približne 10% opýtaných mladých ľudí. V prípade Libanonu sa viac ako 17% opýtaných ľudí domnieva, že existuje skupina zodpovedná za ich strádanie, a takmer tretina mladých ľudí na túto otázku nevedela odpovedať. Môže to byť dôsledok sektárskej spoločnosti v Libanone, kde rôzne frakcie súperia o moc v krajine a sú výlučne založené na etnickom pôvode alebo náboženstve.

Otázka 30: Elity sú tajnostkárskou skupinou, ktorá vedie našu spoločnosť k ich vlastnému zisku?

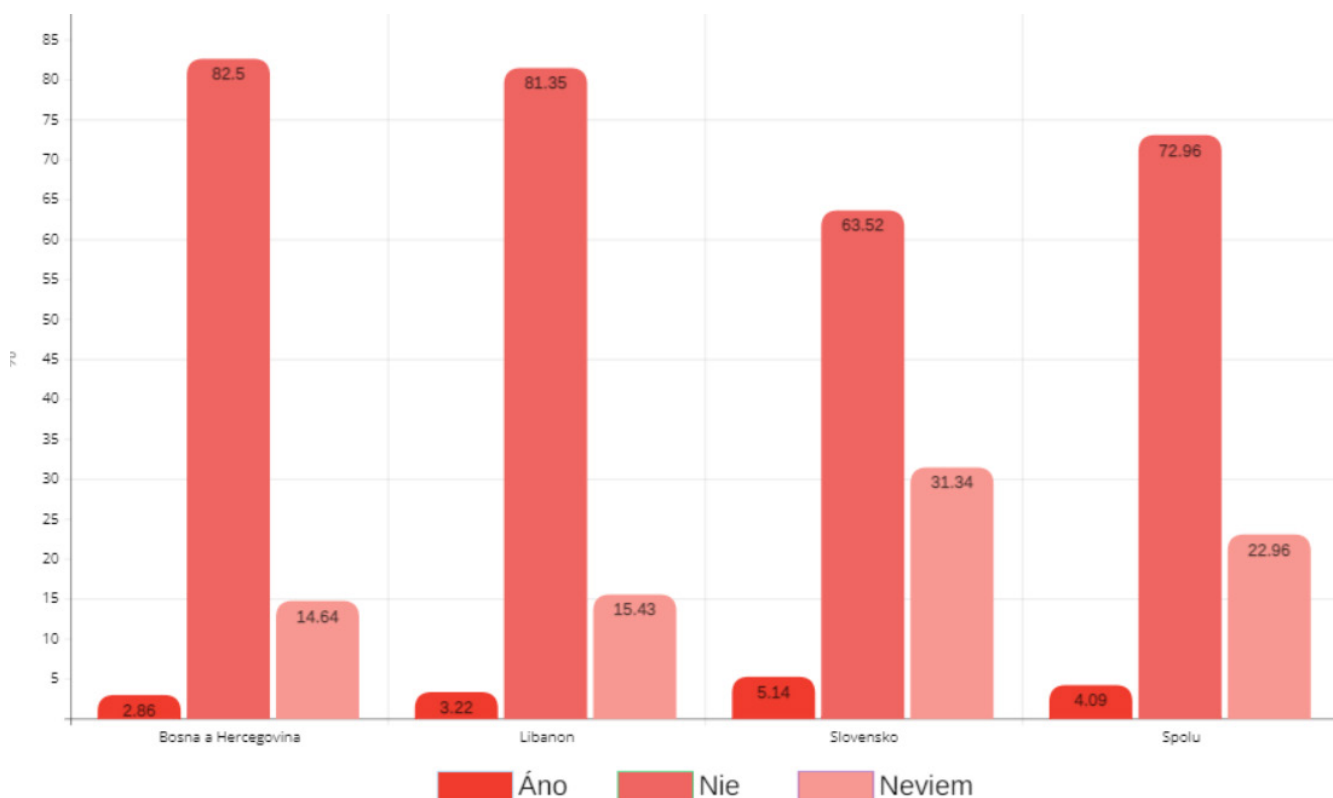
Mladí účastníci projektu pociťujú korupciu a klientelizmus v politike, ku ktorej dochádza v ich krajinách. Zvlášť v Bosne a Hercegovine, kde respondenti pod pojmom elity chápali politické elity, ich vnímali negatívne hlavne preto, že majú svoje vlastné záujmy (viac ako 43%), ktoré nemusia byť v súlade so všeobecným dobrom krajiny. V prípade Slovenska je zaujímavých viac ako 55% mladých respondentov, ktorí nepoznali odpoveď na túto otázku. Mohlo by to znamenať, že majú pochybnosti o motívoch súčasných elít, ale zatiaľ nevedia zistiť, či sú tieto motívy pozitívne alebo negatívne. Je to v súlade so súčasným vývojom v krajine, keď sú elity prepojené s predchádzajúcou politickou reprezentáciou stíhané za korupciu a pokus o zjatie štátu prostredníctvom bezpečnostných a súdnych inštitúcií. Vo všeobecnosti môžu konšpiračné teórie, ktoré sú prítomné na internete, tiež hrať úlohu v chápaní a vnímaní politiky ako „špinavého podnikania“.

Otázka 32: Poškodzovanie verejného majetku alebo súkromného majetku na znak protestu je prijateľné (vyberte jednu možnosť)?

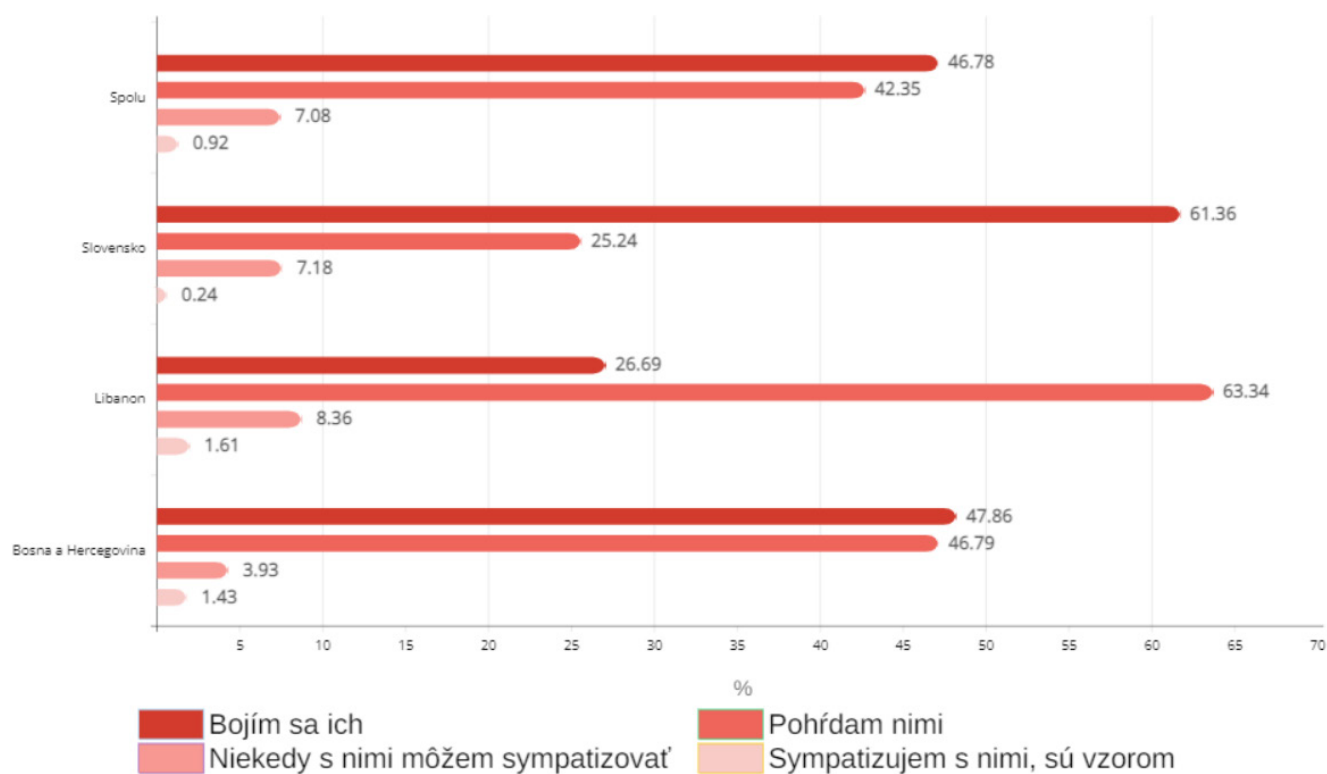
Podľa prieskumu mladých ľudí poškodzovanie verejných statkov alebo súkromného majetku na znak protestu nie je prijateľné. Respondenti vo všetkých krajinách odmietli počas protestov ničiť verejný alebo súkromný majetok, pričom na Slovensku by takéto kroky ospravedlnilo iba 5% mladých ľudí, v Libanone by obhajovalo takéto kroky viac ako 13% a v Bosne a Hercegovine viac ako 9% schvaľuje takéto akcie. Odpoveď „Neviem, bola medzi projektovými krajinami dosť nízka a veľmi konzistentná. To naznačuje, že ochota používať násilie na riešenie politických výziev je u mládeže pomerne nízka a taktiež, že si uvedomujú dôsledky takéhoto konania.

Otázka 33: Je takzvaný ekoterorizmus prijateľný?

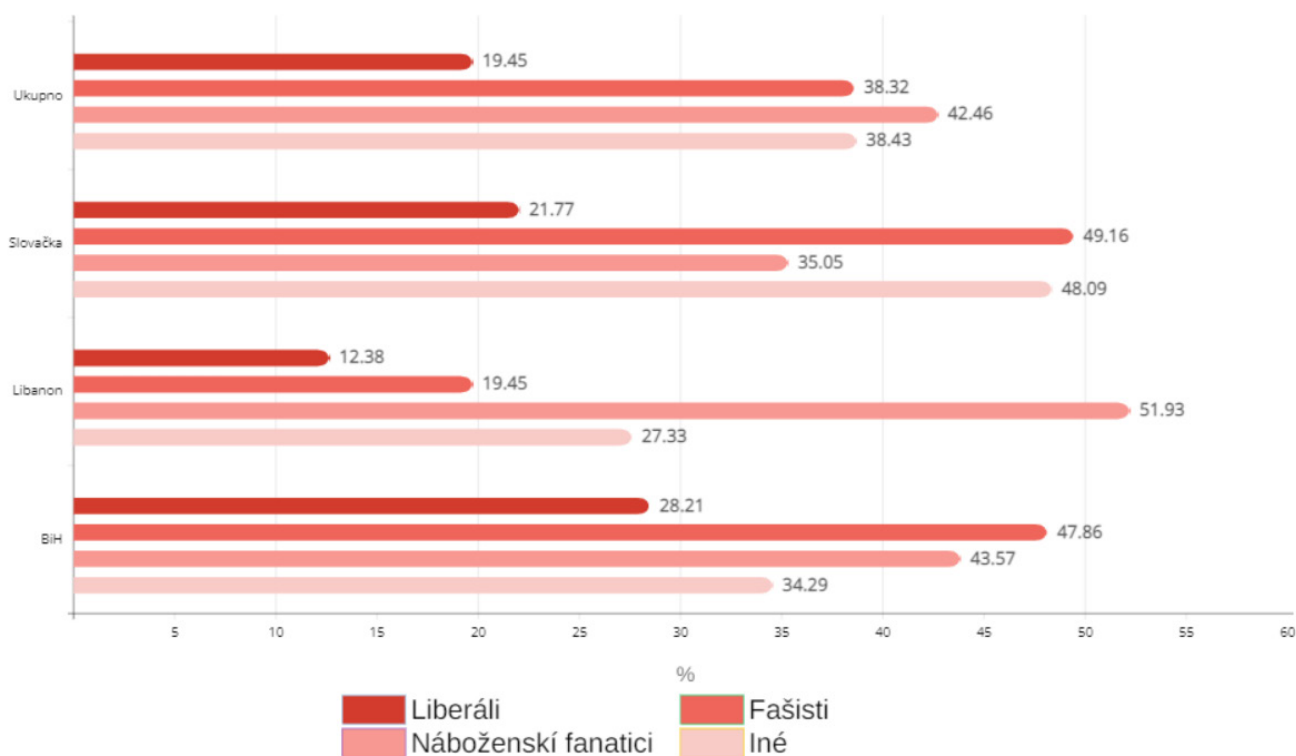
Podľa väčšiny opýtaných mladých ľudí nie je prijateľný ani ekoterorizmus - použitie násilia na dosiahnutie konkrétnych cieľov nie je podľa respondentov riešením. Tento pohľad bol vo všetkých troch projektových krajinách celkom konzistentný.

Otázka 34: Pokiaľ ide o teroristov?

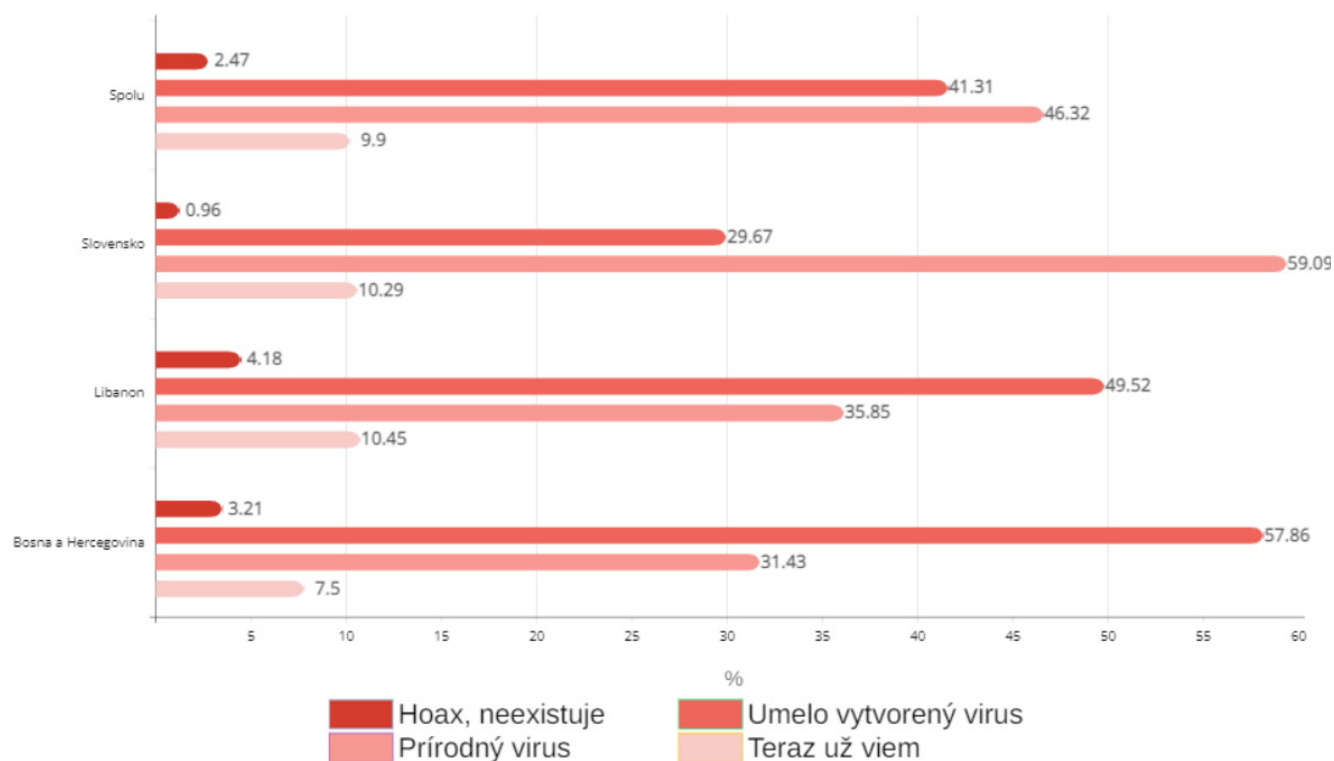
Pokiaľ ide o teroristov a ich aktivity, výsledky ukazujú, že respondenti chápu, čo teroristické skupiny vysvetľujú ako svoj cieľ. Respondenti však nesúhlasia s násilnými akciami, ktoré teroristi používajú na dosiahnutie svojich cieľov. Celkový postoj k terorizmu bol veľmi negatívny - mladí ľudia sa terorizmu buď boja - väčšinou sú to mladí Slováci 61%, a najmenej mladí Libanončania s necelými 27%. Na druhej strane mladí ľudia z Libanonu majú k teroristom veľmi silné pocity - viac ako 63% opovrhne teroristami. Sympatizovanie s teroristami bolo dosť nízke, v priemere 7% mladých ľudí odpovedalo, že sympatizujú s teroristami a ich cieľmi. Len veľmi zanedbateľné percento by však považovalo teroristov za vzory.

Otázka 35: Radikáli sú?

Napriek tomu, že extrémizmus má vždy negatívny význam, radikáli môžu byť aj pozitívne vnímaní - napríklad hnutia ženských sufražetiek boli v danej dobe považované za radikálne. Väčšina opýtaných chápala radikalizmus ako otvorený koncept, ktorý môže byť pozitívny aj negatívny súčasne. Využili možnosti vysvetliť, kto je pre nich radikál. To predstavovalo dosť vysoký výber možnosti „Iné“. Z vopred vybraných možností sa mladí respondenti vo všeobecnosti zhodli na tom, že fašistov alebo náboženských fanaticov možno chápať ako radikálov. Takmer polovica mladých respondentov z Bosny a Hercegoviny a Slovenska verí, že fašisti sú radikáli, zatiaľ čo v Libanone to je iba 19%. Takmer 52% mladých Libanoncov považuje náboženských fanaticov za radikálov, zatiaľ čo na Slovensku to je iba okolo 35% mladých Slovákov. Je to v súlade s históriou a súčasnými skúsenosťami mladých ľudí v projektových krajinách. Slovensko a Bosna a Hercegovina majú tragickú históriu s fašizmom/nacizmom, zatiaľ čo Libanon dlhodobo trpí sektárskym (väčšinou náboženským) napätím a násilím.

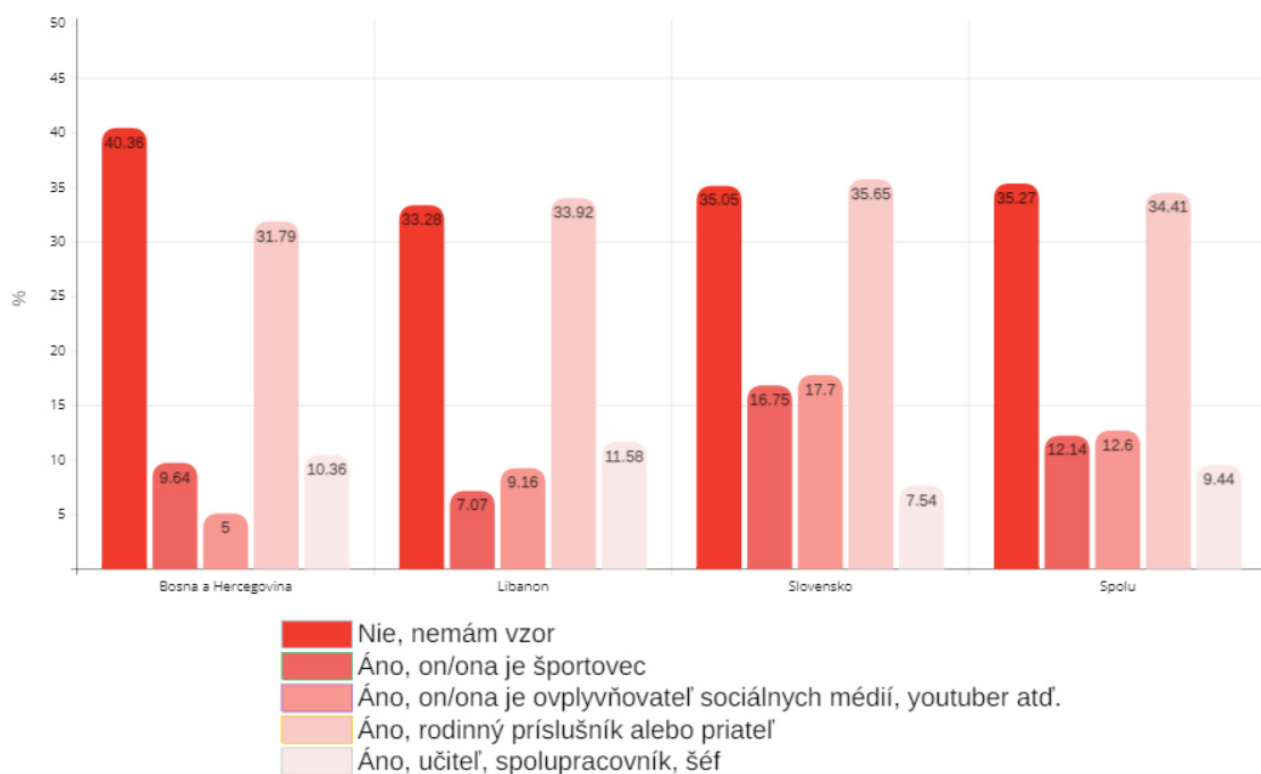
Otázka 36: COVID-19 je (vyberte jednu možnosť)?

Pandémie COVID-19 ovplyvňujú každodenný život nás všetkých. Údaje boli zozbierané počas prebiehajúcej pandémie COVID-19. Mladí respondenti boli vo všetkých troch krajinách projektu celkom konzistentní v tom, že COVID-19 je skutočný a nejedná sa o podvod. Pokiaľ ide o pôvod vírusu, ich názory boli rozdielne - zatiaľ čo takmer polovica mladých respondentov z Libanonu a viac ako 57% z Bosny a Hercegoviny sa domnieva, že ide o vírus spôsobený ľuďmi, len asi 30% mladých Slovákov verí tomuto názoru. Takmer 60% mladých Slovákov sa domnieva, že COVID-19 je prírodného pôvodu. Tieto presvedčenia by mohli odrážať množstvo dezinformácií o COVID-19, ktoré sa šíria v rôznych projektových krajinách, na rozdiel od dostupných vedeckých materiálov o víruse a jeho potenciálnom pôvode.

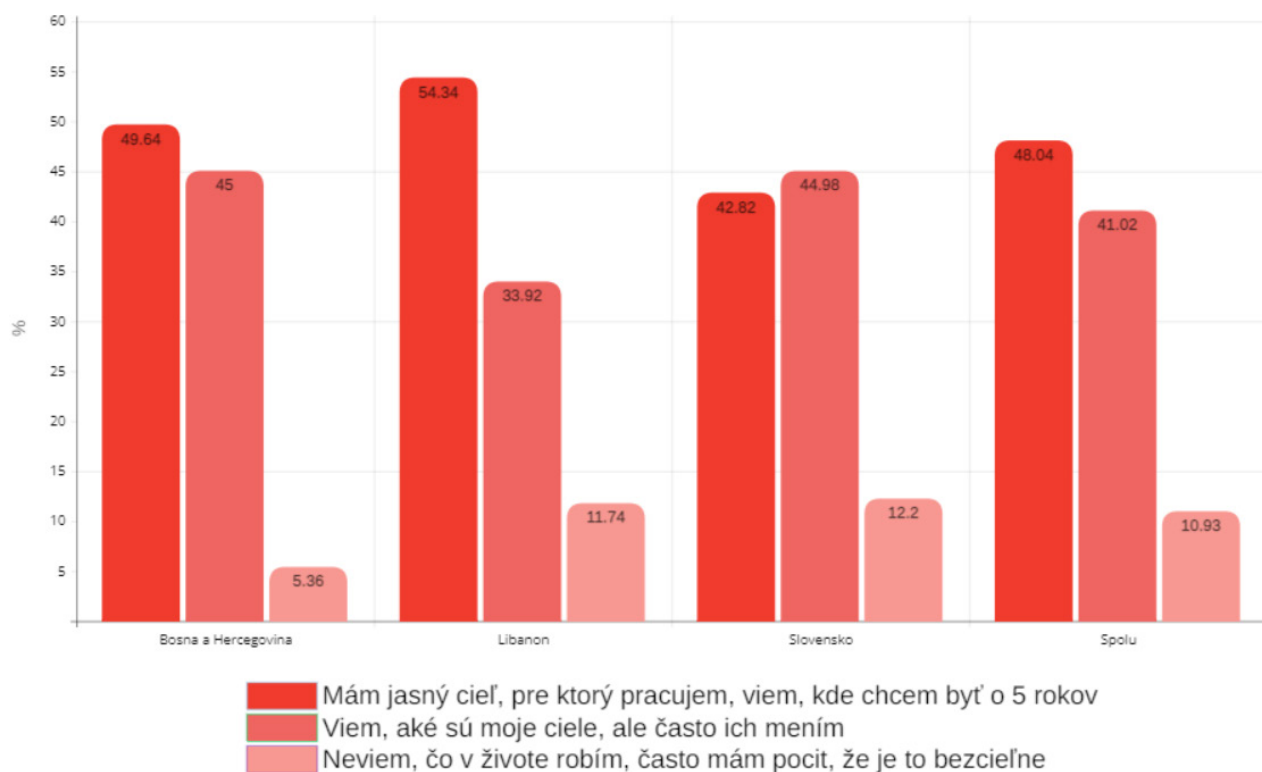
Postoje

Otázka 37: Máte vzor (vyberte viac možností)?

Mladí ľudia si väčšinou vyberajú vzory zo svojho okolia. Podľa opýtanej mládeže v priemere tretina z nich nemá žiadny vzor, a ak má vzor, potom je to niekto z ich rodiny alebo blízky priateľ (taktiež približne tretina opýtaných). Respondenti často používali možnosť „Iné“, pričom medzi mnohými ďalšími vzormi zaradili náboženské a zosnulé politické osobnosti, spisovateľov a obchodných magnátov. Počet aktívnych politických lídrov medzi vzormi bol dosť zanedbateľný.

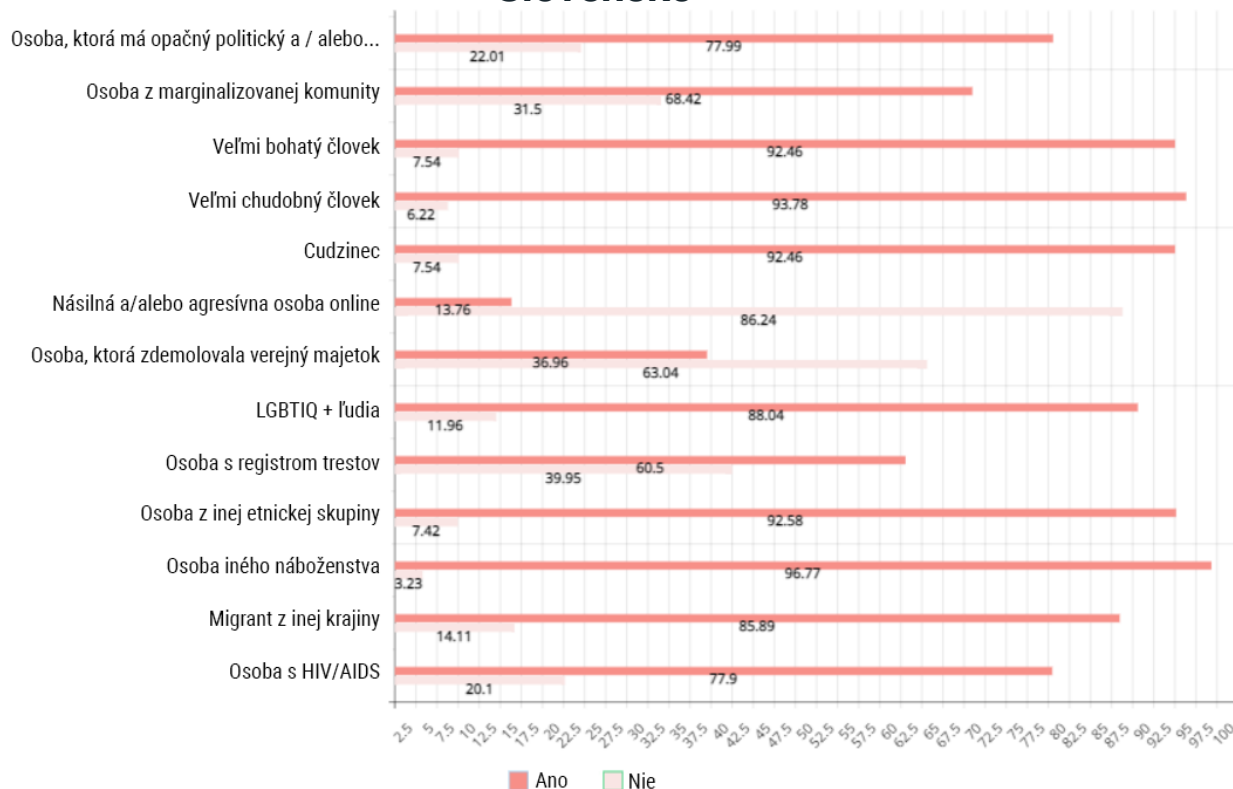
Otázka 38: Verím, že vo svojom živote:

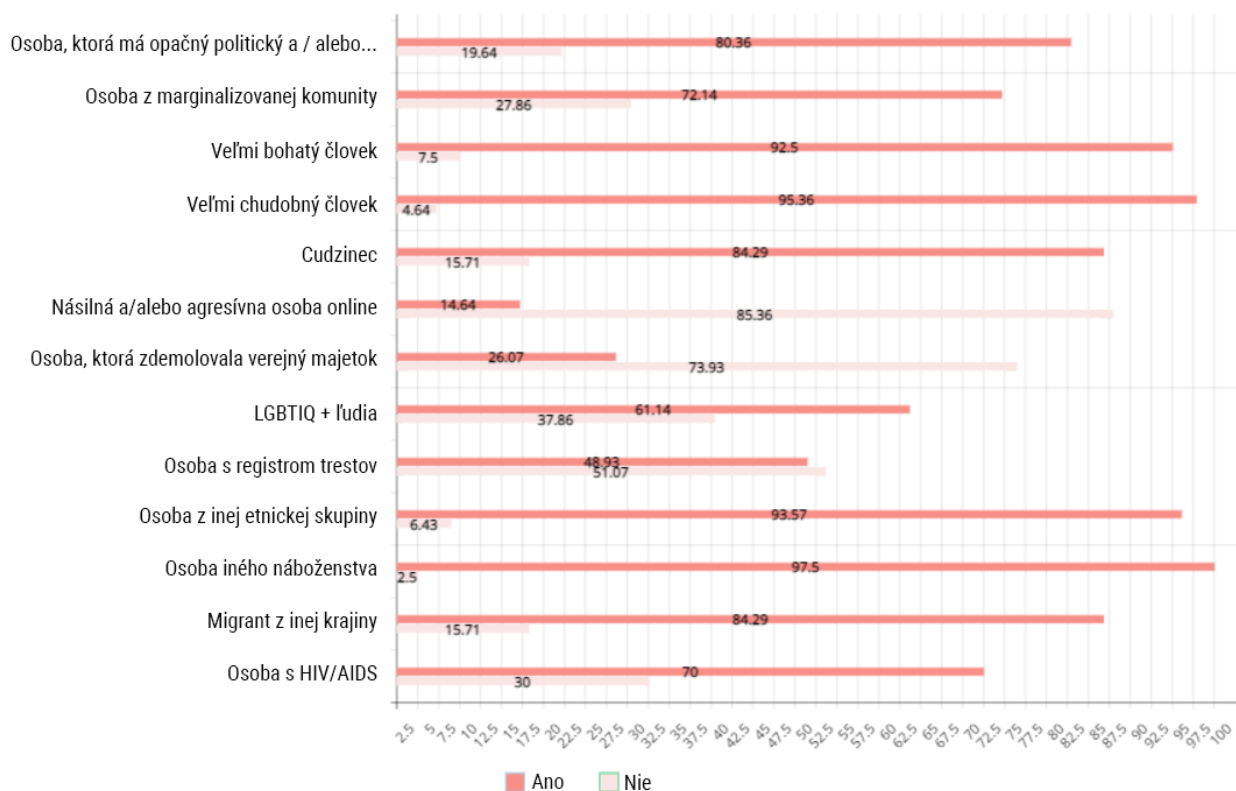
Tento graf ukazuje, že mladí ľudia majú plány, čo chcú v živote robiť. Len asi 11% opýtaných mladých ľudí v krajinách projektu sa cíti bezcieľne alebo nevedia, čo robiť so svojim životom. Títo už rozhodnutí mladí ľudia sú menej zraniteľní voči radikalizácii, pretože sa zvyčajne necítia stratení alebo zbytoční.

Otázka 39: Priatelil by si sa s niekým, kto je:

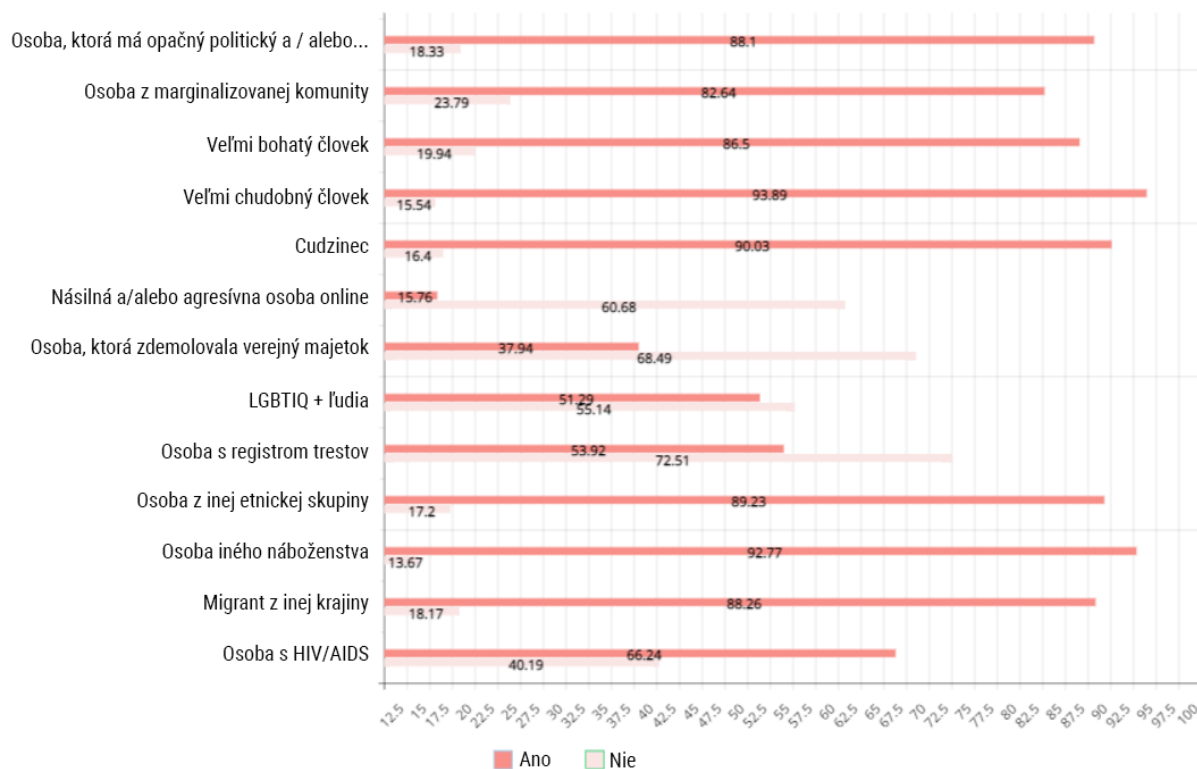
Slovensko

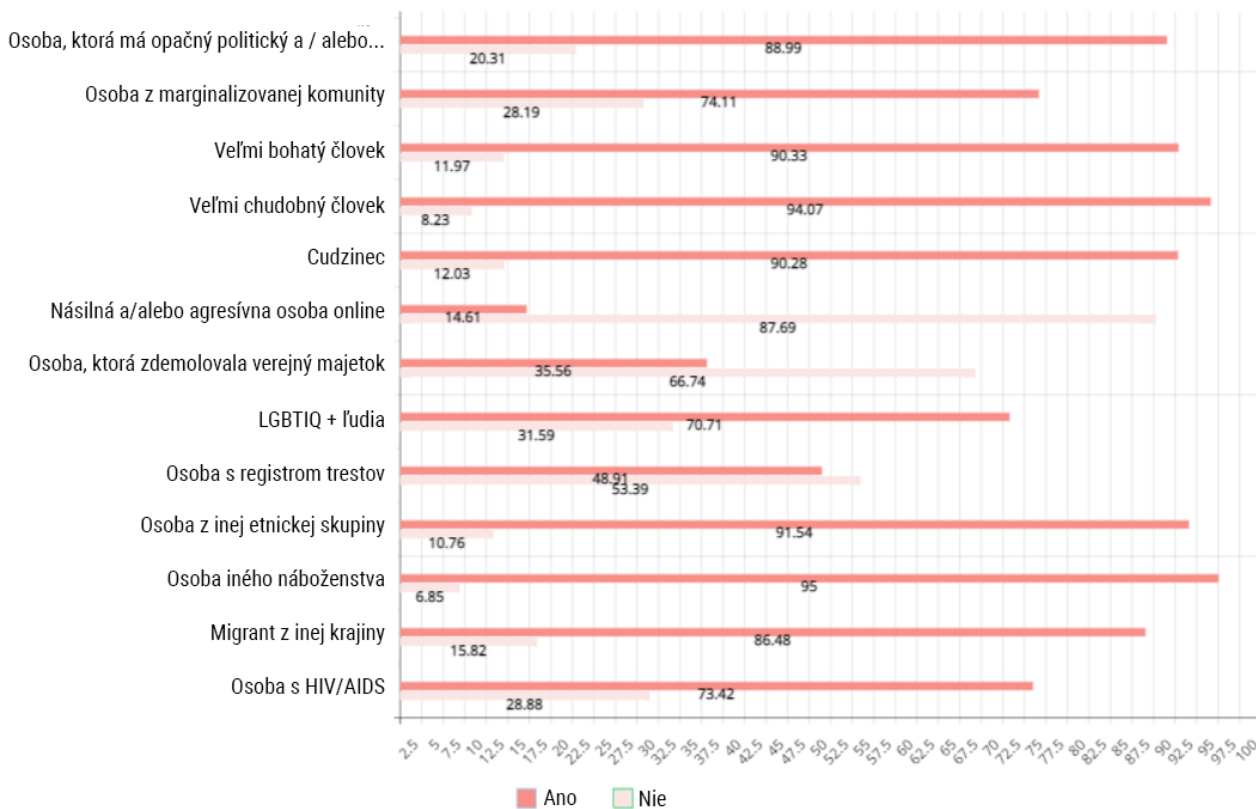
Bosna a Hercegovina

Libanon

Spolu

Nikto sa nenarodil s prirodzeným antagonizmom voči LGBTIQ, migrantom alebo akejkolvek inej zraniteľnej skupine, toto presvedčenie sa učí a je ukotvené v propagande, často poháňanej naratívom, ktorý vyvoláva strach, polopравdou a prílišným zjednodušovaním. Opýtaní mladí ľudia boli vo všeobecnosti dosť otvorení a ochotní spriatelieť sa s ľuďmi z marginalizovaných alebo vylúčených komunít na jednej strane, a zároveň sa vyhýbať násilným ľuďom na strane druhej.

Záver

Cieľom štúdie je prispieť k výskumu v oblasti nenávistných prejavov a radikalizácie vedúcich k násilnému extrémizmu v online sfére v Bosne a Hercegovine, Libanone a na Slovensku. V siedmich častiach autori skúmali údaje o obsahu internetu, ku ktorému má prístup mládež, ich vnímanie spoločnosti a ich hodnoty, prístup na internet a to, ako mládež trávi čas, keď je online, ako vníma hrozby a bezpečnosť online, pohľad mládeže na demokratické procesy a ich účasť na nich či presvedčenia a postoje, ktoré formujú ich život.

Na základe našich zistení väčšina mládeže odráža celkové trendy v spoločnosti: chápanie hodnoty demokracie a multietnických spoločností. Pokiaľ ide o voľby, väčšina z respondentov tvrdí, že sa zapojili do volieb. Respondenti zo všetkých troch krajín projektu oceňovali rovnosť medzi ľuďmi. Platí to aj pre rodovú rovnosť. Mládež má kladný vzťah k multietnickým spoločnostiam a nepovažuje žiadnu konkrétnu skupinu za príčinu svojich problémov alebo zlyhaní.

Väčšina respondentov má neobmedzený prístup na internet, či už vo svojom smartfóne alebo doma, a používajú ho 3-5 hodín denne. Hoci o niektorých pravidlách diskutujú s rodičmi alebo opatrovníkmi, prevažnú väčšinu online aktivít mládeže nikto nekontroluje. Overovanie informácií zdieľaných priateľmi nie je medzi mládežou bežnou praxou, čo naznačuje ich nedostatok kritického myslenia. Keď je mládež online, väčšinu času trávi na sociálnych sieťach. Ich kritické myslenie však chýba, pretože väčšina respondentov nespochybňuje obsah zdieľaný priateľmi.

Je zaujímavé, že mládež v Bosne a Hercegovine a v Libanone má v porovnaní so Slovenskom väčší prístup k násilnému alebo diskutabilnému obsahu. Opýtaní mladí ľudia boli vo všeobecnosti dosť otvorení a ochotní spriatelieť sa s ľuďmi z marginalizovaných alebo vylúčených komunít na jednej strane a vyhýbať sa násilným ľuďom na strane druhej.

Väčšina hrozieb sa týka krádeže identity, vlúpania sa do účtu a outingu. Takmer tretina respondentov tvrdila, že sa na nich obrátil sexuálny predátor alebo pedofil. Podľa skúmaných mladých ľudí sú prvou osobou, na ktorú sa možno obrátiť a diskutovať v prípade hrozby identifikovanej na internete priatelia.

Autori štúdie na základe zistení odporúčajú nasledovné:

- Posilniť úsilie polície o monitorovanie sociálnych médií s cieľom odfiltrovať šikanovanie online, a to najmä v Bosne a Hercegovine a Libanone, kde je tento jav najviditeľnejší z krajín zapojených do projektu.
- Posilnite povedomie o trollingu.
- Zvýšiť kritické myslenie školením: naučiť mládež interpretovať obsah, vyhýbať sa hrozbám dezinformácií a ďalej zdôrazniť potrebu overovania informácií.
- Školiť mladých ľudí o zabezpečení internetu a o tom, čo sa nesmie zdieľať online (čo je online, zostane online). Poučiť mladých ľudí o hrozbách v online priestore.
- Zvýšiť ekonomické a finančné vzdelávanie mládeže, aby sa znížila príťažlivosť neštátnych subjektov, ktoré ponúkajú alternatívu ku kapitalizmu.
- Mimovládne a občianske organizácie na Slovensku musia pri práci s mladou generáciou svoje úsilie viac ako zdvojnásobiť.

Realizované s podporou Nadácie „Anna Lindh“ a
spoluzakladateľ Európskej únie

